

Tamam

T.C.
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU BAŞKANLIĞI

**TÜRK YÜKSEKÖĞRETİMİNİN
BUGÜNKÜ DURUMU**

Mart 1998

İÇİNDEKİLER

Bölüm 1 Giriş	1
Bölüm 2 Tarihçe	2
Bölüm 3 Üniversitelere Başvuru ve Yerleştirme	7
3.1 Çeşitli Liselerden Mezun Olan Öğrenci Sayıları	7
3.2 Başvuru Sayıları	7
3.3 Yükseköğretim Kurumlarına Yerleştirme	10
3.4 Çeşitli Öğrenci Gruplarının Başarı Oranlarının İrdelenmesi	13
3.5 Yükseköğretim Giriş Sisteminde Yapılan Düzenlemeler ve Öneriler	14
Bölüm 4 Öğrenci ve Öğretim Elemanı Sayıları	16
4.1 Lisans ve Ön Lisans Öğrenci Sayıları	16
4.2 Lisansüstü Öğrenci Sayıları	20
4.3 Öğretim Elemanı Sayıları	22
Bölüm 5 Öğretim Üyesi Yetiştirme	27
5.1 Yurt Dışına Lisansüstü Eğitim Amacıyla Eleman Gönderme	27
5.1.1 İstatistiksel veriler	28
5.1.2 Yükseköğretim Kurulu tarafından yapılan düzenlemeler	37
5.2 Yurt İçi Lisansüstü Programların Etkin Hale Getirilmesi	39
Bölüm 6 Program Geliştirme	41
6.1 Öğretmen Yetiştirme	42
6.1.1 Cumhuriyet döneminde öğretmen yetiştirme tarihi gelişimi	42
6.1.2 Eğitim Fakülteleri öğretmen yetiştirme programlarının yeniden düzenlenmesi	46
6.2 Meslek Yüksekokulları	51
6.2.1 Fiziki imkanlar	51
6.2.2 Öğretim elemanı ve öğrenci durumu	51
6.2.3 Meslek yüksekokullarına gelen öğrenci profilleri	52
6.2.4 Mesleki ve Teknik Eğitim Bölgeleri (METEB)	52
6.2.5 Staj/Endüstriye dayalı eğitim	53
6.3 Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi	55
Bölüm 7 Projeler	57
7.1 Kamu Kaynaklarının Yükseköğretim Kurumlarına Tahsisinde Yeni Sistem Geliştirilmesi	58
7.2 Akademik Değerlendirme Pilot Çalışması	59
7.3 Türkiye Üniversiteleri İçin Bilişim Eğitimi Programları Geliştirilmesi	61
7.3.1 Operasyonel boyut	61
7.3.2 Teknolojik boyut	62
7.3.3 Ekonomik boyut	63
7.4 Yükseköğretim Kurumları Arasında Uzaktan Eğitim Seçenekleri ile İlgili Fizibilite Çalışması	63
7.4.1 Örnek bir ön uygulama	65
7.5 Yurt Dışında Lisansüstü Öğrenim Gören Araştırma Görevlilerinin Sorunlarının Belirlenmesi	66
7.6 Üniversite Öğrencilerinin Aile Gelirlerinin, Eğitim Harcamalarının ve Mezuniyet Sonrası İş İmkanlarının Araştırılması	66
7.6.1 Öğrenci ailelerinin sosyoekonomik durumu	67
7.6.2 Yükseköğretime giriş için yapılan harcamalar	67
7.6.3 Öğrencilerin üniversiteye hazırlık kursları ve üniversiteye giriş sınavı hakkındaki düşünceleri	67
7.6.4 Eğitim harcamaları ve finansmanı	68
7.6.5 Öğrencilerin okudukları program hakkındaki düşünceleri ve iş beklentileri	68

7.7 Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi (ULAKBİM) ile İlgili Çalışmalar	69
7.7.1 Ulusal akademik ağ kurma çalışmaları	70
7.7.2 Bilgi hizmetleri	70
7.7.3 2000 Yılı ve ötesinde akademik ağ ve bilgi merkezi	72
Bölüm 8 Yükseköğretimin Finansmanı	74
8.1 Bütçe Ödenekleri	74
8.2 Öğrenci Başına Bütçe Ödenekleri	75
8.3 Yatırım Ödenekleri	77
8.4 Cari Ödenekler	81
8.5 Devlet Üniversitelerinin Gelir Kaynakları	83
8.6 Öğrenci Başına Cari Maliyetler ve Öğrenci Katkı Payları	83
8.7 Yükseköğretimin Finansmanı İçin Öneriler	86
Bölüm 9 Akademik Çalışmalar	89
Bölüm 10 Türk ve Akraba Toplulukları ile İlişkiler	92
10.1 Türk Cumhuriyeteri ve Balkanlarda Yaşayan Türk ve Akraba Topluluklarından Gelen Öğrenciler	92
10.1.1 Türkçe öğretimi	100
10.1.2 Öğrencilerin başarı durumu	100
10.2 Öğretim Üyeleri	103
10.3 Yurt Dışında Kurulan Ortak Üniversiteler	103
10.3.1 Uluslararası Hoca Ahmet Yesevi Türk-Kazak Üniversitesi	103
10.3.2 Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi	103
10.3.3 Özel ve vakıf üniversiteleri, fakülteleri, bölümleri	104
10.4 Türk Dünyası Rektörleri Daimi Konferansı	105
10.5 İşbirliği Anlaşmaları	105
10.6 Diploma Denkliği	105
Bölüm 11 Sorunlar ve Öneriler	107
11.1 Yükseköğretim Kanunu'nda Yapılması Önerilen Değişiklikler	107
11.2 Bütçe Kanunu'nda Yapılması Önerilen Değişiklikler	110
11.2.1 1998 Mali Yılı 4138 sayılı Katma Bütçe Kanunu'nda yer alan öneriler	113
11.2.2 1998 Mali Yılı 4316 sayılı Genel Bütçe Kanunu'nun "K" Cetvelinde yer alan öneriler	114
11.2.3 Düzenleme yapılmayan hususlar	116
11.3 Diğer Konular	116

Bölüm 1

Giriş

Bu rapor, Mart 1998 tarihi itibarı ile Türk yükseköğretim sisteminin durumunu sayısal veriler yanında, kalite düzeyi bakımından da irdelemekte ve mevcut sorunların giderilmesi amacıyla 1997 yılında yapılan çalışmalar ile alınması gereken önlemleri özetlemektedir.

Türk yükseköğretiminin bugün ulaşılmış olduğu noktanın tarihsel bir perspektif içinde görülebilmesi için sistemin tarihçesi Bölüm 2’de özetlenmiştir. Üniversitelere başvuran ve yerleştiren öğrencilerle ilgili bilgiler Bölüm 3’te, üniversitelerdeki toplam kayıtlı öğrenci sayıları ile öğretim elemanı sayıları ise Bölüm 4’te verilmiştir. Bu konuyla ilgili veriler, Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi’nce (ÖSYM) yayımlanacak olan *1997-1998 Yükseköğretim İstatistikleri* adlı kitabın çalışmalarından alınmıştır. Üniversitelerimizin eksikliğini çektiği öğretim üyesi ihtiyacının karşılanması amacıyla yapılan çalışmalar Bölüm 5’de anlatılmıştır. Yükseköğretim Kurulu, Milli Eğitim Bakanlığı ile yapmış olduğu ortak çalışmalar sonucunda Eğitim Fakültelerinin yeniden yapılanması kararını alarak öğretmen yetiştirme konusunu öncelikle ele almıştır. Bu konuda yapılan çalışmalar Bölüm 6’da özetlenmiştir. Ayrıca, Meslek Yüksekokulları ile ilgili yapılması planlanan düzenlemeler aynı bölümde anlatılmıştır.

Ülkemizin uluslararası rekabet gücünün artırılması için gerekli unsurlardan biri yetişmiş insan gücü, diğeri ise yeni bilgiler üretme kapasitesidir. Hiçbir teşvik unsuru içermeyen mevcut bürokratik yapı içerisinde, üniversitelerimizin bu konularda atılım yapmaları imkansız hale gelmiştir. Yükseköğretim sistemimizin sorunlarını belirleyerek çözüm üretmek arayışında olan Kurulumuz, Dünya Bankası’ndan sağlamış olduğu kredi ile 1997 yılı içerisinde birbiriyle ilintili altı proje başlatarak tamamlamıştır. Bunlarla ilgili bilgiler Bölüm 7’de verilmiştir.

Yükseköğretimin finansmanı ile ilgili sayısal bilgiler Bölüm 8’de, akademik çalışmalarla ilgili veriler ise Bölüm 9’da yer almıştır. Son yıllarda, Türk Cumhuriyetleri ile Asya ve Balkanlarda yaşayan Türk ve Akraba Toplulukları ile olan ilişkilerimiz büyük önem kazanmıştır. Bu ülkelerle yükseköğretim alanında yapılan ortak çalışmalar Bölüm 10’da anlatılmıştır. Son olarak, gelişmiş ülkelerde olduğu gibi, üniversitelerimiz arasında rekabet ortamı oluşturarak kalite düzeyinin artırılması amacıyla Yükseköğretim Kurulu’nun yaptığı çalışmalar ve somut öneriler Bölüm 11’de sunulmuştur.

Bölüm 2

Tarihçe

Türk yükseköğretiminin tarihine ilişkin yayınların neredeyse tümünde, Selçuk Türklerinin 11. yüzyılda Bağdat'da kurdukları Nizamiye Medresesi ile Fatih Sultan Mehmet'in 1463'te kurduğu İstanbul Medresesi'ne atıflar vardır. Ancak, İslam ülkelerinin ve bu ülkelerdeki kurumların, Avrupa'nın karanlık çağlarında, daha önceki bilimsel birikimi muhafaza ettikleri, hatta bilime bazı katkılarda buldukları, bu birikimin Endülüs yoluyla Avrupa'ya geçtiği ve İslam medreselerinin aynı yolla Orta Çağ Avrupası'ndaki üniversiteleri etkiledikleri ne kadar doğruysa, bugünkü Türk yükseköğretiminin kökenlerini medreselerde aramak da o kadar yanlıştır.

Bugünkü yükseköğretim kurumlarımız, Batı'da olduğu gibi yüzlerce yıllık bir süreç içinde türlü değişikliklere uğrayarak ve hatta yer yer verilen büyük mücadeleler sonucunda şekillenmemiş, tersine, daha önce bu alandaki kurumlarımızın yerine geçmek üzere, Batı'dan olduğu gibi aldığımız kurumlardır.

Batı türü yükseköğretim kurumlarının ülkemizdeki ilk örnekleri, 1773'te kurulan Mühendishane-i Bahri-i Hümayun, 1795'te kurulan Mühendishane-i Berri-i Hümayun, 1827'de kurulan Tıbbiye ve 1834'te kurulan Harbiye'dir. Ondokuzuncu yüzyılın sonuna doğru ve 20. yüzyılın başında, Fransa'daki *Grandes Ecoles*'e benzer bir şekilde çeşitli bakanlıklara bağlı olarak kurulan Mülkiye Mektebi (1877), Hukuk Mektebi (1878), Ticaret Mekteb-i Alisi (1882), Mekteb-i Sanayi-i Nefise-i Şahane (1882) ve 1909'da Mühendis Mekteb-i Alisi adı ile reorganize edilen Mühendishane ile ara kademe teknik personel yetiştirmek amacıyla 1911'de kurulan Kondüktör Mekteb-i Alisi ülkemizdeki Batı türü yükseköğretim kurumlarının diğer örnekleridir. Bu kurumların bazıları bugünkü İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ), Marmara, Mimar Sinan ve Yıldız Teknik Üniversitelerinin nüveleridir. 1863'te kurulan ve 1912'de mühendislik bölümleri eklenen Robert Kolej ise ülkemizdeki ilk Anglo-Amerikan türü yükseköğretim kurumu olup, bugünkü Boğaziçi Üniversitesi'nin nüvesidir.

Gülhane Fermanı'ndan kısa bir süre sonra modern bir üniversitenin kurulması, 1846'da zamanın Maarif Meclisi'nce kabul edilmiş ve üniversite 1865'te açılmıştır. 1870 ve 1874'te iki kez reorganize edildikten sonra 1881'de kapanan üniversite, 1900'de Dar'ül-fünuni Osmani adı ile tekrar açılmış ve yeni kurulan Ulum-i Aliye-i Diniye, Edebiyat, Ulum-ı Riyaziye ve Tabiiye şubelerinin yanında, daha önce kurulmuş olan Tıbbiye ve Hukuk mektepleri de Darülfünun'a bağlanmıştır.

Cumhuriyet'in ilanının hemen ardından başlatılan eğitim seferberliği ile yükseköğretim kurumlarının Anadolu'ya yayılmasındaki ilk adımlar atılmaya başlanmış ve Ankara'da 1925'te Hukuk Mektebi, 1926'da Gazi Eğitim Enstitüsü, 1930'da ise Ziraat Enstitüsü kurulmuştur.

Atatürk, Cumhuriyet'in ilanından sonra Darülfünun üzerinde önemle durmuş ve bu kurumu değerlendirmek üzere davet edilen İsviçre'li Profesör Albert Malche'nin 31 Mayıs 1932 tarihli raporundan kısa bir süre sonra 1933'te Darülfünun lağvedilerek yerine İstanbul Üniversitesi kurulmuştur. **1933 Reformu (Kanun No: 2252), çağdaş üniversitenin ülkemizdeki gerçek başlangıcıdır.**

Yüksek Mühendis Mektebi'nin 1944'te reorganize edilmesi ile İTÜ kurulmuş olup bunu 1946'da, Ankara'da daha önce kurulmuş olan mektep, fakülte ve enstitülerin birleştirilmesiyle kurulan Ankara Üniversitesi izlemiştir. Ayrıca, 1946'da 2252 sayılı Kanun yürürlükten kaldırılmış, çıkarılan 4936 sayılı Kanunla üniversitelere *muhtariyet* verilmiştir.

1955-1957 yılları arasında kurulan Ege Üniversitesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) ve Atatürk Üniversitesi ile yükseköğretimin Anadolu'ya yayılması hız kazanmıştır.

1973-1981 arası üniversitelerin tam anlamı ile Anadolu'ya yayıldığı bir dönemdir. Türkiye'nin her bakımından zor şartlar altında bulunduğu bu dönemde, Diyarbakır, Eskişehir, Adana, Sivas, Malatya, Elazığ, Samsun, Konya, Bursa ve Kayseri'de on yeni üniversite kurulmuş ve böylece ülkemizdeki üniversite sayısı on dokuza yükselmiştir. Hızla artmakta olan üniversite ve bunlara başvuran öğrenci sayıları karşısında 1974 yılında *Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi* (ÖSYM) kurularak üniversitelere merkezi sınavla öğrenci alınmasına başlanmıştır. Yükseköğretime artan talep karşısında, aynı yıl kurulan ve mektupla öğretim yapan YAYKUR ile ülkemizde örgün öğretim yanında açıköğretim veya daha doğru bir deyimle uzaktan öğretime de başlanmıştır.

Burada bir parantez açarak, yükseköğretimde üniversiteler dışındaki gelişmelere de kısaca bakmakta yarar vardır. Üniversitelerden farklı olarak, Batı'daki politekniklere benzer bir şekilde kitlesel mesleki eğitime ağırlık vermek amacıyla kurulan akademiler, zaman içinde bu amaçlarından uzaklaşmışlar ve 1977'de çıkarılan 2095 sayılı Kanunla üniversiteler ile akademiler arasında işlevsel farklılık fiilen ortadan kalkmıştır. Ancak, üniversiteler ile akademiler arasında çekişme başlamış ve Danıştay akademilerin çıkardığı yönetmelikleri sürekli olarak iptal etmiştir.

Hızla artan genç nüfusun yükseköğretime olan talebi 1960'lı yılların ortalarından başlayarak, çeşitli alanlarda mesleki öğretim yapan elliye yakın, kar amaçlı yüksekokulun açılmasına yol açmış ve bu okullardaki öğrenci sayısı kısa süre içinde elli bine ulaşmıştır. Ancak, Anayasa Mahkemesi'nin bu okulları 1971'de Anayasa'ya aykırı bulması ile bu okullar 1418 sayılı Kanunla akademilere bağlanmıştır.

1981 yılına gelindiğinde ülkemizde:

- Üniversiteler
- Akademiler
- Bir kısmı diğer bakanlıklara, çoğu Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı iki yıllık meslek yüksekokulları ile konservatuvarlar
- Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı üç yıllık eğitim enstitüleri
- YAYKUR

olmak üzere beş türde, toplam 166 yükseköğretim kurumunda 20.816 öğretim elemanı görev yapmakta ve YAYKUR'a kayıtlı 9.742 öğrenci dahil, toplam 237.369 öğrenci öğrenim görmekte idi.

1981'de çıkarılan 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ile ülkemizdeki tüm yükseköğretim kurumları *Yükseköğretim Kurulu* (YÖK) çatısı altında toplanmış, akademiler üniversitelere, eğitim enstitüleri eğitim fakültelerine dönüştürülmüş ve konservatuvarlar ile meslek yüksekokulları üniversitelere bağlanmıştır. Bu düzenleme kapsamında İstanbul'da Mimar Sinan, Marmara ve Yıldız Teknik, Ankara'da Gazi, Antalya'da Akdeniz, İzmir'de Dokuz Eylül ve Edirne'de Trakya Üniversiteleri mevcut kurumların reorganizasyon ve birleştirilmesi ile oluşturulmuş, Van'da ise Yüzüncü Yıl Üniversitesi adı ile yeni bir üniversite kurulmuştur. Böylece, Türk yükseköğretim sistemi 1982 yılı itibarı ile yirmi yedi üniversite ile bunlara bağlı fakülte, enstitü, yüksekokul, konservatuvar ve meslek yüksekokullarından oluşan birleşik bir yapıya dönüştürülmüştür. Bu meyanda, YAYKUR'un işlevleri Anadolu Üniversitesi'ne bağlı Açıköğretim Fakültesi'ne devredilerek uzaktan öğretimin ülkemizde yaygınlaşması hızlandırılmıştır.

Anayasa'da yer alan hükümlere uygun olarak getirilen yeni yasal düzenleme ile kâr amacı gütmeyen vakıfların özel yükseköğretim kurumları kurmalarına imkan sağlanmıştır. Bu tür ilk üniversite olan Bilkent Üniversitesi 1984'te kurularak faaliyete geçmiştir. Ancak, Bilkent Üniversitesi'nin yasal konumu, Anayasa Mahkemesi'nde açılan iki davanın sonucunda Mahkeme'nin bu tür üniversitelerin de kanunla kurulması gerektiğine karar vermesi üzerine, 1992 yılında çıkarılan 3785 sayılı Kanunla açıklığa kavuşmuştur.

ODTÜ'e bağlı olarak faaliyet gösteren Gaziantep'teki fakülte ve okullardan oluşan Gaziantep Üniversitesi'nin 1987'de kurulması ile üniversite sayısı yirmi dokuza yükselmiştir.

3 Temmuz 1992'de çıkarılan 3837 sayılı Kanunla, çoğu daha önce o illerde mevcut olan birimlerin nüve teşkil ettiği, 21 yeni üniversite ile 2 yüksek teknoloji enstitüsünün Afyon, Aydın, Balıkesir, Bolu, Çanakkale, Denizli, Hatay, Kars, Isparta, İzmir, Kahramanmaraş, Kırıkkale, Kocaeli, Kütahya, Manisa, Mersin, Muğla, Niğde, Sakarya, Şanlıurfa, Tokat ve Zonguldak illerimizde kurulması ile üniversite sayımız elli üçe yükselmiştir.

1993'te Anadolu Üniversitesi'nin ikiye bölünmesi ile Eskişehir'deki ikinci üniversite olan Osmangazi Üniversitesi, 1994'te ülkemizin üçüncü vakıf üniversitesi olan Başkent Üniversitesi ile Fransızca eğitim yapan Galatasaray Üniversitesi kurulmuştur.

1996'da 5, 1997'de 8, 1998'de ise 2 vakıf üniversitesinin kurulması ve Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Almanya Federal Cumhuriyeti Hükümeti arasında imzalanan anlaşmaya göre kurulması kararlaştırılan İstanbul Batı Üniversitesi ile ülkemizdeki yükseköğretim kurumu sayısı 72'ye yükselmiştir. Bunlardan beşi (Sabancı, Kadir Has, Bahçeşehir, Haliç ve İstanbul Batı) henüz faaliyete geçmemiştir. Yükseköğretim kurumlarımızın kuruluş tarihleri Tablo 2.1'de gösterilmiştir.

Tablo 2.1 Kuruluş tarihlerine göre üniversiteler.

	Üniversite	Bulunduğu İl	Kuruluş Tarihi
1	İstanbul	İstanbul	1933
2	İstanbul Teknik	İstanbul	1944
3	Ankara	Ankara	1946
4	Karadeniz Teknik	Trabzon	1955
5	Ege	İzmir	1955
6	Atatürk	Erzurum	1957
7	Orta Doğu Teknik	Ankara	1959
8	Hacettepe	Ankara	1967
9	Boğaziçi	İstanbul	1971
10	Dicle	Diyarbakır	1973
11	Çukurova	Adana	1973
12	Anadolu	Eskişehir	1973
13	Cumhuriyet	Sivas	1974
14	İnönü	Malatya	1975
15	Fırat	Elazığ	1975
16	On Dokuz Mayıs	Samsun	1975
17	Selçuk	Konya	1975
18	Uludağ	Bursa	1975
19	Erciyes	Kayseri	1978
20	Akdeniz	Antalya	1982
21	Dokuz Eylül	İzmir	1982
22	Gazi	Ankara	1982
23	Marmara	İstanbul	1982
24	Mimar Sinan	İstanbul	1982
25	Trakya	Edirne	1982
26	Yıldız Teknik	İstanbul	1982
27	Yüzüncü Yıl	Van	1982
28	Bilkent	Ankara	1984
29	Gaziantep	Gaziantep	1987
30	Koç	İstanbul	1992
31	Abant İzzet Baysal	Bolu	1992
32	Adnan Menderes	Aydın	1992
33	Afyon Kocatepe	Afyon	1992
34	Balıkesir	Balıkesir	1992
35	Celal Bayar	Manisa	1992
36	Çanakkale On Sekiz Mart	Çanakkale	1992
37	Dumlupınar	Kütahya	1992
38	Gaziosmanpaşa	Tokat	1992
39	Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü	Kocaeli	1992
40	Harran	Şanlıurfa	1992
41	İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü	İzmir	1992
42	Kafkas	Kars	1992
43	Kahramanmaraş Sütçü İmam	Kahramanmaraş	1992
44	Kırıkkale	Kırıkkale	1992

Tablo 2.1 (Devam)

45	Kocaeli	Kocaeli	1992
46	Mersin	İçel	1992
47	Muğla	Muğla	1992
48	Mustafa Kemal	Hatay	1992
49	Niğde	Niğde	1992
50	Pamukkale	Denizli	1992
51	Sakarya	Sakarya	1992
52	Süleyman Demirel	Isparta	1992
53	Zonguldak Karaelmas	Zonguldak	1992
54	Osmangazi	Eskişehir	1992
55	Başkent	Ankara	1993
56	Galatasaray	İstanbul	1994
57	Fatih	İstanbul	1994
58	Işık	İstanbul	1996
59	İstanbul Bilgi	İstanbul	1996
60	Sabancı	İstanbul	1996
61	Yeditepe	İstanbul	1996
62	Kadir Has	İstanbul	1996
63	Atılım	Ankara	1997
64	Beykent	İstanbul	1997
65	Çağ	Tarsus	1997
66	Çankaya	Ankara	1997
67	Doğuş	İstanbul	1997
68	İstanbul Kültür	İstanbul	1997
69	Maltepe	İstanbul	1997
70	Bahçeşehir	İstanbul	1998
71	Haliç	İstanbul	1998
72	İstanbul Batı	İstanbul	1998

Böylece, 1923-1924 eğitim-öğretim yılından 1997-1998 eğitim-öğretim yılına kadar geçen 74 yıllık Cumhuriyet döneminde:

- Yükseköğretim kurumu sayısı 1'den 72'ye,
- Öğrenci sayısı 2.914'den 1.322.345'e ,
- Yıllık mezun sayısı 321'den 165.697'ye,
- Öğretim elemanı sayısı 307'den 55.444'e

yükselmiş olup, yaklaşık olarak öğrenci sayısında 454, yıllık mezun sayısında 516, öğretim elemanı sayısında ise 180 katlık artışların gerçekleştirildiği ve yükseköğretim kurumlarının İstanbul'dan Anadolu'nun en ücra köşelerine kadar yayılmasının sağlandığı görülmektedir.

Zaman zaman içinde bulunan olumsuz siyasi ve ekonomik şartlara rağmen, yer yer verilen büyük mücadeleler ve büyük fedakarlıklarla sağlanan bu gelişme Türkiye Cumhuriyeti'nin gurur tabloları ve çağdaş uygarlığı yakalama azim ve iradesinin önemli simgelerinden biridir.

Bölüm 3

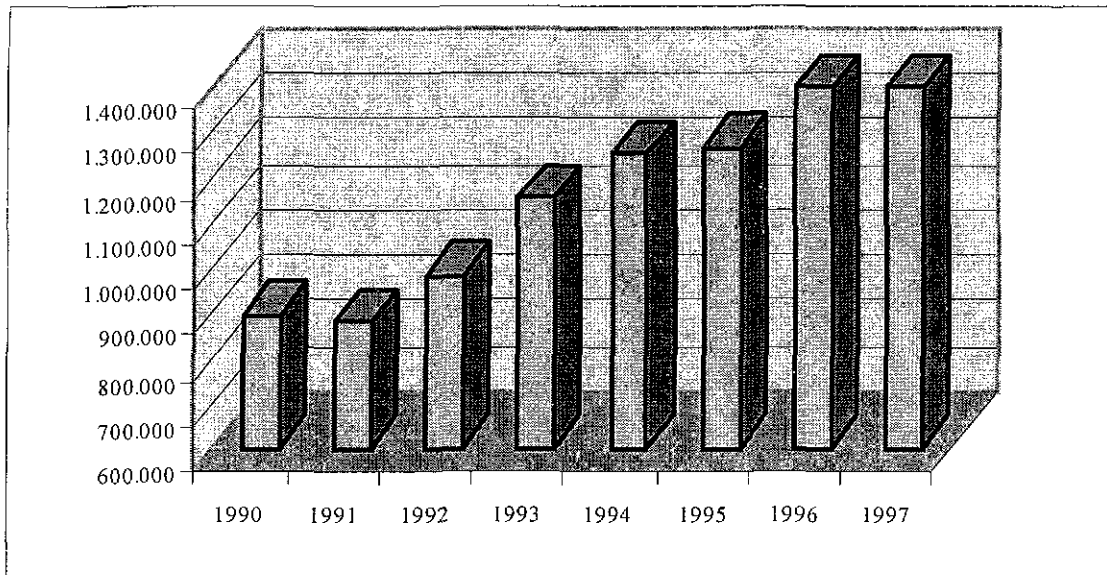
Üniversitelere Başvuru ve Yerleştirme

3.1 Çeşitli Liselerden Mezun Olan Öğrenci Sayıları

Ülkemizdeki çeşitli liselerden mezun olan öğrenci sayılarının yıllara ve lise türlerine göre değişimi Tablo 3.1’de gösterilmiştir. Bu tabloda görüldüğü gibi, 1982-1983 öğretim yılında 179.004 olan lise mezunu sayısı, 1996-1997 ders yılında 663.612’ye yükselmiştir. 1996-1997 ders yılı itibarıyla genel lise mezunlarının toplam mezunlar içindeki payı % 61,8, imam-hatip lisesi kökenlilerin payı % 6,4, diğer mesleki ve teknik lise mezunlarının payı ise % 29,3’dür.

3.2 Başvuru Sayıları

Yükseköğretime girişte, 1981’den bu yana *Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi* (ÖSYM) tarafından düzenlenen iki basamaklı *Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavı* (ÖSYS) uygulanmaktadır. ÖSYS’ye başvuran öğrenci sayılarının yıllara göre dağılımı Şekil 3.1’de gösterilmiştir. 1998 ÖSYS için başvuran aday sayısı ise 1.359.579’dur. Buradan görüldüğü gibi, yükseköğretime başvuru sayısı, son üç yıldır 1.400.000 dolayındadır.

Şekil 3.1 ÖSYS’ye başvuran öğrenci sayılarının yıllara göre değişimi.

Tablo 3.1 Liselerden mezun olan öğrenci sayılarının lise türlerine ve yıllara göre değişimi.

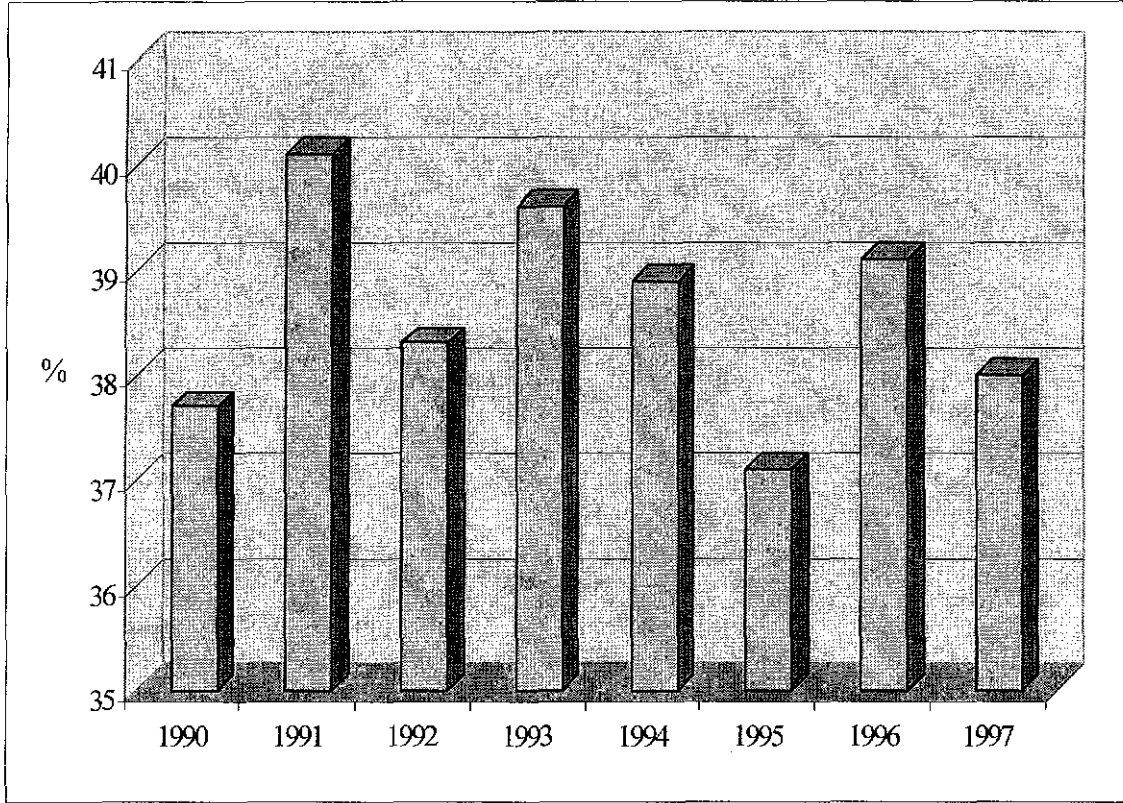
	1982-83	1983-84	1984-85	1985-86	1986-87	1987-88	1988-89	1989-90	1990-91	1991-92	1992-93	1993-94	1994-95	1995-96	1996-97
GENEL LİSELER															
Lise	99.729	122.008	107.007	121.163	119.645	131.263	136.393	144.698	176.463	192.162	262.551	247.749	229.951	279.299	390.259
Anadolu Lisesi	1.830	2.161	2.822	2.824	3.159	3.959	4.498	4.722	6.640	7.611	10.799	10.971	18.300	14.785	13.292
Akşam Lisesi	1.756	775	-	-	-	528	524	663	658	756	782	1.120	1.193	986	1.486
Fen Lisesi	90	92	188	282	377	393	421	505	478	770	747	1.132	1.098	968	943
Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	460	209
Anadolu Öğretmen Lisesi	2.275	1.791	2.353	2.588	3.293	3.250	2.892	2.565	2.966	1.348	2.452	2.967	3.839	4.256	4.045
MESLEKİ VE TEKNİK LİSELER															
Erkek Teknik Öğretim	26.696	31.823	35.115	42.500	47.935	47.118	48.839	58.419	68.617	72.991	94.317	66.512	75.733	92.109	98.850
Kız Teknik Öğretim	9.599	9.212	8.956	9.277	10.317	11.146	11.768	12.130	12.695	13.132	16.134	16.008	28.471	23.879	30.482
Ticaret ve Turizm Öğretimi	21.327	22.215	22.772	21.218	20.382	24.790	23.661	30.701	38.783	41.029	48.637	42.332	56.350	53.003	65.233
İmam-Hatip Liseleri	10.982	13.573	13.896	15.727	15.974	17.574	17.280	17.060	18.323	20.658	26.285	46.137	41.386	48.480	42.525
Resmî Liseler Toplamı	174.284	203.650	193.109	215.579	221.082	240.021	246.276	271.463	325.623	350.457	462.704	434.928	456.321	518.225	647.324
Özel Liseler Toplamı	4.720	4.542	4.711	5.362	5.371	6.337	6.867	7.593	9.921	11.411	12.278	13.834	16.517	13.078	16.288
GENEL TOPLAM	179.004	208.192	197.820	220.941	226.453	246.358	253.143	279.056	335.544	361.868	474.982	448.762	472.838	531.303	663.612

Yükseköğretime giriş için:

- Lise son sınıf öğrencileri (beklemeli ve dışardan bitirenler dahil),
- Daha önce girip de sınavı kazanamayanlar,
- Daha önce sınavı kazanıp, bir yükseköğretim programına yerleştirildiği halde tekrar sınava girenler,

olmak üzere başlıca üç grup öğrenci ÖSYS'ye başvurmaktadır. ÖSYS'ye 1997 yılında başvuran 1.398.595 öğrenciden 1.349.518'i birinci basamak sınavına girmiştir. Bu adayların yaklaşık % 38'i lise son sınıf öğrencisi, % 43,7'si ÖSYS'ye daha önce girip kazanamayanlar, % 18,3'ü ise daha önceki yıllarda bir yükseköğretim programına yerleştirilenlerdir.

Lise son sınıf öğrencilerinin ÖSYS'ye yapılan başvurular içerisinde payı, Şekil 3.2'den görüldüğü gibi, % 37 ile % 40 arasında değişmektedir. Çok büyük sayıdaki öğrenci kitlesi sınava ilk kez deneme için girmekte ve mezun olduktan sonra en az bir yılı sınavlara hazırlanmakla geçirmektedir. Yükseköğretime daha önce girmeye hak kazanmış öğrencilerin yaklaşık beşte biri ise, girdikleri programlardan çeşitli nedenlerle memnun kalmayarak tekrar sınava girmektedir.

Şekil 3.2 Lise son sınıftaki öğrencilerin toplam başvuru içindeki payı.

Türk yükseköğretim sistemi üzerinde oluşan demografik baskının temel nedeni, genel lise mezunlarının herhangi bir yükseköğretim kurumuna giremedikleri takdirde

geçimlerini sağlayabilecek bilgi ve beceriden büyük ölçüde yoksun olmalarıdır. Ülkemiz iş dünyasında, işe yeni girenler için düzenlenen iş eğitimi programları yaygın olmadığı gibi, genel lise mezunlarımızın da eğitimleri itibarı ile bu tür programlara hazır olup olmadıkları tartışma konusudur.

Devlet İstatistik Enstitüsü'nün Tablo 3.2'de özetlenen projeksiyonlarına göre, yükseköğretim çağ nüfusu (18-21 yaş) 1995'ten itibaren azalma eğilimine girmiştir. Ancak, ortaöğretimdeki okullaşma oranı ise sürekli olarak artmaktadır. Örneğin, 1985-1986'da % 32, 1990-1991'de % 37,6 olan bu oran, 1996-1997'de % 54,7'ye yükselmiştir. Bu nedenle, yükseköğretime giriş için başvuran öğrenci sayısında, son yıllarda görülen durağanlaşma eğilimine rağmen, önümüzdeki yıllarda artış beklenmektedir.

Tablo 3.2 Çağ nüfusunun yıllara göre değişimi.

Yıl	Çağ Nüfusu (18-21 Yaş)
1994	5.093.000
1995	5.228.000
1996	5.184.000
1997	5.142.000
1998	5.102.000
1999	5.063.000
2000	5.025.000

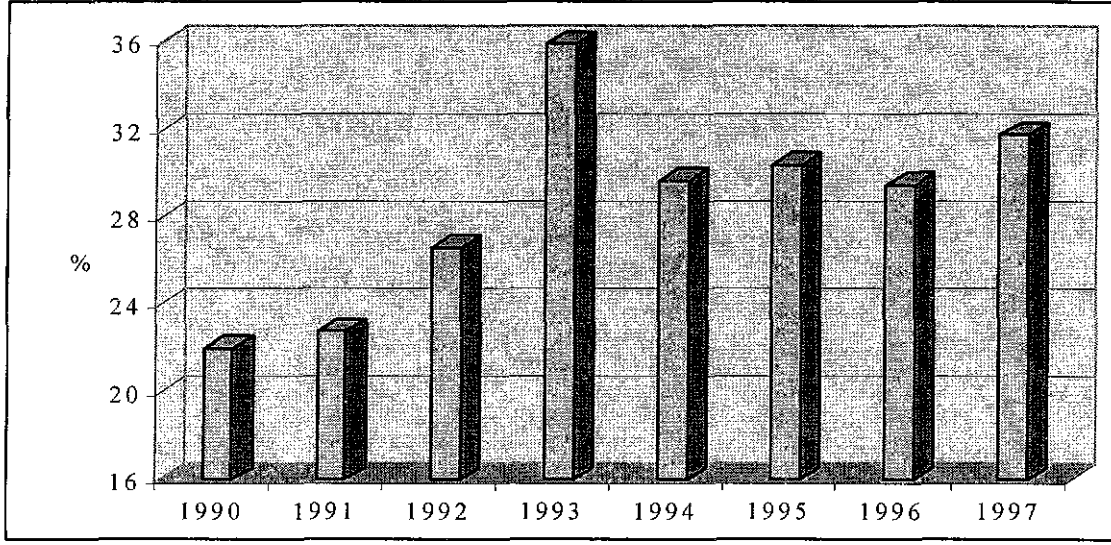
3.3 Yükseköğretim Kurumlarına Yerleştirme

Birinci basamak olarak bilinen *Öğrenci Seçme Sınavı*'nda (ÖSS) adaylara sözel ve sayısal bölümlerden oluşan bir sınav uygulanmaktadır. Sözel bölüm Türkçe'yi kullanma gücü ve sosyal bilimlerdeki temel kavram ve ilkelerde düşünmeyi ölçen sorulardan, sayısal bölüm ise matematiksel ilişkilerden yararlanma gücünü ve fen bilimlerindeki temel kavram ve ilkelerde düşünmeyi ölçen sorulardan oluşmaktadır.

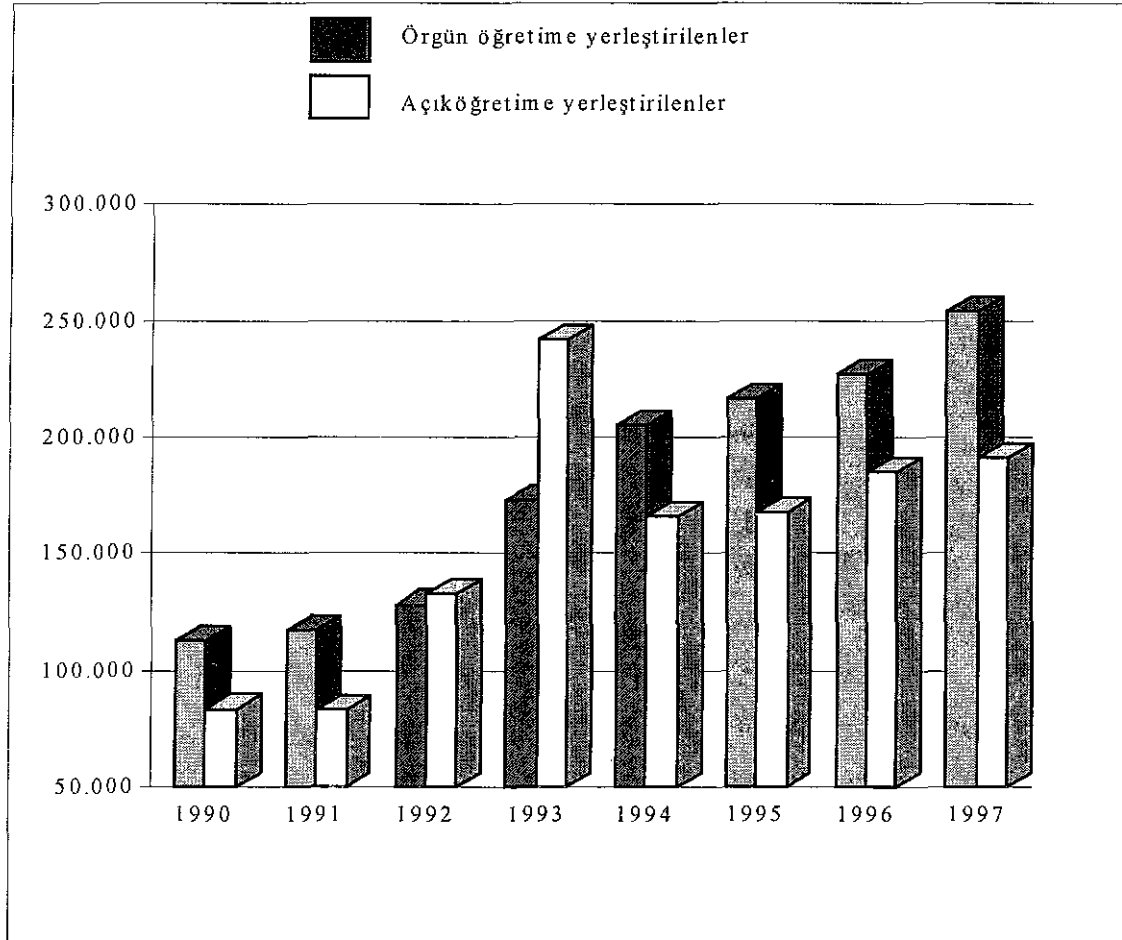
Birinci basamak sınavından (ÖSS) en az 120 puan alan öğrenciler, ikinci basamak sınavı olarak bilinen *Öğrenci Yerleştirme Sınavı*'na (ÖYS) girmeye hak kazanmaktadır. Öğrenciler, çeşitli alan bilgisi testlerinden oluşan ikinci basamak sınavı sonuçlarına göre lisans düzeyindeki örgün öğretim programlarına (fakülteler ve 4 yıllık yüksekokullar) yerleştirilmektedir. Açıköğretim ile ön lisans düzeyindeki örgün öğretim programlarına ise ÖSS sınav sonuçlarına göre yerleştirme yapılmaktadır.

Toplam yerleştirilenlerin (açıköğretim dahil) başvurulara oranı, Şekil 3.3'ten de görülebileceği gibi, son yıllarda % 30 dolayındadır

Yerleştirilen adayların, örgün öğretime ve açıköğretime göre dağılımı ise Şekil 3.4'te gösterilmiştir.

Şekil 3.3 Toplam yerleştirilenlerin başvurulara oranının yıllara göre değişimi.

Şekil 3.4 Örgün öğretim ile açıköğretime yerleştirilenlerin yıllara göre dağılımı.

1997 yılında yapılan sınav sonucunda, 419.336'sı ilk yerleştirmede ve 25.954'ü ek yerleştirmede olmak üzere örgün öğretim ile açıköğretime yerleştirilen ve kaydolan öğrenci sayıları Tablo 3.3'te gösterilmiştir. Yerleştirilenlerin % 40'ı kız, % 60'ı ise erkektir.

Tablo 3.3 1997 ÖSYS'de örgün öğretim ile açıköğretime yerleştirilen ve kaydolan öğrenci sayıları.

	Yerleştirilen (Y)	Kaydolan (K)	K/Y (%)
ÖRGÜN ÖĞRETİM			
Lisans	147.883	145.647	98,5
Ön Lisans	106.142	83.663	78,8
TOPLAM	254.025	229.310	90,3
AÇIKÖĞRETİM			
Lisans	115.491	90.138	78,0
Ön Lisans	75.774	55.276	73,0
TOPLAM	191.265	145.414	76,0
GENEL TOPLAM	445.290	374.724	84,2

Görüldüğü gibi, örgün öğretimdeki lisans programlarına yerleştirilen öğrencilerin büyük çoğunluğu kayıt yaptırırken, örgün öğretimdeki ön lisans programları ile açıköğretime yerleştirilen öğrencilerin yaklaşık % 25'i kaydolmamaktadır.

Örgün öğretimdeki ön lisans programlarına olan talebin, lisans programlarına göre düşük olmasının muhtemel nedenleri, meslek yüksekokulu mezunlarına yedek subaylık hakkı verilmemesi ve fakülte diplomasına atfedilen sosyal statüdür.

Tablo 3.4'ten görüldüğü gibi açıköğretime olan talep, kontenjanların 1992'den başlayarak büyük oranlarda artırılmış olmasına karşın, bağıl olarak azalmıştır. Bunun başlıca nedeni, derece ve kademe ilerlemesi almak amacıyla açıköğretime başvuran devlet memurlarının bu talebinin zaman içinde karşılanmış olmasıdır.

Vakıf üniversitelerine yerleştirilen toplam 11.425 öğrencinin üniversitelere göre dökümü Tablo 3.5'te verilmiştir. Buna göre, vakıf üniversitelerinin toplam örgün öğretime yerleştirilenler içindeki payı % 4,5'tir.

1997 yılında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ndeki beş üniversiteye 7.774, Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk Kazak Üniversitesi'ne 150, Komrat Devlet Üniversitesi'ne 10, Moldova Devlet Üniversitesi'ne 28, Moldova Teknik Üniversitesi'ne ise 19 öğrenci yerleştirilmiştir.

Tablo 3.4 Açıköğretim programlarına yerleştirilen ve kaydolmayan öğrenci sayılarının yıllara göre dağılımı.

Yıl	Kontenjan	Yerleştirilen	Kaydolmayanlar	
			Sayı	Yüzde
1983	35.000	14.982	-	-
1984	40.000	47.999	16.996	35,4
1985	50.000	60.000	19.545	32,6
1986	60.000	68.911	26.189	38,0
1987	55.000	73.828	19.619	26,6
1988	60.000	81.356	17.067	21,0
1989	65.000	85.056	15.910	18,7
1990	65.000	83.388	16.366	19,6
1991	65.000	82.767	16.104	19,5
1992	205.917	132.561	23.831	18,0
1993	616.220	241.686	101.811	42,1
1994	991.661	165.853	44.470	26,8
1995	979.595	167.605	53.201	31,7
1996	575.220	185.136	46.780	25,3
1997	580.220	191.265	45.880	24,0

Tablo 3.5 1997 Yılında vakıf üniversitelerine yerleştirilen öğrenci sayıları.

Üniversite	Öğrenci Sayısı	Üniversite	Öğrenci Sayısı
Bilkent	2.505	Doğuş	249
İstanbul Bilgi	2.082	Çağ	221
Yeditepe	2.012	Koç	204
Fatih	1.432	Maltepe	168
Başkent	996	Atılım	164
Çankaya	568	İstanbul Kültür	148
Işık	548	Beykent	128

3.4 Çeşitli Öğrenci Gruplarının Başarı Oranlarının İrdelenmesi

1997 yılında ÖSS'ye giren 1.349.518 adayın % 38,4'ü kız, % 61,6'sı erkektir. Bu sınavda 105 ve daha yüksek puan alan aday sayısı 996.200; 120 ve daha yüksek puan alarak ÖYS'ye girme hakkı kazanan aday sayısı ise 647.929'dur.

1997 Öğrenci Yerleştirme Sınavı'na (ÖYS) girmeye hak kazanan 647.929 adaydan 590.436'sı sınava girmiştir. Sadece ÖSS sonucu ile yerleşmek isteyen adaylarla birlikte 768.265 aday yerleştirme işlemine alınarak 445.290 aday yerleştirilmiştir. Daha önce sözü edilen 3 grup öğrencinin başarı oranları Tablo 3.6'da gösterilmiştir.

Tablo 3.6 Yerleştirme sonuçlarına göre çeşitli grupların başarı yüzdeleri.

Aday Grubu	ÖSS'ye Giren	Yerleştirilen	Başarı Yüzdesi
Lise son sınıf öğrencisi	513.047	96.971	18,9
Daha önce kazanamayan	589.638	246.467	41,8
Daha önce kazanan	246.833	101.852	41,3
TOPLAM	1.349.518	445.290	33,0

Buradan görüldüğü gibi, ilk sırayı % 41,8 başarı oranıyla daha önceki yıllarda sınava girip kazanamayanlar almakta, bu grubu % 41,3 ile daha önceki yıllarda sınavı kazananlar izlemekte ve o yılki lise son sınıf öğrencileri ise % 18,9 başarı oranı ile en sonda gelmektedir. Gerek ilk basamak gerekse her iki basamak sonucunda ortaya çıkan bu sıralama, ortaöğretimle yükseköğretime giriş arasındaki kopukluğun açık göstergesidir.

3.5 Yükseköğretime Giriş Sisteminde Yapılan Düzenlemeler ve Öneriler

Ülkemizde halen uygulanmakta olan yükseköğretime giriş sistemi sürekli eleştiri konusu olmaktadır. Bu eleştirilerin temelinde, uygulanmakta olan sınav sisteminin lise eğitimini neredeyse devreden çıkardığı, öğrencileri sınav stresine soktuğu ve sınava hazırlık kurslarının ailelere büyük bir mali yük getirdiği yatmaktadır. Bu eleştirilerin bir kısmı geçerlidir. Ancak, yükseköğretime olan talep ile arz arasındaki büyük dengesizlik sürdükçe bu tür merkezi giriş sınav sisteminin uygulanmasının kaçınılmaz olduğu hususunda da birleşilmektedir.

Eğitimin temel amacı, bireyleri iyi insan ve iyi vatandaş olarak yetiştirmek ve yeteneklerine göre mümkün olan en kısa süre içinde, yaşamlarını sürdürebilecek bilgi ve becerilerle donatarak hayata hazırlamaktır. Bu hususlar göz önüne alınarak, geçen yıl yükseköğretime giriş sisteminde yapılan düzenlemelerle 1997 yılında ikinci basamak sınavına (ÖYS) girebilmek için gereken en düşük birinci basamak (ÖSS) puanı 105'ten 120'ye yükseltilmiş; ancak, açıköğretim, meslek yüksekokulları ve özel yetenek sınavları ile öğrenci alınan lisans ve ön lisans programlarına giriş için gereken en düşük ÖSS puanı ise 105 olarak muhafaza edilmiştir.

1998 ÖSYS'den itibaren uygulanmasına karar verilen değişiklikler, 1997 ÖSYS Kılavuzları ile tüm adaylara duyurulmuştu. Bu değişikliklerden birincisi, Birinci Basamak sınavında 3 kez başarısız olanların 1998 ve bu yıldan sonraki ÖSYS'lere giremeyeceklerine; ikincisi ise, ortaöğretim kurumlarından yeni mezun olanlara bir destek sağlamak amacı ile önceki yıllarda bu kurumlardan mezun olanların Ortaöğretim Başarı Puanlarının daha küçük katsayılarla çarpılmasına ilişkin olarak uygulamaya konulmuştu. Bu değişiklikler üzerine bazı adaylar Danıştay'a başvurmuşlar, birinci değişiklik ile ilgili olarak Danıştay 8. Dairesi'nce; ikinci değişiklik ile ilgili olarak ise Danıştay İdari Davalar Yüksek Kurulu'nca, Anayasaya aykırı olmaları nedeniyle yürütmeyi durdurma kararı verilmiştir. Yüksek Mahkemenin verdiği bu kararlar uyarınca sözü edilen değişiklikler Yükseköğretim Genel Kurulu tarafından iptal edilmiştir.

Yükseköğretime girişle ilgili olarak 1998 yılı içinde Yükseköğretim Kurulu'na verilen önemli kararlardan biri de, Ortaöğretim Başarı Puanının yükseköğretime giriş sınavları puanlarına katılmasında kullanılan yöntemin değiştirilmesine ilişkindir. Bu yöntemin değiştirilmesinin nedeni, son yıllarda Ortaöğretim Başarı Puanını yükseltmek amacıyla, özellikle Fen ve Anadolu liselerinden genel liselere nakil yaptırma akınını önlemektir. Yeni geliştirilen yöntem, tüm ortaöğretim kurumlarımızdaki başarılı öğrencilerin ortaöğretim başarısını en yüksek düzey olan 80,000'a getirmekte, ÖSS'de yüksek puan ortalaması tutturmuş okullarda okuyan yetenekli öğrencilerden diploma notu düşük olanlara bir ölçüde katkı sağlamaktadır. Bu yöntem Milli Eğitim Bakanlığı tarafından da büyük bir tasvip görmüştür. Bu uygulamaya 1999 yılından itibaren başlanacaktır. Bu uygulama ile Fen ve Anadolu liselerinden genel liselere yaptırılan nakillerin durması beklenmektedir.

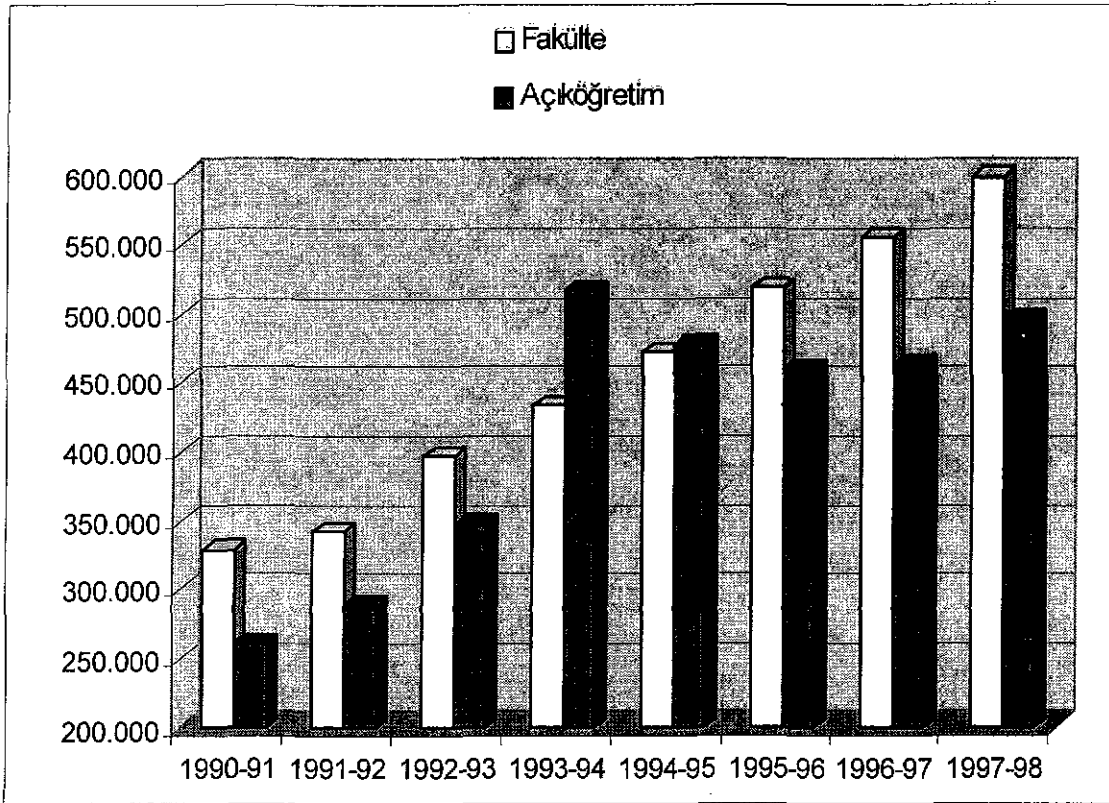
Yükseköğretime yeni giren öğrencilerin Yükseköğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu (YURTKUR) Genel Müdürlüğü tarafından yapılan yurtlara yerleştirme işlemleri öğretim yılı başladıktan sonra tamamlanabilmekte, bu durumda da öğrenciler yurda yerleşme imkanlarının bulunup bulunmadığını bilmediklerinden, ilk aylarda önemli zorluklarla karşı karşıya gelmektedirler. Öğrencilerimizi karşılaştıkları bu zor durumdan kurtarmak için neler yapılabileceği konusunda ÖSYM Başkanlığı ile YURT-KUR Genel Müdürlüğü arasında bir çalışma başlatılmıştır. Amaç öğrenciye bir yükseköğretim programına yerleştiği bilgisi verilirken yurda yerleşip yerleşemediği bilgisinin de iletilmesidir. Bu amacı gerçekleştirmek için teknik zorluklar yenilebildiği takdirde, öğrencilerimize büyük bir ferahlık getirecek bu uygulamaya 1998 yılından itibaren başlanacaktır.

Bölüm 4

Öğrenci ve Öğretim Elemanı Sayıları

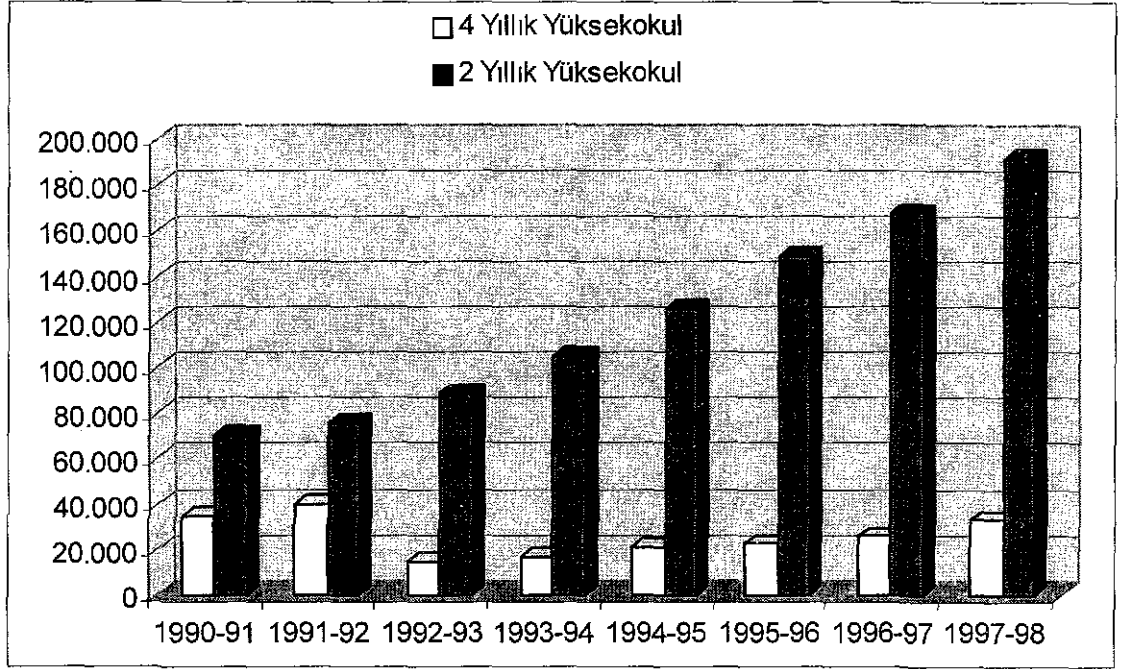
4.1 Lisans ve Ön Lisans Öğrenci Sayıları

Lisans ve ön lisans düzeyindeki öğrencilerden fakülte ve açıköğretimde kayıtlı olanların yıllara göre değişimi Şekil 4.1'de, 2 ve 4 yıllık yüksekokullarda kayıtlı olanların yıllara göre değişimi ise Şekil 4.2'de gösterilmiştir.

Şekil 4.1 Fakülte ve açıköğretimde kayıtlı öğrencilerin yıllara göre dağılımı.

1997-1998 eğitim-öğretim yılı itibarı ile ülkemizdeki tüm yükseköğretim kurumlarında yürütülen lisans ve ön lisans düzeyindeki programlara kayıtlı öğrencilerin dökümü Tablo 4.1'de gösterilmiştir.

Şekil 4.2 2 ve 4 yıllık yüksekokullarda kayıtlı öğrencilerin yıllara göre dağılımı.

Tablo 4.1 1997-1998 Eğitim-öğretim yılındaki öğrenci sayıları.

		Öğrenci Sayısı
ÜNİVERSİTELER		
Örgün Öğretim		
Fakülteler		499.675
4 Yıllık Yüksekokullar		32.500
2Yıllık Meslek Yüksekokulları		152.634
İkinci Öğretim	Lisans	100.594
	Ön Lisans	39.692
TOPLAM		825.095
Açıköğretim		
Lisans		307.368
Ön Lisans		189.882
TOPLAM		497.250
DİĞER YÜKSEKÖĞRETİM KURUMLARI		
Lisans		7.568
Ön Lisans		328
TOPLAM		7.896
TÜRKİYE TOPLAMI		1.330.241

Bu öğrencilerden 18.662'si yabancı uyruklu olup bunların büyük çoğunluğu Türk Cumhuriyetleri ile Türk ve Akraha Topuluklarından gelen öğrencilerdir.

Devlet İstatistik Enstitüsü verilerine göre ülkemizdeki 1997 yılı yükseköğretim çağ nüfusu 5.142.000'dir. Buna göre, ülkemizde yükseköğretimdeki toplam okullaşma oranı % 25,5, örgün öğretimdeki okullaşma oranı ise % 15,7'dir.

İki yıllık meslek yüksekokullarının örgün öğretimdeki payı % 23,3; toplam içindeki payı ise % 14,5'tir. Bu pay, ileri ülkelerin çoğunda % 30'ların üzerindedir. Öte yandan, açıköğretimin yükseköğretim sistemindeki payı % 37,4'tür. Türkiye, bu bakımdan dünya ülkeleri arasında Tayland (% 50) ve Ürdün'den (% 39) sonra üçüncü sırada yer almaktadır.

1997-1998 döneminde, üniversitelere bağlı 435 fakülte ile 135 yüksekokulda yürütülen lisans düzeyindeki örgün öğretim programlarına kayıtlı öğrencilerin öğretim alanlarına göre dağılımı Tablo 4.2'de, 360 meslek yüksekokulunda yürütülen ön lisans düzeyindeki örgün öğretim programlarına kayıtlı öğrencilerin öğretim alanlarına göre dağılımı ise Tablo 4.3'de gösterilmiştir.

Tablo 4.2 Öğretim alanlarına göre lisans düzeyindeki öğrenci sayıları.

Öğretim Alanı	Sayı	Yüzde
Dil ve Edebiyat	29.188	4,6
Sosyal Bilimler	196.543	31,0
Uygulamalı Sosyal Bilimler	138.995	22,0
Matematik ve Fen Bilimleri	61.433	9,7
Sağlık Bilimleri	59.971	9,5
Teknik Bilimler	107.787	17,0
Ziraat ve Ormancılık	29.034	4,6
Sanat	9.818	1,6
TOPLAM	632.769	100,0

Tablo 4.3 Öğretim alanlarına göre ön lisans düzeyindeki öğrenci sayıları.

Öğretim Alanı	Sayı	Yüzde
Sosyal Bilimler	73.728	38,3
Uygulamalı Sosyal Bilimler	72.633	37,8
Sağlık Bilimleri	14.113	7,3
Teknik Bilimler	87.617	45,6
Ziraat ve Ormancılık	10.731	5,6
Sanat	6.137	3,2
TOPLAM	192.326	100,0

1993-1994 eğitim-öğretim yılında başlatılan ve kamuoyunda *paralı gece öğretimi* olarak da bilinen ikinci öğretimdeki öğrenci sayılarının son üç yıldaki seyri Tablo 4.4'te gösterilmiştir. Görüldüğü gibi, ikinci öğretimdeki öğrenci sayısı son üç eğitim-öğretim yılında yaklaşık % 78'lik bir artış göstermiştir.

Tablo 4.4 İkinci öğretimdeki öğrenci sayılarının yıllara göre dağılımı.

	1995-96	1996-97	1997-98
Lisans	56.082	77.636	100.594
Ön Lisans	22.583	29.454	39.692
TOPLAM	78.665	107.090	140.286

1997-1998 eğitim-öğretim yılında lisans ve ön lisans düzeyindeki örgün öğretim programlarına kayıtlı toplam öğrenci sayısı bakımından en büyük ve en küçük beş üniversitemizdeki öğrenci sayıları Tablo 4.5'te gösterilmiştir.

Tablo 4.5 Öğrenci sayısı bakımından en büyük ve en küçük üniversiteler.

Üniversite	Öğrenci Sayısı	Üniversite	Öğrenci Sayısı
İstanbul	62.453	Çağ	136
Gazi	44.028	İstanbul Kültür	153
Marmara	40.428	Maltepe	154
Ankara	40.261	Beykent	155
Selçuk	36.785	Atılım	200

1997-1998 eğitim-öğretim yılında vakıf üniversitelerine kayıtlı toplam 19.988 öğrencinin üniversitelere göre dağılımı Tablo 4.6'da gösterilmiştir. Buna göre, vakıf üniversitelerindeki toplam öğrenci sayısının örgün öğretimdeki toplam öğrenci sayısına oranı % 2,4'tür. Bu oran, Japonya'da % 81, Kore'de % 74, Hindistan'da % 60, ABD'de % 26, İspanya'da % 20, İsviçre'de ise % 10'dur.

Tablo 4.6 Vakıf üniversitelerine kayıtlı öğrenci sayıları.

Üniversite	Öğrenci Sayısı	Üniversite	Öğrenci Sayısı
Bilkent	8.867	Işık	494
İstanbul Bilgi	2.567	Doğuş	213
Yeditepe	1.954	Atılım	200
Başkent	1.992	Beykent	155
Fatih	1.522	Maltepe	154
Koç	931	İstanbul Kültür	153
Çankaya	650	Çağ	136

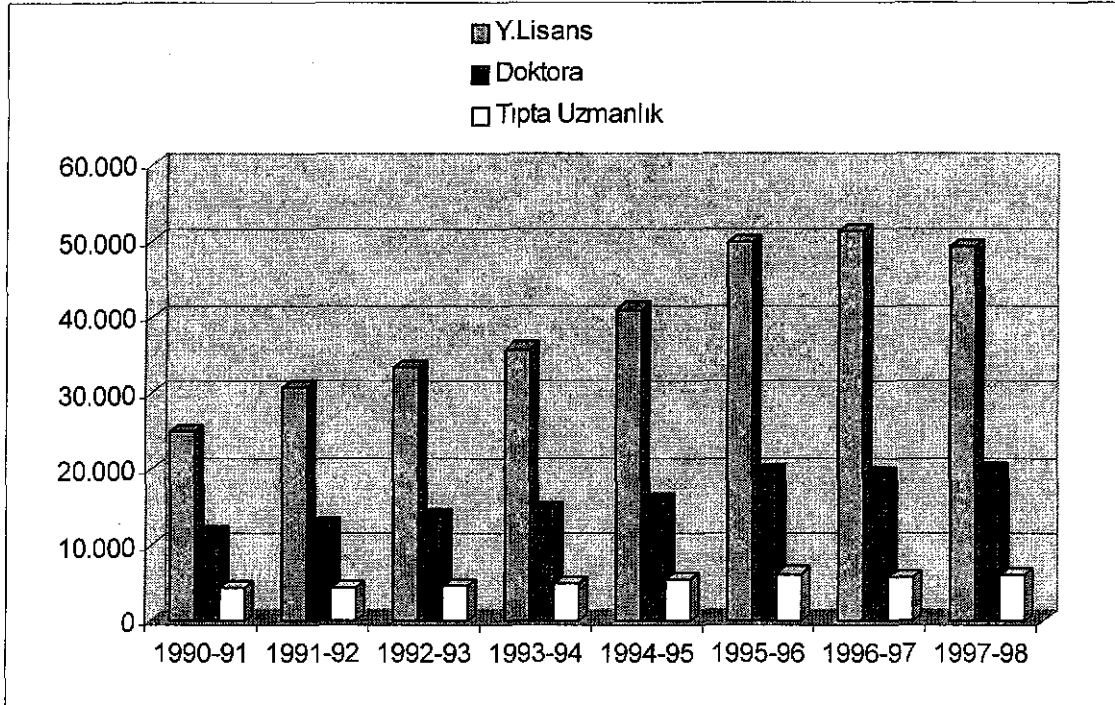
1996-1997 eğitim-öğretim yılında üniversitelerimizden mezun olan öğrenci sayılarının dağılımı Tablo 4.7’de verilmiştir.

Tablo 4.7 Yükseköğretim kurumlarından 1996-1997 eğitim-öğretim yılında mezun olan öğrenci sayıları.

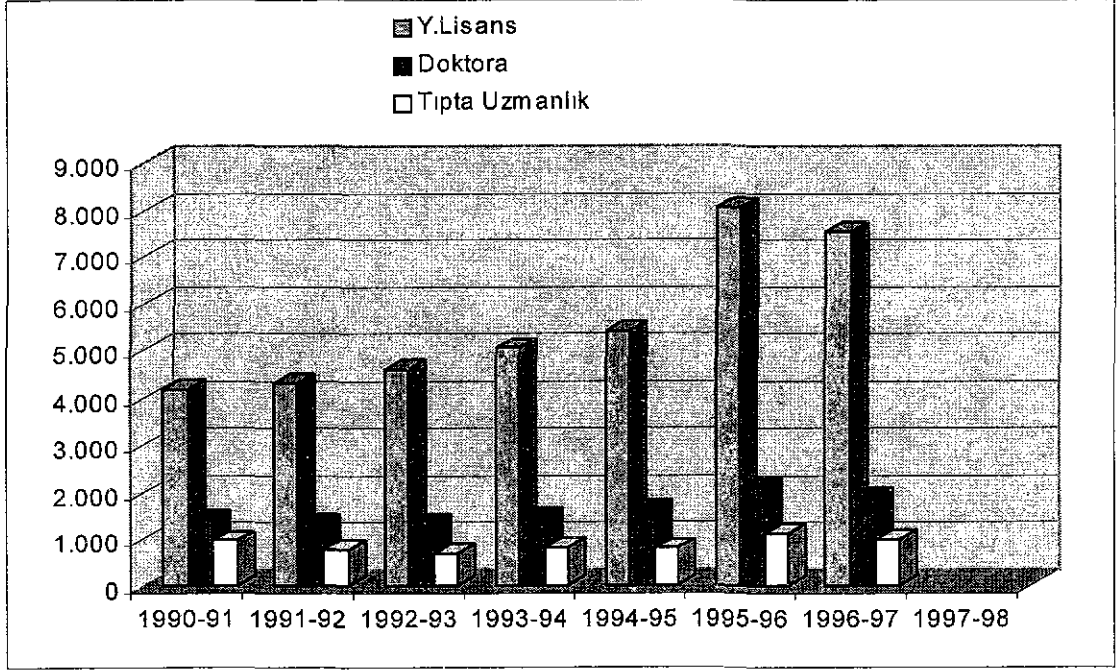
	Mezun Öğrenci	
	Sayı	Yüzde
Fakülteler	80.005	48,3
Yüksekokullar	3.683	2,2
Meslek Yüksekokulları	42.204	25,5
Açıköğretim	39.805	24,0
TOPLAM	165.697	100,0

4.2 Lisansüstü Öğrenci Sayıları

Üniversitelerimize bağlı enstitülerde yürütülen yüksek lisans ve doktora (sanatta yeterlik dahil) ile tıp fakültelerinde yürütülen tıpta uzmanlık programlarındaki kayıtlı öğrenci sayılarının yıllara göre değişimi Şekil 4.3’te, mezun sayılarının yıllara göre değişimi ise Tablo 4.4’te gösterilmiştir.

Şekil 4.3 Yüksek lisans, doktora ve tıpta uzmanlık programlarından mezun olanların yıllara göre değişimi.

Şekil 4.4 Yüksek lisans, doktora ve tıpta uzmanlık programlarından mezun olanların yıllara göre değişimi

1983-1997 yılları arasındaki dönemde yüksek lisans öğrencisi sayısı 9.059'dan 49.123'e, doktora öğrencisi sayısı (sanatta yeterlik dahil) 4.336'dan 19.996'a, tıpta uzmanlık öğrencisi sayısı ise 2.364'den 5.719'a yükselmiştir. Böylece, üniversiteler dışındaki, diğer eğitim kurumlarındaki 39 tıpta uzmanlık öğrencisi ile birlikte, 1997-1998 eğitim-öğretim yılında ülkemizdeki toplam lisansüstü öğrenci sayısı 74.834'e yükselmiştir.

1997-1998 eğitim-öğretim yılında yüksek lisans ve doktora programlarına kayıtlı öğrencilerin alanlara göre dağılımı Tablo 4.8'de gösterilmiştir.

Tablo 4.8 Halen kayıtlı yüksek lisans ve doktora öğrencilerinin alanlara göre dağılımı.

	Yüksek Lisans		Doktora	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Dil ve Edebiyat	1.612	3,3	714	3,6
Sosyal Bilimler	21.420	43,6	5996	30,0
Eğitim	4.603	9,4	1.394	7,0
Temel Fen Bilimleri	3.279	6,7	1.933	9,7
Sağlık Bilimleri	2.317	4,7	3.518	17,6
Mühendislik	11.808	24,0	4.313	21,6
Ziraat-Orman	3.062	6,2	1.693	8,5
Sanat	1.022	2,0	435	2,2
TOPLAM	49.123	100,0	19.996	100,0

Yüksek lisans öğrencilerinin 562'si, doktora öğrencilerinin 423'ü, tıpta uzmanlık öğrencilerinin ise 201'ü olmak üzere, toplam 1.186 lisansüstü öğrenci yabancı uyrukludur.

Üniversitelerimize bağlı 148 enstitüde, 380'i sağlık bilimleri, 375'i sosyal bilimler, 524'ü fen bilimleri ve 29'u diğer uzmanlık enstitülerinde olmak üzere, toplam 1.308 doktora programı yürütülmektedir. Doktora programlarına kayıtlı öğrenci sayısına göre en büyük ve en küçük beş üniversitemiz Tablo 4.9'da gösterilmiştir.

Tablo 4.9 Doktora öğrenci sayısı açısından en büyük ve en küçük beş üniversite.

Üniversite	Öğretim Üyesi Sayısı	Üniversite	Öğretim Üyesi Sayısı
İstanbul	3.095	Mustafa Kemal	4
Ankara	2.207	Niğde	11
İstanbul Teknik	1.382	Çanakkale 18 Mart/Kırıkkale	16
Marmara	1.375	Mersin	19
Hacettepe	1.173	Kafkas	23

4.3 Öğretim Elemanı Sayıları

Üniversitelerimizin çeşitli unvan kademelerinde görev yapan öğretim elemanı sayılarının son iki eğitim-öğretim yılındaki karşılaştırmaları Tablo 4.10'da gösterilmiştir.

Tablo 4.10 Üniversitelerdeki öğretim elemanları sayıları.

	1996-1997	1997-1998
Profesör	7.028	7.440
Doçent	3.733	4.030
Yardımcı Doçent	6.783	7.339
Araştırma Görevlisi	21.805	22.391
Diğer Öğretim Elemanları	13.395	14.244
TOPLAM	52.744	55.444

Diğer eğitim kurumlarındaki 438 öğretim üyesi ve 444 diğer öğretim elemanı ile birlikte 1997-1998 ders yılında ülkemizdeki toplam öğretim elemanı sayısı 56.326'dır. Öğretim üyelerinin 104'ü, diğer öğretim elemanlarının ise 565'i yabancı uyrukludur.

En fazla ve en az öğretim üyesine sahip beş üniversitemiz Tablo 4.11'de gösterilmiştir.

Tablo 4.11 Öğretim üyesi sayısı açısından en büyük ve en küçük beş üniversite.

Üniversite	Öğretim Üyesi Sayısı	Üniversite	Öğretim Üyesi Sayısı
İstanbul	1.712	Beykent	21
Ankara	1.425	İstanbul Kültür	15
Hacettepe	1.162	Atılım/Doğuş/İstanbul Bilgi	9
Gazi	1.069	Çağ	8
Ege	990	Işık	5

1996-1997 eğitim-öğretim yılından 1997-1998'e, üniversitelerimizdeki toplam öğrenci sayısı % 9'luk artışla 1.213.165'den 1.322.345'e; örgün öğretim öğrencisi sayısı % 10'luk artışla 749.970'den 825.095'e yükselmiştir. Bunların yanında, toplam öğretim elemanı sayısının % 5,1'lik artışla 52.744'den 55.444'e, öğretim üyesi (profesör, doçent ve yardımcı doçent) sayısının ise % 7,2'lik artışla 17.544'den 18.809'a yükseldiği görülmektedir.

1997-1998 ders yılında, lisans düzeyindeki örgün öğretim programlardaki öğretim üyeleri ile öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayılarının öğretim alanlarına göre dağılımı Tablo 4.12'da gösterilmiştir. Öğretim üyesi başına düşen lisans düzeyindeki örgün öğretim öğrenci sayısı, 1996-1997 eğitim-öğretim yılında 34 iken bu sayı, 1997-1998 eğitim-öğretim yılında 35'e yükselmiştir.

Tablo 4.12 Lisans düzeyindeki örgün öğretim programlarında öğretim üyesi sayısı ile öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısının alanlara göre dağılımı.

	Öğretim Üyesi Sayısı	Öğrenci/Öğretim Üyesi Oranı	
		1996-97	1997-98
Dil ve Edebiyat	510	57	57
Sosyal Bilimler	3.123	63	63
Uygulamalı Sosyal Bilimler	1.612	84	86
Matematik ve Fen Bilimleri	2.037	29	30
Sağlık Bilimleri	5.703	10	11
Teknik Bilimler	3.223	34	33
Ziraat ve Ormancılık	1.181	26	25
Sanat	427	22	23
Diğer Alanlar	319	—	—
TOPLAM/GENEL ORAN	18.135	34	35

1996-1997 eğitim-öğretim yılından 1997-1998'ye, öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısında, gerek alanlar, gerekse üniversiteler genelinde herhangi bir gelişme sağlanmadığı görülmektedir. Bu oran, sağlık bilimleri dışındaki tüm alanlarda, ileri ülkeler ortalamalarından oldukça fazladır. Sağlık bilimlerinde ise, öğretim üyelerinin belirli merkezlerde yığılmış olmasından kaynaklanan ve geçmişten gelen bir dağılım sorunu vardır.

Ön lisans programlarındaki ders veren öğretim elemanı (öğretim üyesi, öğretim görevlisi, okutman ve uzman) sayıları ile ders veren öğretim elemanı başına örgün öğretim öğrencisi sayıları Tablo 4.13'de verilmiştir. Buradan görüldüğü gibi, diğer öğretim elemanları da dahil edilmesine karşın, ön lisans programlarındaki genel oran, lisans düzeyindeki genel oranın çok üzerindedir.

Tablo 4.13 Ön lisans düzeyindeki örgün öğretim programlarında öğretim elemanı sayısı ile öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısının alanlara göre dağılımı.

	Öğretim Elemanı Sayısı	Öğrenci/Öğretim Elemanı Sayısı	
		1996-1997	1997-1998
Dil ve Edebiyat	233	--	--
Sosyal Bilimler	589	118	125
Uygulamalı Sosyal Bilimler	--	--	--
Matematik ve Fen Bilimleri	2	--	--
Sağlık Bilimleri	214	69	66
Teknik Bilimler	1.049	74	84
Ziraat ve Ormancılık	65	148	165
Sanat	40	139	153
Diğer Alanlar	1.247	--	--
TOPLAM/GENEL ORAN	3.439	49	56

Öğretim üyesi başına düşen lisans düzeyindeki örgün öğretim öğrenci sayısının en küçük ve en büyük olduğu beşer üniversite Tablo 4.14'te gösterilmiştir.

Tablo 4.14 Öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısının en küçük ve en büyük olduğu üniversiteler.

Üniversite	Öğrenci/Öğ. Üyesi Oranı	Üniversite	Öğrenci/Öğ. Üyesi Oranı
Maltepe	5	Afyon Kocatepe	93
Beykent/İstanbul Kültür	7	Işık	98
Atılım/Başkent	13	Niğde	149
Çağ	14	Dumlupınar	167
Akdeniz	16	İstanbul Bilgi	231

Üniversitelerimizdeki öğretim üyesi sayısının yetersizliği, Tablo 4.15'den de görüldüğü gibi, alt alanlara inildiğinde daha belirgin bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Türkiye, başta öğretmen yetiştirme olmak üzere, kritik ileri teknoloji alanlarında çok ciddi bir öğretim üyesi açığı ile karşı karşıya bulunmaktadır.

Tablo 4.15 Değişik alanlarda öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayıları.

Alan	Öğrenci/Öğretim Üyesi Oranı
İlkokul Öğretmenliği	348
Anaokul Öğretmenliği	416
Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği	159
Teknik Eğitimi	116
Yabancı Dil Öğretmenliği	106
Mesleki Eğitim	93
Sosyal Bilimler Öğretmenliği	92
Fen Bilimleri Öğretmenliği	80
İktisat	86
İşletme	77
Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği	78
Elektrik-Elektronik Mühendisliği	46
İnşaat Mühendisliği	38
Makina Mühendisliği	36
Malzeme-Metalurji Mühendisliği	26
Bilgisayar Mühendisliği	32

1992 yılından sonra kurulmuş olan 25 devlet üniversitesindeki öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayıları, Tablo 4.16'da gösterilmiştir. Buradan görüldüğü gibi, bu üniversitelerimizdeki toplam öğretim üyesi sayısı, geçen ders yılından bu ders yılına % 17 oranında artışla, 2.158'den 2.521'e yükselmiştir. Bu artış, yükseköğretimin ülke sathına yayılması bakımından küçümsenmemesi gereken bir gelişmedir.

Tablo 4.16 Yeni kurulan devlet üniversitelerindeki öğretim üyesi ile öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayıları.

Üniversite	1996-1997		1997-1998	
	Sayı	Oran	Sayı	Oran
Abant İzzet Baysal	79	51	93	49
Adnan Menderes	109	18	126	17
Afyon Kocatepe	32	109	46	93
Balıkesir	107	55	105	60
Celal Bayar	107	62	143	55
Çanakkale On Sekiz Mart	56	71	75	68
Dumlupınar	60	128	59	167
Galatasaray	27	30	32	32
Gaziosmanpaşa	68	39	74	39
Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü	32	–	36	–
Harran	59	48	74	43
İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü	27	–	28	–
Kafkas	45	16	44	17
Kahraman Maraş Sütçü İmam	48	28	53	37
Kırıkkale	53	17	81	18
Kocaeli	202	34	217	40
Mersin	66	36	73	41
Muğla	46	49	77	37
Mustafa Kemal	40	67	43	73
Niğde	51	130	56	149
Osmangazi	283	18	303	19
Pamukkale	161	36	179	38
Sakarya	144	35	170	41
Süleyman Demirel	191	46	264	43
Zonguldak Karaelmas	65	26	70	31
TOPLAM	2.158		2.521	

Bölüm 5

Öğretim Üyesi Yetiştirme

Üniversitelerimiz için gerekli öğretim üyesi sayılarının belirlenmesindeki başlıca etkenler, yükseköğretimdeki okullaşma oranı, çağ nüfusu ve öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısıdır. 2000 yılında ülkemizdeki yükseköğretim çağ nüfusunun 5.025.000 olacağı tahmin edilmektedir. Buna göre, örgün öğretimde halen % 15,7 olan okullaşma oranımızın, 2000 yılına kadar, ileri ülkelere kıyasla mütevazı bir oran olan % 20 düzeyine yükseltilmesi ve lisans düzeyindeki örgün öğretim programlarındaki öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısının bugünkü 35 değerinden 25'e düşürülmesinin hedeflenmesi halinde, ülkemizdeki öğretim üyesi sayısının iki yıl içerisinde yaklaşık 1,2 misli artırılması gerekmektedir.

Öğretim üyesinin, yurt içi ve yurt dışı doktora programlarına kayıtlı öğrenciler olmak üzere başlıca iki potansiyel kaynağı bulunmaktadır. Her iki kaynakla ilgili bilgiler aşağıda detaylı olarak verilmiştir.

5.1 Yurt Dışına Lisansüstü Eğitim Amacıyla Eleman Gönderme

Öğretim elemanı yetiştirmek amacıyla yurt dışına öğrenci gönderme işlemleri, 1987 yılına kadar 1416 sayılı Kanun kapsamında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yürütülmüştür. 1987 yılında 2547 sayılı Kanun'un 33. maddesinde değişiklik yapılarak, üniversitelerin de yurt dışına öğrenci göndermeleri sağlanmıştır. Üniversiteler tarafından yurt dışına gönderilecek öğrenci sayıları, Maliye Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulu arasında yapılan görüşmeler sonucunda yılda yaklaşık 200 öğrenci olarak belirlenmiştir. 1992 yılında kurulan 23 yeni üniversitenin öğretim üyesi gereksinimini karşılamak amacıyla 3837 sayılı Kanun'a eklenen geçici 24. madde ile yurt dışına gönderilmesi planlanan öğrenci sayıları Tablo 5.1'de verilmiştir.

Tablo 5.1 2000 Yılına kadar yurt dışına gönderilmesi planlanan öğrenci sayıları.

Yıl	Kontenjan
1993	1.380
1994	700
1995	700
1996	700
1997	700
1998	700
1999	620
2000	620

Bu elemanların bir kısmı 1416 sayılı Kanun çerçevesinde Milli Eğitim Bakanlığı tarafından, bir kısmı ise 2547 sayılı Kanun'un 33. maddesi uyarınca Yükseköğretim Kurulu tarafından yurt dışına gönderilmektedir.

5.1.1 İstatistiksel veriler

□ Yükseköğretim Kurulu tarafından gönderilen araştırma görevlileri

2547 sayılı Kanun hükümleri uyarınca, 1987 ile 1998 (Şubat) yılları arasında Yükseköğretim Kurulu tarafından lisansüstü eğitim amacıyla yurt dışındaki 24 değişik ülkeye gönderilen araştırma görevlilerinin toplam sayısı 3.272'dir. Bu araştırma görevlilerinin yıllar itibarıyla ülkelere göre dağılımı Tablo 5.2'de, ülkelere göre üniversiteler bazında dağılımları ise Tablo 5.3'de gösterilmiştir. Buradan görüldüğü gibi, gönderilen öğrencilerin yaklaşık % 48'i Amerika Birleşik Devletleri'ne (ABD), % 41'i İngiltere'ye gönderilmiştir. Geriye kalan % 11 ise 22 değişik ülkeye gitmiştir.

Bugüne kadar yurt dışına gönderilen 3.272 araştırma görevlisinin yaklaşık % 53'ü (1.720 kişi) halen eğitimlerine devam etmektedir. Bunların, bağlı oldukları üniversitelere göre dağılımı Tablo 5.4'te verilmiştir.

Yurt dışına gönderilen araştırma görevlilerinden eğitimlerini tamamlayarak Türkiye'ye geri dönen 1.050 kişinin üniversite bazında dökümü Tablo 5.5'te verilmiştir. Bu araştırma görevlilerinin 267'si sadece yüksek lisans derecesi olarak geri dönmüştür. Bu kişilerin yurt dışına gönderilmelerinin ana amacının doktora derecesi almak olduğu göz önüne alındığında, yurt dışında bir derece aldıkları için **kağıt üzerinde hukuki açıdan başarılı** gözükse de bu kişilerin aslında **başarısız** oldukları ortaya çıkmaktadır.

Eğitimlerini tamamlayamadan Türkiye'ye geri dönen 307 araştırma görevlisinin üniversitelere göre dağılımı Tablo 5.6'da gösterilmiştir. Geri dönen öğrencilerin yaklaşık % 45'i **akademik başarısızlık**, % 12'si ise **sağlık** nedenleriyle Türkiye'ye dönmüşlerdir. Geriye kalan % 43'ün büyük çoğunluğunu, 33. maddenin ruhuna aykırı olarak, üniversitemiz tarafından sadece 1 yıllığına yurt dışına gönderilip geri dönen araştırma görevlileri oluşturmaktadır. Bu tip uygulamaya son 1 yıldır kesinlikle izin verilmemektedir.

Araştırma görevlilerinden 195 tanesi ise ya müstafi sayılmış veya geri dönmemiştir. Bunların üniversitelere göre dağılımı Tablo 5.7'de gösterilmiştir.

Yurt dışına lisansüstü eğitim için araştırma görevlisi gönderilmesinin ana amacı, bu kişilerin doktora derecesi olarak Ülkemizdeki yükseköğretim kurumlarında öğretim üyesi olarak görev yapmalarıdır. Halen eğitimleri devam etmekte olan 1.720 araştırma görevlisi hariç tutulduğunda, bugüne kadar gönderilen 1.552 araştırma görevlisinden 783'ü doktora derecesini olarak geri dönmüştür. **Bu durumda, yurt dışına gönderilen her iki araştırma görevlisinden bir tanesi, doktora derecesini olarak üniversitemizde görev yapmaktadır.**

Tablo 5.2 Araştırma görevlilerinin yıllar itibarıyla ülkelere göre dağılımı.

	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	Toplam
ABD	67	138	55	66	67	60	745	64	169	85	40	5	1.561
Almanya	7	17	4	13	13	13	44	2	11	5	5	-	134
Avustralya	-	-	-	-	-	1	14	1	-	1	1	-	18
Avusturya	2	2	1	3	3	2	3	-	1	1	1	-	19
Azerbaycan	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1
Belçika	-	2	-	-	-	-	1	-	-	1	1	-	5
Danimarka	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	2
Finlandiya	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	1	-	3
Fransa	5	12	7	4	8	3	13	5	9	2	3	-	71
Hollanda	-	1	-	2	1	-	3	1	1	1	-	-	10
İngiltere	38	208	112	127	110	74	446	52	93	57	17	3	1.337
İsrail	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	3
İsveç	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	2	-	4
İsviçre	6	1	2	3	1	1	2	-	-	-	-	-	16
İtalya	-	-	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	3
Japonya	-	-	-	2	1	-	1	3	1	-	1	-	9
Kanada	24	17	3	3	-	2	6	1	-	4	1	-	61
K. İrlanda	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1
Kazakistan	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1
Macaristan	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	2
Norveç	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Rusya	-	-	-	-	3	-	2	-	-	2	-	-	7
Y. Zelanda	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1
Yunanistan	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1
TOPLAM	149	399	187	226	208	159	1.282	131	285	162	76	8	3.272

Tablo 5.3 Araştırma görevlilerinin ülkelerine göre üniversiteler bazında dağılımı.

ÜNİVERSİTE	A B D	İ N G İ L T E R E	A L M A N Y A	A V U S T R A L Y A	A V U S T R Y A	F R A N S A	H O L L A N D A	J A P O N Y A	F İ N L A N D İ Y A	Y U N A N İ S T A N	K A N A D A	İ S V İ Ç R E	B E L Ç İ K A	D A N İ M A R K A	R U S Y A	K A Z A K İ S T A N	A Z E R B A Y C A N	İ T A L Y A	M A C A R İ S T A N	İ S V E Ç	İ S R A İ L	N O R V E Ç	K İ R L A N D A	Y Z E L L A N D A	T O P L A M	
Abant İzzet Baysal	46	12	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	60
Adnan Menderes	31	24	3	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	60
Afyon Kocatepe	36	26	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	63
Akdeniz	6	4	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	11
Anadolu	73	21	2	-	3	6	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	107
Ankara	43	56	3	-	1	6	2	-	1	1	1	-	2	1	2	-	-	-	1	1	1	-	-	-	-	122
Atatürk	40	30	2	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	79
Balıkesir	40	27	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	70
Boğaziçi	25	15	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	42
Celal Bayar	42	14	1	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	59
Cumhuriyet	6	34	1	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	43
Çanakkale On Sekiz Mart	38	21	3	1	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	65
Çukurova	16	52	3	-	2	2	1	1	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	-	-	-	82
Dicle		28	7	1	1	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	42
Dokuz Eylül	34	26	6	-	-	4	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	74
Dumlupınar	46	14	1	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	63
Ege	34	23	6	-	-	1	3	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	70
Erciyes	14	29	2	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	47
Fırat	6	28	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	34
Galatasaray	-	-	-	-	-	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7
Gazi	33	56	3	-	1	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	95

Tablo 5.3 (Devam)

ÜNİVERSİTE	A B D	İ N G İ L T E R E	A L M A N Y A	A V U S T R A L Y A	A V U S T R Y A	F R A N S A	H O L L A N D A	J A P O N Y A	F İ N L A N D İ Y A	Y U N A N İ S T A N	K A N A D A	İ S V İ Ç R E	B E L Ç İ K A	D A N İ M A R K A	R U S Y A	K A Z A K İ S T A N	A Z E R B A Y C A N	İ T A L Y A	M A C A R İ S T A N	İ S V E Ç	İ S R A İ L	N O R V E Ç	K İ R L A N D A	Y Z E L A N D A	T O P L A M	
Gaziantep	1	33	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	36
Gaziosmanpaşa	46	20	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	70
Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü	59	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	64
Hacettepe	30	51	4	-	1	6	-	-	-	-	3	2	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	99	
Harran	31	18	3	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	54
İnönü	11	41	1	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	56
İstanbul	49	32	12	-	-	7	-	2	-	-	2	2	-	-	-	-	-	1	1	1	-	-	-	-	-	109
İstanbul Teknik	30	31	2	-	-	-	-	-	-	-	2	1	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	68
İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü	62	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	62
Kafkas	25	32	2	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	62
Kahramanmaraş Sütçü İmam	33	22	2	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	58
Karadeniz Teknik	36	33	1	-	-	-	-	-	-	-	20	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	90
Kırıkkale	31	24	2	-	-	1	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	60
Kocaeli	57	12	1	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	72
Marmara	28	35	9	-	-	2	-	-	-	-	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	78
Mersin	34	16	3	4	-	2	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	60
Mimar Sinan	6	14	1	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	23
Muğla	42	19	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	65
Mustafa Kemal	32	23	4	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	60
Niğde	39	23	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	65
On Dokuz Mayıs	8	47	4	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	61

Tablo 5.3 (Devam)

ÜNİVERSİTE	A B D	İ N G İ L T E R E	A L M A N Y A	A V U S T R A L Y A	A V U S T U R Y A	F R A N S A	H O L L A N D A	J A P O N Y A	F İ N L A N D İ Y A	Y U N A N İ S T A N	K A N A D A	İ S V İ Ç R E	B E L Ç İ K A	D A N İ M A R K A	R U S Y A	K A Z A K İ S T A N	A Z E R B A Y C A N	İ T A L Y A	M A C A R İ S T A N	İ S V E Ç	İ S R A İ L	N O R V E Ç	K İ R L A N D A	Y · Z E L L A N D A	T O P L A M		
Orta Doğu Teknik	45	32	-	-	-	1	-	1	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	81
Osmangazi	32	4	-	-	-	-	-	1	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	41
Pamukkale	39	14	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	58
Sakarya	32	42	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	75
Selçuk	5	33	9	3	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	53
Süleyman Demirel	38	22	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	62
Trakya	6	22	2	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	31
Uludağ	16	31	2	-	-	3	1	-	-	-	8	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	62
Yıldız Teknik	12	22	4	-	6	2	-	-	1	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	50
Yüzüncü Yıl	15	16	2	-	-	2	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	39
Zonguldak Karaelmas	22	28	-	2	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	53
TOPLAM	1.561	1337	134	18	19	71	10	9	3	1	61	16	5	2	7	1	1	3	2	4	3	2	1	1	1	3.272	

Tablo 5.4 Eğitimlerine devan edenlerin üniversitelere göre dağılımı.

Üniversite	Sayı
Abant İzzet Baysal	48
Adnan Menderes	50
Afyon Kocatepe	48
Akdeniz	3
Anadolu	15
Ankara	40
Atatürk	20
Balıkesir	54
Boğaziçi	9
Celal Bayar	45
Cumhuriyet	22
Çanakkale On Sekiz Mart	55
Çukurova	20
Dicle	15
Dokuz Eylül	31
Dumlupınar	50
Ege	6
Erciyes	15
Fırat	16
Galatasaray	7
Gazi	19
Gaziantep	3
Gaziosmanpaşa	57
Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü	53
Hacettepe	30
Harran	45
İnönü	18
İstanbul	19
İstanbul Teknik	30
İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü	56
Kafkas	50
Kahramanmaraş Sütçü İmam	48
Karadeniz Teknik	15
Kırıkkale	51
Kocaeli	64
Marmara	18
Mersin	48
Mimar Sinan	8
Muğla	36
Mustafa Kemal	49
Niğde	53
On Dokuz Mayıs	27
Orta Doğu Teknik	34
Osmangazi	20
Pamukkale	49
Sakarya	62
Selçuk	15
Süleyman Demirel	44
Trakya	17
Uludağ	28
Yıldız Teknik	22
Yüzüncü Yıl	20
Zonguldak Karaelmas	43
TOPLAM	1.720

Tablo 5.5 Eğitimlerini tamamlayarak dönenlerin üniversitelere göre dağılımı.

Üniversite	Y. Lisans	Doktora	Y. Lisans ve Doktora
Abant İzzet Baysal	2	2	--
Adnan Menderes	6	--	--
Afyon Kocatepe	6	1	--
Akdeniz	--	7	--
Anadolu	55	22	2
Ankara	5	38	11
Atatürk	10	30	5
Balıkesir	3	6	--
Boğaziçi	7	20	1
Celal Bayar	2	7	--
Cumhuriyet	4	13	--
Çanakkale On Sekiz Mart	5	1	--
Çukurova	3	52	5
Dicle	5	9	5
Dokuz Eylül	4	31	3
Dumlupınar	6	2	--
Ege	25	26	--
Erciyes	6	20	1
Fırat	--	13	1
Galatasaray	--	--	--
Gazi	11	40	--
Gaziantep	--	23	3
Gaziosmanpaşa	3	3	2
Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü	5	2	--
Hacettepe	4	52	2
Harran	--	2	--
İnönü	1	16	10
İstanbul	4	23	--
İstanbul Teknik	2	19	3
İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü	1	1	--
Kafkas	7	--	--
Kahramanmaraş Sütçü İmam	3	1	--
Karadeniz Teknik	6	--	48
Kırıkkale	3	--	2
Kocaeli	4	--	2
Marmara	15	18	2
Mersin	3	1	1
Mimar Sinan	--	2	--
Muğla	18	--	--
Mustafa Kemal	3	2	1
Niğde	4	2	--
On Dokuz Mayıs	--	30	2
Orta Doğu Teknik	1	30	--
Osmangazi	--	--	17
Pamukkale	2	1	1
Sakarya	1	7	--
Selçuk	4	16	--
Süleyman Demirel	4	3	--
Trakya	--	8	--
Uludağ	1	20	4
Yıldız Teknik	--	11	--
Yüzüncü Yıl	--	12	1
Zonguldak Karaelmas	3	2	1
TOPLAM	267	647	136

Tablo 5.6 Eğitimi tamamlamadan dönenlerin nedenlerine ve üniversitelere göre dağılımı.

Üniversite	Başarısızlık	Sağık	Diğer
Abant İzzet Baysal	4	1	2
Adnan Menderes	1	-	1
Afyon Kocatepe	2	3	-
Akdeniz	-	-	-
Anadolu	9	1	2
Ankara	3	1	1
Atatürk	2	-	7
Balıkesir	-	-	4
Boğaziçi	3	-	-
Celal Bayar	-	-	3
Cumhuriyet	2	1	-
Çanakkale On Sekiz Mart	1	1	1
Çukurova	-	-	2
Dicle	1	-	4
Dokuz Eylül	-	-	4
Dumlupınar	-	2	1
Ege	1	2	3
Erciyes	2	1	1
Fırat	2	-	-
Galatasaray	-	-	-
Gazi	10	-	-
Gaziantep	3	-	-
Gaziosmanpaşa	1	3	1
Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü	1	-	2
Hacettepe	-	1	-
Harran	2	1	1
İnönü	7	2	-
İstanbul	3	1	54
İstanbul Teknik	1	-	6
İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü	2	-	1
Kafkas	2	-	-
Kahramanmaraş Sütçü İmam	3	-	-
Karadeniz Teknik	11	-	-
Kırıkkale	2	-	-
Kocaeli	-	-	-
Marmara	4	3	9
Mersin	1	2	1
Mimar Sinan	1	-	10
Muğla	4	-	-
Mustafa Kemal	1	1	-
Niğde	1	1	1
On Dokuz Mayıs	-	-	-
Orta Doğu Teknik	8	1	1
Osmangazi	3	-	1
Pamukkale	2	-	-
Sakarya	1	-	-
Selçuk	17	-	-
Süleyman Demirel	3	-	2
Trakya	1	1	1
Uludağ	3	2	-
Yıldız Teknik	6	1	4
Yüzüncü Yıl	-	2	1
Zonguldak Karaelmas	2	-	1
TOPLAM	139	35	133

Tablo 5.7 Geri dönmeyenlerin üniversitelerine göre dağılımı.

Üniversite	Müstafi Sayılanlar	İstifa Edenler
Abant İzzet Baysal	1	-
Adnan Menderes	2	-
Afyon Kocatepe	2	1
Akdeniz	1	-
Anadolu	1	-
Ankara	19	4
Atatürk	5	-
Balıkesir	3	-
Boğaziçi	1	1
Celal Bayar	1	1
Cumhuriyet	1	-
Çanakkale On Sekiz Mart	-	1
Çukurova	-	-
Dicle	1	2
Dokuz Eylül	1	-
Dumlupınar	2	-
Ege	5	2
Erciyes	1	-
Fırat	1	1
Galatasaray	-	-
Gazi	10	5
Gaziantep	3	1
Gaziosmanpaşa	-	-
Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü	-	1
Hacettepe	7	3
Harran	2	1
İnönü	2	-
İstanbul	1	4
İstanbul Teknik	2	5
İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü	1	-
Kafkas	3	-
Kahramanmaraş Sütçü İmam	2	1
Karadeniz Teknik	10	-
Kırıkkale	-	2
Kocaeli	1	1
Marmara	5	4
Mersin	2	1
Mimar Sinan	1	1
Muğla	4	3
Mustafa Kemal	3	-
Niğde	1	2
On Dokuz Mayıs	1	1
Orta Doğu Teknik	6	-
Osmanlıgazi	-	-
Pamukkale	2	1
Sakarya	2	2
Selçuk	-	1
Süleyman Demirel	4	2
Trakya	2	1
Uludağ	4	-
Yıldız Teknik	1	5
Yüzüncü Yıl	3	-
Zonguldak Karaelmas	-	1
TOPLAM	133	62

□ Milli Eğitim Bakanlığı tarafından gönderilen öğrenciler

1416 sayılı Kanun uyarınca Milli Eğitim Bakanlığı kanalıyla halen yurt dışında lisansüstü öğrenim gören 1.133 öğrencinin ülkelere, öğrenim seviyelerine ve dallarına göre dağılımı Tablo 5.8’de gösterilmiştir.

Tablo 5.8 Halen yurt dışında lisansüstü öğrenim gören Milli Eğitim Bakanlığı bursiyerlerinin ülkelere göre dağılımı.

Ülke	Yüksek Lisans		Doktora		Toplam
	Fen	Sosyal	Fen	Sosyal	
ABD	414	224	224	51	913
Almanya	14	23	8	16	61
Avusturya	–	–	1	–	1
Fransa	1	1	–	4	6
İngiltere	25	29	58	39	151
İsviçre	–	–	1	–	1
TOPLAM	454	277	292	110	1.133

Bölüm 6’da detaylı olarak açıklandığı gibi, Eğitim Fakülteleri 1997 yılı içerisinde Yükseköğretim Kurulu tarafından yeniden yapılandırılmıştır. Bu fakültelerin öğretim üyesi ihtiyacını göz önüne alan Milli Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulu, 1416 sayılı Kanun çerçevesinde 1.000 kişilik kontenjan ayırarak bunun 750 tanesini *Öğretmen Yetiştirme* programlarına tahsis etmiştir. Yine Yükseköğretim Kurulu’nun almış olduğu, her üniversitede rektörlüğe bağlı bir enformatik bölümü kurulması kararı doğrultusunda, 171 kontenjan *Bilgisayar Bilimleri* (yazılım ve donanım) alanına ayrılmıştır. Ayrıca, *Hukuk* için 69, *Felsefe ve Din Bilimleri* için ise 10 kontenjan ayrılmıştır. Bu adayları belirlemek için ÖSYM tarafından 12 Ekim 1997 tarihinde yapılan ve *Lisansüstü Eğitim Giriş Sınavı*’na (LES) benzer nitelikteki *Yurt Dışı Lisansüstü Sınavı* (YLS) sonucunda 206 aday öğretmen yetiştirme, 119 aday bilgisayar bilimleri, 43 aday hukuk ve 10 aday felsefe ve din bilimleri alanlarında lisansüstü eğitim yapmak üzere seçilmişlerdir.

5.1.2 Yükseköğretim Kurulu tarafından yapılan düzenlemeler

Yurtdışına burslu öğrenci gönderme işlemine Cumhuriyet’in ilanından kısa bir süre sonra başlanmış ve bu şekilde öğrenim gören elemanlar ülkemizin kalkınmasına büyük katkılarda bulunmuşlardır. Ancak, son yıllarda büyük oranda artan ve nitelik açısından da giderek karmaşıklaşan öğretim üyesi ihtiyacı karşısında, bu alanda kalıcı bir politika oluşturulamamış, kurumlar arası koordinasyon sağlanamamış ve yurt içindeki imkanlar yeterince değerlendirilememiştir.

Yükseköğretim Kurulu, öğretim üyesi ve araştırmacıların yurt içinde ve yurt dışında yetiştirilmesi için gerekli çalışmaların uyum ve bütünlük içinde yürütülmesini sağlamak amacıyla, *Öğretim Üyesi ve Araştırmacı Yetiştirme Kurulu*’nu oluşturmuş ve

bununla ilgili yönetmelik 22543 sayılı ve 3 Şubat 1996 tarihli Resmi Gazete’de yayınlanmıştır. On beş üyeden oluşan Öğretim Üyesi ve Araştırmacı Yetiştirme Kurulu’nun kompozisyonu aşağıda belirtilmiştir:

- Milli Eğitim Bakanlığı’nca görevlendirilecek bir üye,
- Yükseköğretim Kurulu Başkanı’nca, Yükseköğretim Yürütme Kurulu Üyeleri arasından görevlendirilecek bir üye,
- Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı’nca görevlendirilecek bir üye,
- TÜBİTAK Başkanı’nca görevlendirilecek bir üye
- Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi Başkanı,
- Yükseköğretim Kurulu Başkanı’nca Yükseköğretim Kurulu’nun ve rektörlerin görüşleri alınarak, öğretim üyesi ve araştırmacı yetiştirme konusunda deneyim sahibi, akademik çalışmaları ile temayüz etmiş halen görevde veya emekli olan öğretim üyeleri arasından seçilecek on üye.

Yükseköğretim Kurulu, yurt dışındaki lisansüstü eğitimin pahalı olması nedeniyle, Öğretim Üyesi ve Araştırmacı Yetiştirme Kurulu’nun önerileri doğrultusunda aşağıdaki kararları almıştır:

- Adaylar, gidecekleri yabancı ülkenin diline vakıf olmalıdır. Aksi takdirde, bu kişilerin eğitimlerini güçlükle yaptıkları veya eğitimlerini tamamlayamadan geri döndükleri belirlenmiştir. Bu nedenle, yurt dışında yabancı dil eğitimi yapılmasına kesinlikle onay verilmemekte; Amerika Birleşik Devletleri’ne gidecek adayların *TOEFL* sınavından 550’den, İngiltere’ye gidecek adayların *IELTS* sınavından 6’dan az olmamak koşuluyla başvurdukları üniversitelerin yabancı dil puanı ile ilgili koşulunu Türkiye’de sağlamaları istenmektedir. Diğer dillerin söz konusu olduğu ülkelere lisansüstü eğitim için gönderilecek adaylar için ise, ilgili ülkede lisansüstü eğitimi takip edebilecek düzeyde dil bilgisine sahip olduklarına dair bir belgeyi, ilgili ülkelerin kültür merkezlerinden veya eşdeğer kuruluşlarından getirmeleri istenmektedir.
- Son yıllarda yurt dışındaki eğitim sistemlerinde büyük değişiklikler olmuştur. Lisans programlarındaki eğilim, öğrencilerin kendi branşlarında ihtisaslaşmaları yerine öğrencilere formasyon verme yönündedir. Yüksek lisans programları, genellikle kendi alanlarında derinlik kazanmak isteyen öğrenciler tarafından tercih edilmektedir ve bu programların çoğunluğu tezsiz yüksek lisans programlarıdır. Lisansüstü çalışmaların en yoğun yapıldığı ülke olan Amerika Birleşik Devletleri’nde yılda yaklaşık 400.000 yüksek lisans derecesi verilmektedir. Bunların % 85’i tezsiz yüksek lisans derecesidir. Yükseköğretim Kurulu, yüksek lisans derecesi almak için yurt dışına araştırma görevlisi göndermemekte, sadece doktora eğitimine izin vermektedir.
- Yurtdışındaki lisansüstü eğitim mutlaka belli bir kalitenin üzerindeki yükseköğretim kurumlarında yapılmalıdır. Yükseköğretim Kurulu, yurtdışında **doktora** eğitimi için gidilebilecek üniversiteleri alan bazında belirlemiştir. Üniversitelerin sıralanmasında Amerika Birleşik Devletleri için *National Research Council* tarafından yayınlanan *Research Doctorate Programs in the United States*, İngiltere için ise *Higher Education Funding Councils for England, Scotland and Wales* tarafından yapılan değerlendirme sonuçları baz olarak alınmıştır.

5.2 Yurt İçi Lisansüstü Programlarının Etkin Hale Getirilmesi

Öğretim üyesi açığını kapamak amacıyla yurt dışına eleman gönderilmesinin yanı sıra, yurt içi kaynaklarımızın da etkili kullanılmasıyla hem büyük tasarrufların sağlanacağı, hem de üniversitemizdeki araştırma potansiyelinin verimli olarak kullanılacağı bilincinde olan Yükseköğretim Kurulu, bu konuyla ilgili olarak önemli girişimlerde bulunmuştur.

16 Kasım 1983 tarihinde yürürlüğe konan *Bir Üniversite Adına Bir Diğer Üniversitede Lisansüstü Eğitim Gören Araştırma Görevlileri Hakkında Yönetmeliğe* işlerlik kazandırmak için *Lisansüstü Eğitim Yönetmeliğinde* değişiklik yapılarak, gelişmekte olan üniversitelerin araştırma görevlilerinin gelişmiş üniversitelerde sınavsız olarak lisansüstü eğitime başlamaları sağlanmıştır. Bu şekilde, 1997 yılı içerisinde 35. madde çerçevesinde görevlendirilen araştırma görevlisi sayılarının lisansüstü eğitim yapmakta oldukları üniversitelere göre dağılımı Tablo 5.9'da verilmiştir.

Tablo 5.9 35. madde çerçevesinde görevlendirilen araştırma görevlilerinin lisansüstü eğitim yaptıkları üniversitelere göre dağılımı.

Üniversite	Sayı
Ankara	157
Atatürk	1
Boğaziçi	12
Çukurova	13
Dokuz Eylül	32
Ege	21
Gazi	30
Hacettepe	38
İstanbul	35
İstanbul Teknik	32
Karadeniz Teknik	2
Marmara	8
Mimar Sinan	4
Orta Doğu Teknik	35
Uludağ	2
Yıldız Teknik	3
TOPLAM	425

Ayrıca, bu programın başarıya ulaşabilmesi için Ankara, Atatürk, Boğaziçi, Çukurova, Dokuz Eylül, Hacettepe, İstanbul Teknik ve Orta Doğu Teknik Üniversiteleri kampuslarında 1996 yılında başlatılan yurt ve stüdyo apartman kompleksleriyle ilgili son bilgiler Tablo 5.10'da verilmiştir.

Tablo 5.10 İnşaatı devam eden yurtlarla ilgili bilgiler.

Üniversite	İnşaat Alanı (m ²)		Blok Sayısı	Toplam Oda Sayısı	Yapılan Harcama	1998 Ödeneği	İhtiyaç Duyulan Ödenek
	Toplam	Tamamlanan					
Ankara	3.370	3.370	2	20 Çift; 34 Tek	176 Milyar TL	50 Milyar TL	-
Atatürk	4.800	1.440	3	192	125 Milyar TL	250 Milyar TL	50 Milyar TL
Boğaziçi	22.000	17.600	3	515	631 Milyar TL	150 Milyar TL	500 Milyar TL
Çukurova	9.000	6.000	3	154	166 Milyar TL	130 Milyar TL	50 Milyar TL
Dokuz Eylül	4.000	2.400	2	24 Çift; 48 Tek	156 Milyar TL	200 Milyar TL	70 Milyar TL
Hacettepe	8.000	4.800	4	32 Çift; 112 Tek	538 Milyar TL	75 Milyar TL	175 Milyar TL
İstanbul Teknik	8.750	6.500	4	240	537 Milyar TL	164 Milyar TL	150 Milyar TL
Orta Doğu Teknik	8.600	4.300	2	208	355 Milyar TL	200 Milyar TL	225 Milyar TL

Bölüm 6

Program Geliştirme

Gelişmiş ülkelerin aksine, üniversitelerimizce verilen diplomalar aynı zamanda bu diplomalarda belirtilen mesleklerin icra edilmesine ehliyet ve ruhsat niteliği de taşımaktadır. Bu durum, üniversitelerimizde yerleşik, çoğu kez birbiri ile karıştırılan ve yanlış yorumlanan özerklik ve akademik hürriyet anlayışı ile birleşince, üniversitelerimizde zaman içinde fevkalade statik, değiştirilmesi oldukça güç bir program ve müfredat yapısı oluşmuştur.

Günümüzde diplomaya yönelik programlarla bunların içeriklerinin oluşturulması ve yükseköğretimle istihdam arasındaki ilişkinin kurulmasındaki belirleyici unsur, teknolojik gelişmelerdir. İçinde bulunduğumuz ve görünür gelecekte geçerliliğini koruyacak olan sosyoekonomik ve teknolojik konjonktürün gerektirdiği yükseköğretim mezunu kişilerde aranan temel nitelikleri aşağıdaki şekilde özetlemek mümkündür:

- Disiplinlerarası proje gruplarında çalışabilme yeteneği,
- Kendi dilinde ve en az bir yabancı dilde yazılı ve sözlü iletişim yeteneği,
- Bilgisayar *okuryazarlığı*,
- Bir mesleki alanda derinlik yanında ilgili bir yan alan ile değişik bir alanda genişlik (örneğin, makina mühendisliği öğrencisinin çevre veya yazılım gibi ilgili bir yan alan ile, iktisat gibi değişik bir alanda dersler alması gibi).

Bu nedenlerle, ileri ülkelerdeki lisans programları sürekli olarak değiştirilmekte ve öğretim üyeleri bu değişiklikleri uygulamakla yükümlü kılınmaktadır. Söz konusu değişikliklerin ana hatlarını şu şekilde özetlemek mümkündür:

- Programların ana dal (*major*) ve en az bir yan dal (*minor*) şeklinde düzenlenmesi,
- Müfredatlar ve ders içeriklerinde grup çalışmasını içeren proje ve tasarımların ağırlığının artırılması,
- Bilgisayar uygulamalarının her dersin içeriğindeki ağırlığının artırılması,
- Alanlar ve disiplinler arasındaki ortak derslerin artırılması, hatta diplomaların genelleştirilmesi

Ülkemiz üniversitelerinde bu yönde değişiklikler yapılması oldukça zordur. Zira, bu yöne gidilmesi halinde birçok bölümün kapanması gerekecek ve çok sayıda öğretim üyesinin verebileceği ders kalmayabilecektir.

Yukarıda özetlenen gelişmeler ışığında ve de ülkemize özgü zorluklara rağmen, önem taşıyan dört alandaki program geliştirme çalışmaları aşağıda özetlenmiştir.

6.1 Öğretmen Yetiştirme

6.1.1 Cumhuriyet döneminde öğretmen yetiştirmenin tarihi gelişimi

□ İlkokul Öğretmeni Yetiştirme

Ülkemizde 1975 yılına kadar ilkokul öğretmeni yetiştirmede ilkokul üzerine 6 (1970 yılından sonra 7) ve ortaokul üzerine 3 (1970 yılından sonra 4) yıl eğitim veren *İlköğretmen Okullarının* önemli bir yeri vardır. Cumhuriyet öncesi dönemden devralınan 7'si kız 13'ü erkek olmak üzere 20 Öğretmen Okulu, çeşitli evrelerden geçerek ve sayıları artarak (1974-1975 öğretim yılında 89) Cumhuriyetin ilk 50 yılında ilkokulların temel öğretmen kaynağı olmuşlardır.

Öğretmen Okullarının, ilkokulların ve özellikle köy ilkokullarının öğretmen ihtiyacını yeterince karşılayamadığı görülünce, 1930'lu yıllardaki çeşitli denemelerin devamı olarak, 1940 yılında 3803 sayılı kanunla köy ilkokullarına öğretmen yetiştirmek amacıyla ilköğretim üzerine beş yıl eğitim veren *Köy Enstitüleri* kurulmuştur. Öğrencilerini köylerden seçen ve öğretmenlik yanında köyün sosyo-ekonomik kalkınmasına da katkıda bulunması beklenen öğretmenleri yetiştirmek üzere kurulan Köy Enstitüleri, Cumhuriyetin ilk yıllarında ortaya çıkan önemli bir ihtiyaca cevap verebilecek bir model olma özelliğiyle öğretmen yetiştirme tarihimizde önemli bir yer tutmaktadır.

1953 yılına kadar Köy Enstitüleri (toplam 21) lise seviyesindeki 3 yıllık Öğretmen Okulları ile birlikte ilkokulların öğretmen ihtiyacını karşılayan en önemli iki kurum olmuştur. Köy Enstitüleri, 1953 yılında kapatılarak 6 yıllık *İlköğretmen Okulu* adı altında yeniden organize edilmiştir. Bu tarihten itibaren bu okullar yine ağırlıklı olarak köy ilkokulu mezunu öğrenciler almaya devam etmiş ve diğer 3 yıllık İlköğretmen Okulları ile birlikte lise seviyesinde program bütünlüğü sağlanmıştır.

İlköğretmen Okullarının eğitim süresi 1970-1971 öğretim yılında bir yıl artırılmış (ilkokul üzeri 7 yıl, ortaokul üzeri 4 yıl olmak üzere); böylece İlköğretmen Okulları normal lise eğitim programının tamamını uygulama ve *öğretmenlik mesleği* ile ilgili derslerin sayısını artırma imkanına kavuşmuşlardır. Hem yapıda hem de programlarda değişiklik getiren bu düzenleme ile İlköğretmen Okullarının statüsü biraz daha yükseltilmiş, programlar daha kapsamlı hale getirilmiş ve mezunlarının diğer lise mezunlarına denk sayılması sağlanmıştır. Ayrıca, İlköğretmen Okullarının eğitim sürelerinin artırılması, birkaç yıl sonra gerçekleşecek olan ilkokul öğretmeni yetiştirme işini yüksek öğretim seviyesine taşıma girişimleri içinde önemli bir başlangıç olmuştur.

1973 yılında yürürlüğe giren 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu, temel eğitimin 5 yıldan 8 yıla çıkartılmasını ve bu amaçla temel eğitim öğretmenlerinin yetiştirilmesini hükme bağlamıştır. Bu çerçevede kanun, öğretmenliğin tanımını yeniden yapmış, her seviyedeki öğretmenlerin yüksek öğrenim görmesi ilkesini ön plana çıkarmış ve buna göre öğretmen yetiştiren kurumların lisans öncesi, lisans ve lisansüstü seviyelerde yatay ve dikey geçişlere imkan verecek şekilde yeniden düzenlenmesini hükme bağlamıştır. Bu hükümler çerçevesinde 1974-1975 öğretim yılında, köklü bir geçmişe ve deneyime sahip İlköğretmen Okullarının bir bölümü öğretmen yetiştirme işlevini yitirerek 3 yıllık *Öğretmen Lisesi* haline getirilmiş,

diğerleri ise kapatılmıştır. Öğretmen lisesi mezunu öğrencilere iki yıllık Eğitim Enstitülerine girişte çeşitli avantajlar sağlanarak bu iki kurum arasında zayıf da olsa bir devamlılık kurulmaya çalışılmıştır.

Yeni kurulan iki yıllık Eğitim Enstitülerinin sayısı 1976 yılı itibarıyla 50'ye ulaşmış ancak, teknik eğitime geçiş gerekçesiyle 1980 yılına kadar bunlardan 30 tanesi kapatılmıştır. Eğitim Enstitüleri, 1975-1980 yılları arasında öğretim elemanı eksikliği, politik olaylar ve baskılar gibi ağır sorunlarla karşı karşıya kalmışlar ve normal programın dışında *hızlandırılmış eğitim* yoluyla öğretmen yetiştirmek zorunda kalmışlardır. Bu enstitüler, 25 Temmuz 1982 yılında *Eğitim Yüksek Okulu* adıyla üniversite çatısı altına alınmıştır.

Tüm seviyelerdeki öğretmenlerin en az lisans öğrenimi görmelerini öngören 23.5.1989 tarih ve 89.22.876 sayılı Yükseköğretim Kurulu kararıyla, iki yıllık Eğitim Yüksek Okullarının öğrenim süresi 1989-1990 öğretim yılından itibaren 4 yıla çıkarılmış ve daha sonra da 3.7.1992 tarih ve 3837 sayılı Kanunla Eğitim Fakültelerinin Sınıf Öğretmenliği Bölümü haline getirilmişlerdir.

Eğitim süresinin 1989 yılında 4 yıla çıkarılması ve 1992 yılında da Eğitim Fakülteleri altında bölüm haline getirilmesi sonucu, sınıf öğretmeni yetiştiren programlar yeniden düzenlenmiş ve gerek alan derslerine gerekse öğretmenlik mesleğine hazırlayıcı formasyon derslerine daha fazla zaman ayrılmıştır. Sınıf öğretmeni yetiştiren programların eğitim süresinin 4 yıla çıkartılması, ilköğretim öğretmenin daha kaliteli yetiştirilmesine yönelik önemli bir çaba olarak görülmekle birlikte, aynı zamanda önemli bir sorunu da beraberinde getirmiştir. Önceden 2 yılda yetişen ilköğretim öğretmeni, bu değişikliklerle 4 yılda yetişmeye başlamış ve böylece Sınıf Öğretmenliği Bölümlerinin mezun ettiği öğretmen sayısı yarıya düşmüştür. Ayrıca, 1989-1990 öğretim yılında öğrenime başlayan öğrenciler ancak 1992-1993 öğretim yılında mezun olabildikleri için arada geçen sürede mezun olan öğretmen sayısında önemli düşüşler olmuştur. Sonuç olarak bu yapısal değişiklik, diğer bazı etkenlerle birlikte (emekliliğin özendirilmesi, ilköğretim okulları sayısının artması, Sınıf Öğretmenliği Bölümlerinin ve kontenjanlarının ihtiyaç oranında artırılmaması gibi) öğretmen ihtiyacının karşılanmasında önemli bir soruna yol açmış ve Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), sınıf öğretmeni ihtiyacının karşılanmasında liseye branş öğretmeni olarak yetişen üniversite mezunlarının ve çeşitli diğer fakülte mezunlarının sınıf öğretmeni olarak atanması gibi pedagojik yönden uygun olmayan alternatif önlemler almaya başlamıştır.

İlköğretim öğretmeni yetiştirme konusunda gerek nicelik gerekse nitelik kaygıları, yeni model ve program arayışlarını her zaman etkilemiştir. Bugün gelinen nokta gözönüne alındığında, ilköğretim öğretmeni yetiştirmede önemli bir aşama kaydedildiği ortadadır. 1970'li yılların ortalarına kadar ancak lise seviyesinde yürütülen ilköğretim öğretmeni yetiştirme işlevi, bugün dört yıllık lisans seviyesinde devam etmektedir. 20 yıl gibi kısa bir süreye sığdırıldığı gözönüne alınırsa bu önemli bir aşamadır. Nitelik açısından kaydedilen bu gelişmenin, nicelik açısından yeterli düzeyde kaydedildiğini söylemek mümkün değildir. Bugün gelinen nokta itibarı ile Sınıf Öğretmenliği Bölümlerinin sayısı ve kontenjanları MEB'nin öngördüğü sınıf öğretmeni ihtiyacını karşılamaktan uzaktır, ve yakın gelecekte de MEB'nin sınıf öğretmeni ihtiyacının önemli bir bölümünü başka kaynaklardan karşılamaya devam edeceğini tahmin etmek zor değildir.

□ Ortaokul (İlköğretim II. Kademe) Öğretmeni Yetiştirme

Ortaöğretim seviyesinde öğretmen yetiştirmenin Cumhuriyet tarihindeki gelişimi incelendiğinde, ortaokul ve lise öğretmenlerinin benzer kaynaklardan yetiştiği görülmektedir. İlke olarak her ne kadar lise öğretmenleri Yüksek Öğretmen Okulları ve üniversitelerin Fen-Edebiyat Fakültelerinden, ortaokul öğretmenleri de Eğitim Enstitülerinden yetiştirilmiş ise de, yetişen öğretmenin hangi seviyede görev yapacağını çoğu zaman ortaokul ve liselerin öğretmen ihtiyacı belirlemiştir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında doğrudan ortaokula öğretmen yetiştiren bir kurum yoktu. Cumhuriyet öncesi dönemden devralınan Yüksek Öğretmen Okulları ve üniversitelerin ilgili bölümlerinden mezun olanlar, lise ile birlikte ortaokullarda da öğretmenlik yapıyorlardı. Bu nedenle, 1920'li yıllarda ortaokul öğretmeni yetiştirme ihtiyacı sık sık gündeme geliyordu. Bu ihtiyaca ileriki yıllarda cevap verecek olan Eğitim Enstitülerinin ilki (*Gazi Eğitim Enstitüsü*) Konya'da ortaokul Türkçe öğretmeni yetiştirmek amacıyla 1926-1927 öğretim yılında *Orta Muallim Mektebi* adıyla kurulmuş (2 yıllık) ve daha sonra Ankara'ya nakledilerek yeni bölümler eklenmiştir. Bu enstitü, 1940'lı yılların sonuna doğru öğrenim süreleri 2-3 yıl arasında değişen bölümleriyle tüm ortaokul dersleri için öğretmen yetiştirir hale gelmiştir.

1940'lı yılların sonlarında Gazi Eğitim Enstitüsü'nün kapasitesinin ülkenin ortaokul öğretmeni ihtiyacını karşılamaktan uzak olduğu anlaşılınca, yeni Eğitim Enstitüleri açılmaya başlamıştır.

1960'lı yılların sonuna doğru Eğitim Enstitülerinin sayısı on'a yükselmiş, bu sayı 1970'te 12, 1973'te 16 ve 1978'de 18 olmuştur. Aynı şekilde, 1960 yılında enstitülerde 2.049 olan toplam öğrenci sayısı, 1977-1978 öğretim yılında 69.313'e yükselmiştir.

Temelde ortaokullara branş öğretmeni yetiştirmek üzere kurulan ve süreleri 1960'lı yılların sonunda 3 yıla çıkarılan Eğitim Enstitüleri, 1978-1979 öğretim yılında önemli bir değişiklik geçirmiştir. Bu öğretim yılından itibaren enstitülerin öğrenim süresi 4 yıla çıkartılmış, isimleri *Yüksek Öğretmen Okulu* olarak değiştirilmiş ve bölümlerde yeniden yapılanma ile branşlarda ihtisaslaşmaya gidilmiştir. 16 bölüm halinde (Türk Dili ve Edebiyatı, Tarih-Coğrafya, Coğrafya-Tarih, Matematik-Fizik, Fizik-Matematik, Fizik-Kimya, Kimya-Fizik, Kimya-Biyoloji, Biyoloji-Kimya, İngilizce, Fransızca, Almanca, Resim-İş, Müzik, Beden Eğitimi, Eğitim) yeniden organize edilen enstitülerde amaç, hem ortaokullara hem de liselere öğretmen yetiştirmek haline gelmiştir. Bu düzenleme ile eski enstitülere üniversiter bir yapı ve işleyiş kazandırılmaya çalışılırken bölümlerde getirilen ihtisaslaşma, yetişen öğretmenlerin ortaokuldan çok liseye yönelmelerine neden olmuştur. Bu düzenlemeden sonra, Yüksek Öğretmen Okulu mezunlarının statüsü üniversitelerin Fen-Edebiyat Fakültelerinden yetişen öğretmenlerle paralel hale gelmiş, ancak bu arada ortaokula özgü öğretmen yetiştirme ihtiyacı (örneğin, Fen Bilgisi ve Türkçe öğretmenlikleri) gözardı edilmiştir.

1978'de *Yüksek Öğretmen Okulu* adı altında yeniden yapılandırılan enstitüler, 1982 yılında 2547 sayılı Kanunla Eğitim Fakültelerine dönüştürülmüş ve üniversite çatısı altına alınmıştır. Bu düzenleme ile bölümlerde ihtisaslaşma iyice derinleşmiş ve zaman içinde yan alanlardan vazgeçilerek tamamıyla tek bir alanda (Fizik, Kimya,

Tarih gibi) öğretmen yetiştirilmeye çalışılmıştır. Bunun sonucu olarak, ortaokulların öğretmen ihtiyacı liseye özgü derslerde yetişmiş Eğitim Fakültesi mezunları tarafından karşılanmaya başlanmış, ancak bu uygulamada çeşitli güçlükleri beraberinde getirmiştir. Böylece gerek sayısal yönden, gerekse ortaokul seviyesindeki öğrencilere ve derslere uygun nitelikli öğretmen yetiştirme açısından, Eğitim Enstitülerinde 1978'deki düzenleme ile başlayan ve 1982'deki düzenleme ile iyice belirgin hale gelen yeniden yapılandırma çalışmalarının bazı olumsuz sonuçlara yol açtığı görülmektedir.

Ortaokullardaki öğretmen açığı, zaman içinde Eğitim Fakültelerinin lise branşlarına öğretmen yetiştiren bölümlerinden ve Fen-Edebiyat Fakülteleri mezunu sertifikalı öğretmenlerle karşılanmaya çalışılmış ise de, gerek öğretmenlerin aldıkları lisans eğitimi gerekse bu kademenin ilköğretim içinde yer alması nedeniyle, lise öğretmenleri bu kademedeki öğretmenlik yapmaya pek istekli olmamışlardır. Ortaokul çağındaki öğrencilerle çeşitli sıkıntılar yaşayan ve lisedeki daha akademik ve üniversiteye yönelik olan öğretimi tercih eden bu öğretmenler, ortaokullarda öğretmenlik yapmaktan sürekli olarak kaçınmışlardır.

□ Lise Öğretmeni Yetiştirme

Cumhuriyet döneminde *Yüksek Öğretmen Okulları* ve üniversitelerin *Fen-Edebiyat Fakülteleri*, liselerin öğretmen ihtiyacını karşılamada önemli rol oynamışlardır.

Cumhuriyet öncesi dönemden devralınan İstanbul'daki 3 yıllık *Darülmüallimin-i Aliye*, 1924 yılında Yüksek Öğretmen Okulu adını almış ve öğrenim süresi 4 yıla çıkartılarak yeni bölümler eklenmiştir. 4 yıllık öğretim süresinin ilk 3 yılı üniversitede ilgili bölümden alınan alan derslerine, son 1 yılı da Yüksek Öğretmen Okulunda uygulama ve meslek derslerine ayrılıyordu. Okulun öğrencilerini, Üniversitenin (*Darülfunun*) Fen-Edebiyat Fakültesi öğrencilerinden öğretmen olmak üzere seçilenler oluşturuyordu.

Yüksek Öğretmen Okulunun ikincisi 1956'da İzmir'de, üçüncüsü ise 1959'da Ankara'da açılmıştır. Bu okullar öğrencilerini, üniversitelerin Fen-Edebiyat Fakültelerinden seçmek yerine İlköğretmen Okullarından seçerek almaya başladılar. Seçilen öğrencilerin, bir yıllık hazırlık sınıfında özel bir programla yetiştirilerek diğer lise mezunlarına denk olmaları ve üniversitenin ilgili bölümüne girmeleri sağlanıyordu. Üniversiteye giren öğrenci burada alan derslerini tamamlıyor ve sonra Yüksek Öğretmen Okulunda meslek dersleri eğitiminden ve sınavından geçerek lise öğretmeni olma hakkını elde ediyordu.

3 yıllık Eğitim Enstitülerinin öğrenim süresinin 4 yıla çıkartılması ve branşlaşmaya gidilmesi sonucu liselere de öğretmen yetiştirir hale getirilmesiyle, Yüksek Öğretmen Okullarının ayrıcalıklı işlevi tamamen kaybolmuştur. Yüksek Öğretmen Okullarının 1978-1979 öğretim yılında kapatılmasından sonra liselere öğretmen yetiştirme işlevini 4 yıllık Eğitim Enstitüleri ve 1982 yılından sonra da Eğitim Fakülteleri devralmıştır. Bu süre içinde Eğitim Fakülteleri yanında Fen-Edebiyat Fakülteleri de liselerin (hatta ortaokulların) öğretmen ihtiyacının karşılanmasına katkıda bulunmaya devam etmişlerdir. Bu fakültelerin mezunları kendi fakültelerinde veya Eğitim Fakülteleri

bünyesinde açılan *Öğretmenlik Sertifikası* programlarından geçerek lise öğretmeni olma hakkını elde etmişlerdir.

6.1.2 Eğitim fakülteleri öğretmen yetiştirme programlarının yeniden düzenlenmesi

1982 yılında yürürlüğe giren 2547 sayılı Kanun gereğince hizmet öncesi öğretmen yetiştirme işlevi tamamıyla üniversitelerin Eğitim Fakültelerine devredilmiştir. Geçen 15 yıllık sürede her ne kadar Eğitim Fakülteleri ülkenin öğretmen ihtiyacını karşılamada en önemli kurum olmuş ise de, bugün gelinen nokta dikkate alındığında Eğitim Fakültelerinin yanlış yapılanma, temel amaçlardan uzaklaşma gibi çeşitli sorunlarla karşı karşıya bulunduğu ve ülkenin öğretmen ihtiyacını karşılamada gerek nitelik gerekse nicelik bakımından yetersiz kaldığı görülmektedir. Bunun sonucu olarak özellikle okul öncesi eğitimde ve ilköğretim düzeyinde kısa zamanda karşılanamayacak öğretmen açığı ortaya çıkmış ve MEB, zorunlu olarak bu düzeylerdeki öğretmen ihtiyacını başka kaynaklardan (diğer fakülte mezunları gibi) karşılamaya başlamıştır. Bu sorunları dikkate alan Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı, 1996 yılı başında MEB ile birlikte başlattığı bir çalışma ile ülkenin öğretmen ihtiyaçları doğrultusunda Eğitim Fakültelerinin öğretmen yetiştirme programlarını yeniden düzenlemiştir. Bu düzenleme çalışması YÖK Genel Kurul toplantısında, Üniversitelerarası Kurul toplantısında ve Eğitim Fakülteleri Dekanları ile iki kez yapılan toplantılarda değerlendirilmiş ve son olarak YÖK Yürütme Kurulu tarafından kabul edilerek yürürlüğe girmiştir. Bu düzenlemenin temel nedenleri şunlardır:

1. Eğitim Fakülteleri geçen 15 yıllık sürede ülkenin öğretmen ihtiyaçlarından ziyade sahip olduğu öğretim elemanlarının akademik yönelimleri ve tercihleri doğrultusunda yapılmış ve açılan programlar daha çok ortaöğretim düzeyine öğretmen yetiştiren lisans programları olmuştur. Bunun sonucu olarak, okul öncesi ve ilköğretim alanlarında yetişen öğretmen sayısı ihtiyacın çok altında kalırken, lise düzeyine çeşitli branşlarda ihtiyaç fazlası öğretmen yetiştirilmeye başlanmıştır.

Durumun ciddiyetini yansıtmak bakımından MEB tarafından ortaya konan 1996-2000 yılları arasındaki sınıf öğretmeni ihtiyacı ile Eğitim Fakültelerinin mezun edeceği öğretmen sayısını karşılaştırmak gerekir. MEB tarafından 1996 yılında toplam sınıf öğretmeni ihtiyacı 22.075 olarak belirtilirken, 1995-1996 yılı sonunda üniversitelerden mezun olan sınıf öğretmeni sayısı 5.509 seviyesinde kalmıştır. MEB'nin bu konudaki verileri, aynı açığın 2000 yılına kadar gittikçe artan bir oranda devam edeceğini açıkça ortaya koymaktadır. **Yeni düzenleme**, okul öncesi ve ilköğretim gibi kritik alanlarda kısa sürede ciddi sayısal artış hedeflemektedir. Yükseköğretim Kurulu, yeni düzenleme hedefleri çerçevesinde Eğitim Fakültelerinin 1997 Öğrenci Kontenjanlarını belirlemiş ve 1998 öğrenci kontenjanlarında da bu alanlarda ciddi artışlar getirmiştir. 1998-1999 eğitim-öğretim yılında eğitim fakülteleri programlarına alınacak öğrenci sayıları Tablo 6.1'de verilmiştir. Ancak, yeni düzenleme ilk mezunlarını verene kadar geçecek sürede bu alanlardaki öğretmen açığını biran önce ve hızlı bir biçimde kapatmak en öncelikli mesele haline gelmiştir. Özellikle 8 yıllık kesintisiz zorunlu eğitimin de yürürlüğe girmesi ile bu ihtiyaç acilleşmiştir. Bu ihtiyacı değerlendiren YÖK, ilk olarak 1996 yılında Okul

Öncesi, Sınıf Öğretmenliği ve İngilizce Öğretmenliği alanlarında öğretmenlik sertifika programları geliştirmiş ve Eğitim Fakültelerimize göndermiştir. Yök, ikinci bir önlem olarak da, Eğitim Fakültelerinde yürütülmekte olan ve yaklaşık 40.000 öğrencinin devam ettiği ortaöğretim alan öğretmenliği Sertifika programlarını, Sınıf Öğretmenliği Sertifika programına dönüştürmek üzere gerekli program çalışmasını yapmış ve Kasım 1997’de tüm Fakültelerimize göndermiştir.

Tablo 6.1 Eğitim fakülteleri için 1998-1999 eğitim-öğretim yılı kontenjanları.

Program	Sayı
Okul Öncesi Öğretmenliği	1.360
Sınıf Öğretmenliği	12.260
Fen Bilgisi Öğretmenliği	2.810
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	3.000
İlköğretim Matematik Öğretmenliği	1.930
Resim-İş Öğretmenliği	1.380
Müzik Öğretmenliği	690
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	540
Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği	675
Zihinsel Engelliler Öğretmenliği	200
İşitme Engelliler Öğretmenliği	80
Görme Engelliler Öğretmenliği	40
Türkçe Öğretmenliği	2.990
Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği	885
İngilizce Öğretmenliği	2.440
Almanca Öğretmenliği	570
Fransızca Öğretmenliği	440
Arapça Öğretmenliği	40
Japonca Öğretmenliği	30
Matematik Öğretmenliği	475
Fizik Öğretmenliği	405
Kimya Öğretmenliği	445
Biyoloji Öğretmenliği	410
Tarih Öğretmenliği	275
Coğrafya Öğretmenliği	230
Felsefe Grubu Öğretmenliği	150
Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği	300
TOPLAM	35.095

2. 1982 yılındaki yeniden yapılanma ile Eğitim Fakülteleri daha çok ortaöğretim öğretmeni yetiştirmeye yönelmişler ve ilköğretim II. kademe öğretmeni yetiştirmeyi ihmal etmişlerdir. 1995-1996 Eğitim Fakülteleri mezunlarının öğretmenlik alanlarına göre dağılımının incelenmesinden oldukça çarpık ve olumsuz bir tablo ortaya çıkmaktadır. Şöyle ki, ilköğretimin ikinci kademesinde okutulan ve daha çok öğrencinin alması gereken Fen Bilgisi dersi için tüm Eğitim Fakültelerimiz sadece 58 mezun verirken, ortaöğretimde yani Lisede okutulan Fizik, Kimya, Biyoloji dersleri için 2.008 mezun vermektedirler. Aynı şekilde, Eğitim Fakültelerimiz ilköğretimin ikinci kademesinde okutulan Türkçe dersi için 61 mezun verirken, Lisede okutulan Türk Dili ve Edebiyatı dersi için 793 mezun vermektedir. İlköğretimin ikinci kademesinde okutulan ve yine daha çok öğrencinin alması gereken Sosyal Bilgiler dersi için durum daha da vahim görünmektedir. Eğitim Fakültelerimiz bu alanda hiç mezun vermez iken, liselerde okutulan ve Sosyal Bilgiler alanlarını içeren Tarih, Coğrafya ve Felsefe grubu için toplam 1.330 mezun vermektedirler. MEB, bu nedenle lise öğretmenliği programlarından mezun olan öğretmenleri bu düzeyde de işe almak zorunda kalmış, ancak bu durum uygulamada çeşitli problemleri beraberinde getirmiştir. Sadece bir branşta (Fizik, Tarih gibi) yetişen öğretmenler, ilköğretim II. kademe yer alan Fen Bilgisi, Sosyal Bilgiler gibi dersleri öğretmekte zorlanmışlar ve çoğu durumda bu düzeyde öğretmenlik yapmak istememişlerdir. Ayrıca tek alanda yetişen branş öğretmenleri, yan alanları olmadığı için, kendi alanları dışında başka bir derse girememişler ve özellikle küçük ilköğretim okullarında her branş için bir öğretmen bulundurma zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Bu da özellikle köy ve kasaba ilköğretim okullarında çoğu zaman mümkün olmadığı için öğretmensiz geçen ders problemi ortaya çıkmıştır. *Yeni düzenleme*, Eğitim Fakültelerindeki bölüm yapılanmasını, milli eğitim sistemimizdeki okul yapılanmasına paralel hale getirerek yan alan uygulamasına yer vermekte ve öğretmenlerin birden fazla alanın derslerini öğretebilecek şekilde (Fen Bilgisi ve Matematik ya da Türkçe ve Sosyal Bilgiler gibi) yetiştirilmesini öngörmektedir.
3. Eğitim Fakültelerinde yaptırılan yüksek lisans ve doktora çalışmaları, yine öğretim elemanlarının akademik yönelimleri doğrultusunda temel bilimlere yoğunlaşmış ve Eğitim Fakültesinin asli görevlerinden biri olan öğretmen eğitiminin niteliğini arttırmaya yönelik bilimsel çalışmalar ihmal edilmiştir. *Yeni düzenleme*, Eğitim Fakültelerindeki bilimsel çalışmaların öğretmen yetiştirme ve eğitim konularına yönelmesini ve temel bilimler alanındaki araştırmaların Fen Edebiyat Fakültelerinde yapılmasını öngörmektedir.
4. Özellikle branş öğretmenliği lisans programlarında, Eğitim Fakülteleri ile Fen Edebiyat Fakülteleri programlarında tekrarlar başlamış; Eğitim Fakülteleri, Fen Edebiyat Fakültesi lisans programlarında yer alan aynı dersleri kendi programlarında açmaya ve aynı tür laboratuvarlara ihtiyaç duymaya başlamıştır. Bu durum üniversitemizde kaynak dağıtımı ve kullanımı açısından verimsizliğe yol açmıştır. *Yeni düzenleme*, alanla ilgili derslerin Fen Edebiyat Fakültelerinden alınmasını, Eğitim Fakültelerinde ise alanın öğretimine yönelik eğitim verilmesini öngörmektedir.
5. Herhangi bir alan fakültesinden mezun olan adaylara yönelik olarak Eğitim Fakültelerince düzenlenen öğretmenlik sertifika programları, içerik ve süre

açısından yetersiz kalmış ve uygulamadan uzak sınırlı bir zaman dilimine sıkıştırılan programlar haline gelmiştir. *Yeni düzenleme*, bu sertifika programlarına son vermekte ve daha nitelikli ortaöğretim alan öğretmeni yetiştirme amacıyla, alan fakültesi mezunları için öğretmenlik eğitimine yönelik 1,5 yıllık tezsiz yüksek lisans programları öngörmektedir.

6. Eğitim Fakültelerinde alanın öğretimine yönelik yöntem bilgisi ve öğretmenlik tecrübesi ihmal edilmiştir. Fen Edebiyat Fakültesi programlarından kalma bir alışkanlıkla, özellikle alan öğretmenliği lisans programlarında çok sayıda ve bazen uzmanlaşmaya kadar giden (katı hal fiziği, organik kimya gibi) alan derslerine yer verilmiştir. Bunun sonucu olarak, alanı iyi bilen ancak öğrencilerle iyi iletişim kuramayan ve bilgisini öğretemeyen öğretmen tipi ortaya çıkmıştır. *Yeni düzenleme* ile yeniden yapılan öğretmen yetiştirme lisans programları, alan öğretim yöntemlerini ve öğretmenlik uygulamasını ön plana çıkarmaktadır. Programların önemli bir bölümü okullarda uygulamaya ayrılmakta ve aday öğretmenlerin bizzat okul ve sınıf içi uygulamalar yoluyla öğretmenlik becerisi ve tecrübesi kazanması amaçlanmaktadır.
7. Yeni düzenleme ile birlikte öğretmen yetiştiren programlarda yer alan öğretmenlik formasyonu dersleri yeniden yapılandırılmış ve hem uygulamayı hem de çağdaş öğretmen yetiştirme programlarında yer alan Öğretimin Planlanması, Sınıf Yönetimi, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri, Özel Öğretim Yöntemleri gibi alanları ön plana çıkaran bir formasyon programı oluşturulmuştur. Gerek lisans programlarında gerekse lisansüstü düzeydeki tezsiz yüksek lisans programlarında uygulanacak olan bu program ile öğretmen adayı uygulamaya daha yakın olabilecek, teorik bilgileri ezberleme yerine daha çok bizzat öğretim ortamında karşılaşılabileceği sorunlara çözüm üretme ve alan öğretim becerilerini geliştirme fırsatı bulabilecektir.
8. Eğitim Fakültelerinde son yıllarda çok sayıda açılan Program Geliştirme, Eğitim Yönetimi, Halk Eğitimi, Ölçme ve Değerlendirme gibi eğitim bilimleri programlarının belirli istihdam alanları yoktur. Bu alanlar, öğretmenlik becerisi üzerine inşa edilmesi ve lisansüstü düzeylerde açılması gereken programlardır. Bu alanlarda lisans eğitiminden geçen öğrenciler mezun olduklarında çoğunlukla işsiz kalmakta veya kendi alanları dışındaki işlerde çalışmak zorunda kalmaktadırlar. Böylece Eğitim Fakültelerinin önemli bir öğretim elemanı kapasitesi verimsiz bir şekilde kullanılmaktadır. *Yeni düzenleme*, bu alanlardaki lisans programlarını kapatarak lisansüstü düzeye taşımakta ve varolan kapasitenin lisans düzeyinde öğretmen yetiştirmede ve lisansüstü düzeyde ise eğitim bilimleri alanında yapılacak bilimsel çalışmaların bulgularını öğretmen yetiştirmeyi iyileştirme yönünde kullanılmasını öngörmektedir.

Eğitim Fakülteleri, yukarıda sözü edilen yeni düzenlemeye göre öğrenci almaya 1998-1999 öğretim yılından itibaren başlayacaklardır. Bazı fakültelerimizde yeni düzenlemeye göre açılan programlarda öğretim elemanı sıkıntısı çekilebilecektir. Özellikle özel öğretim yöntemleri alanında ülkemizde yetişmiş öğretim elemanı sayısı yok denecek kadar azdır. Bu nedenle, bu yıl Yükseköğretim Kurulu ile Milli Eğitim Bakanlığının ortaklaşa almış oldukları kararla, 1997 yılı içinde 1416 sayılı Kanun çerçevesinde yurt dışında lisansüstü eğitim yapmak amacıyla verilen burslardan 750

tanisi, öğretmen eğitimi ile ilgili alanlara ayırmıştır. Bu burslardan 206 tanesi yapılan sınavlar neticesinde doldurulmuştur. Kalan burslar için de öğrenci seçimi çalışmaları devam etmektedir. Bu şekilde 4-5 yıl sonra Eğitim Fakülteleri ihtiyaç duydukları alanlarda önemli sayıda doktoralı öğretim elemanına kavuşacaklardır.

Öğretmenlik yeterlik ve standartlarının belirlenmesi, alanlara ve düzeylere göre öğretmenlik programlarının geliştirilmesi ve değerlendirilmesi, yeni öğretmen yetiştirme programlarının açılması, akreditasyon ile öğretmen eğitimine dönük kısa ve uzun vadeli planlama, öğretmen ihtiyacının ve program kontenjanlarının belirlenmesi gibi konularda Yükseköğretim Kuruluna önerilerde bulunmak üzere *Öğretmen Yetiştirme Milli Komitesi* kurulmuştur. Bu komitede görev alan öğretim üyeleri şunlardır:

- Prof. Dr. Ali Baykal – Boğaziçi Üniversitesi
- Prof. Dr. Hıfzı Doğan – Ankara Üniversitesi
- Prof. Dr. Barbaros Günçer – Orta Doğu Teknik Üniversitesi
- Prof. Dr. Mansur Harmandar – Atatürk Üniversitesi
- Aydın Öz – Öğretmen Yetiştirme Genel Müdürü
- Prof. Dr. Berka Özdoğan – Ankara Üniversitesi
- Prof. Dr. Haluk Soran – Hacettepe Üniversitesi
- Prof. Dr. Mustafa Tan – Gazi Üniversitesi
- Prof. Dr. Adil Türkoğlu – Çukurova Üniversitesi

Sonuç olarak, Eğitim Fakültelerinin öğretmen yetiştiren programlarında yapılan yeni düzenleme ile Eğitim Fakültelerinin, ülkenin öğretmen ihtiyacını daha etkili ve verimli bir biçimde karşılamaları, daha nitelikli öğretmen yetiştirmeye yönelik programlar yürütmeleri ve daha sağlıklı bir yapı içinde işlevlerini yerine getirmeleri öngörülmektedir. Bu kapsamda YÖK bünyesinde yürütülmekte olan Dünya Bankası destekli *Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi* projesinin etkinlikleri ve kaynakları, öğretmen yetiştirmeyi iyileştirme yönünde çok etkin ve verimli olarak kullanılmaktadır.

Projenin program geliştirme kapsamında geliştirilen öğretim materyalleri ve materyallerin tanıtılması amacıyla yapılan geniş çaplı seminerler, *burslar* kapsamında fakültelerimizin öğretim elemanlarına sunulan yurtdışında yüksek lisans, doktora, doktora sonrası eğitim imkanları ve kısa dönem seminer-inceleme etkinlikleri, *donanım* kapsamında satın alınan araçlar ve öğretim malzemeleri yoluyla, eğitim fakültelerinin niteliğini geliştirme yolunda, önemli bir aşama kaydedilmiştir. Halen 5'i ABD'de ve 13'ü İngiltere'de eğitim gören 18 yüksek lisans öğrencisi; 24'ü ABD'de, 21'i İngiltere'de ve 4'ü Almanya'da eğitim gören 49 doktora öğrencisi; 15'i ABD'de ve 3'ü İngiltere'de eğitim gören 18 post-doktora öğrencisi bulunmaktadır. Geliştirilen öğretim materyalleri, eğitim fakültelerindeki ilgili derslerde kullanılmaya başlanmıştır. Bu materyallerin ilgili alanlarda bir başlangıç oluşturarak daha etkili ve verimli materyallerin geliştirilmesine yönelik bir ivme kazandırması beklenmektedir. Öğretmen yetiştirme konusunda yapılan çeşitli panel ve toplantılarda, yurtdışında gerçekleştirilen eğitim etkinliklerinin oldukça yararlı olduğu ve bu eğitimin üniversitemizdeki öğretmen yetiştirme ile ilgili çabalara önemli katkıları olduğu gözlenmiştir. Satın alınan ekipman ve malzemelerin fakültelelere yerleştirilmesi, kullanılmaya başlanması ve yurtdışında eğitim gören öğretim elemanlarının tümünün geri dönmesiyle, bu projenin, eğitim fakültelerinin gelişmesine olan katkısı daha açık

olarak ortaya çıkacaktır. Eğitim Fakültesi-Uygulama Okulu İşbirliği Programı, YÖK/Dünya Bankası Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi Projesinin program geliştirme kapsamında gerçekleştirmeyi düşündüğü önemli etkinliklerden bir diğeridir. Bu program, eğitim fakültelerinin öğretmen yetiştirme konusundaki niteliğini geliştirmedeki önemli bir unsur olarak proje etkinlikleri arasına dahil edilmiş ve proje çerçevesinde yapılan program geliştirme çabalarının bir devamı olarak görülmüştür.

6.2 Meslek Yüksekokulları

Üniversitelerimize bağlı 360 meslek yüksekokulundaki iki yıllık ön lisans programlarına kayıtlı toplam örgün öğretim öğrenci sayısı 1997-1998 eğitim-öğretim yılında 192.326, bu okullardan 1996-1997 döneminde mezun olan öğrenci sayısı ise 42.204'tür.

Şekil 4.2'den görüldüğü gibi, örgün öğretimdeki meslek yüksekokullarındaki öğrenci sayısı sürekli artış göstermiştir. Bu artışlar gelişen Türkiye endüstrisinin kaliteli ve beceri sahibi ara insangücüne olan ihtiyacının açık bir göstergesidir. Türkiye'de sanayinin ihtiyaç duyduğu ara insangücünü yetiştiren meslek yüksekokullarının şu andaki durumu aşağıda özetlenmiştir:

6.2.1 Fiziki imkanlar

Mevcut 360 meslek yüksekokulundan bazılarının kendilerine ait binaları bulunmamaktadır. Bir kısmı devlet dairelerinin kullandığı binalarda görev yapmakta, bazıları ise lise düzeyindeki okullarla aynı binayı paylaşmaktadırlar. Oysa pratik uygulama ağırlıklı olan bu okulların uyguladıkları müfredat programlarının özel tasarımı yapılmış binalarda eğitim-öğretimi sürdürmeleri eğitimin kalitesi yönünden büyük önem taşımaktadır.

Sanayinin gereksinim duyduğu standartlarda bir eğitim gerçekleştirebilmek için bu okulların iyi teçhiz edilmiş, laboratuvar ve atelyelerin sanayinin uyguladığı teknolojiye uygun donatılmış olması gerekmektedir. Ancak sayıları artan meslek yüksekokullarında maliyeti yüksek olan bu donanımların eksik olduğu bilinmekte, hatta bunların büyük bir bölümü kendilerine alt yapı teşkil eden mesleki ve teknik liselerden tesis, araç ve gereç bakımından daha düşük düzeyde bulunmaktadır.

6.2.2 Öğretim elemanı ve öğrenci durumu

Türk yükseköğretiminin genelinde olduğu gibi meslek yüksekokullarında da öğretim elemanı sıkıntısı vardır. Artan öğrenci sayıları öğretim elemanı ihtiyacını da beraberinde getirmektedir. Öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısı, UNESCO standartlarına göre 12 iken, bu sayı Türkiye'de 45'dir. Bu durum, eğitim-öğretim kalitesini önemli ölçüde etkilemektedir.

6.2.3 Meslek yüksekokullarına gelen öğrenci profilleri

Türk eğitim sisteminin önemli çarpıklıklarından biri, ortaöğretimdeki mesleki ve teknik eğitim ile meslek yüksekokulları arasındaki irtibatsızlıktır. Mesleki ve teknik liselerdeki öğrenci maliyetleri genel liselerdeki maliyetlerin çok üstündedir. Hal böyle iken, ortaokuldan sonra sınavla girilen mesleki ve teknik liselerin mezunları, yükseköğretime girişte ikinci bir sınavla bambaşka alanlara yönelmektedir. Şu anda meslek yüksekokullarına giren öğrencilerin ancak % 30'u meslek ve teknik lise mezunu olup, geri kalan büyük bir bölümü genel lise kökenli öğrencilerdir.

1996-1997 eğitim-öğretim yılında çeşitli tür mesleki ve teknik liselerdeki okul ve öğrenci sayıları Tablo 6.2'de gösterilmiştir.

Tablo 6.2 Mesleki ve teknik liselerdeki okul ve öğrenci sayıları.

	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı
Erkek Teknik Öğretim Okulları	923	390.806
Kız Teknik Öğretim Okulları	601	98.617
Ticaret ve Turizm Okulları	603	224.489
İmam-Hatip Liseleri	601	192.727
TOPLAM	2.728	906.639

6.2.4 Mesleki ve Teknik Eğitim Bölgeleri (METEB)

Mesleki ve teknik liselerden mezun olan öğrencilerin meslek yüksekokullarına girişlerinin yönlendirilmesi ve kolaylaştırılması hususunda bir dizi proje başlatılmıştır. Bu projelerin en önemlilerinden biri; sekiz yıllık kesintisiz eğitimden sonra, mesleki ve teknik ortaöğretime seçen öğrencilerin, mezuniyetlerinden sonra, kendi alanlarındaki meslekyüksekokullarına sınavsız geçişlerine imkan sağlayan METEB projesidir.

15'nci Milli Eğitim Şurası'nda da görüşülen ve karara bağlanan bu projede; Sekiz yıllık kesintisiz eğitimi bitiren öğrenciler, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından bir yıllık yönlendirme eğitimine tabi tutulacak ve bunun sonunda kendilerine iki seçenek sunulacaktır. Bunlardan birincisi *Genel Lise* seçeneği, diğeri de *Mesleki ve Teknik Eğitim* seçeneğidir.

Bir yıllık yönlendirme eğitimi sonunda genel liseyi seçen öğrenciler, mezuniyetlerinden sonra ÖSYM sınavlarına girerek kazandıkları dört yıllık programlarda öğrenimlerini sürdüreceklerdir. Mesleki ve teknik eğitim kulvarını tercih eden öğrenciler ise, bu eğitimlerini bitirdikten sonra hiçbir sınava tabi olmaksızın, bölgelerindeki meslek yüksekokullarına geçecekler ve burayı da başarıyla bitiren öğrenciler, yüzde yirmiye varan oranda 4 yıllık programlara dikey geçiş yapabileceklerdir. Dört yıllık programlara dikey geçiş yapan bu öğrencilerin yüzde onu, mesleki ve teknik eğitim fakültelerine yönlendirilerek öğretmen olarak

yetiştirilecek ve böylelikle mevcut mesleki ve teknik liselerle, meslek yüksekokullarının öğretim elemanı ihtiyacı da bir ölçüde karşılanmış olacaktır.

Bu sistemde, Türkiye genelinde birçok mesleki ve teknik eğitim bölgeleri kurulmaktadır. Mesleki ve Teknik Eğitim Bölgesi (METEB), bir meslek yüksekokulu ile müfredat programları bütünlüğü içinde irtibatlandırılmış mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarından oluşmaktadır. METEB içinde yer alan ortaöğretim kurumlarının öğrencileri, ortaöğretim düzeyinde öngörülen şartları yerine getirdikleri ve arzu ettikleri takdirde aynı bölge içindeki meslek yüksekokuluna sınavsız olarak geçirecektir.

METEB'ler ve bunların içinde yer alacak olan meslek yüksekokulları ile ortaöğretim kurumları; Milli Eğitim Bakanlığı, Yükseköğretim Kurulu, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB), Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme İdaresi (KOSGEB) ve Esnaf ve Sanatkar Konfederasyonu (TESK) yetkili temsilcilerinin oluşturacağı, Mesleki ve Teknik Eğitim Bölgeleri Üst Kurulu'na belirlenecektir. Ayrıca her METEB içinde, ilgili meslek yüksekokulu müdürünün başkanlığında yukarıda belirtilen kurumların temsilcilerinden oluşan ve *METEB Üst Kurulu*'na karşı sorumlu olan *Bölge Eşgüdüm Kurulları* kurulacaktır.

Şu anda Milli Eğitim Bakanlığı ile ortaklaşa yürütülen bu projede, her üniversite bölgesi bir METEB bölgesi olarak seçilmiştir. METEB'ler içindeki meslek yüksekokulları ile meslek ve teknik liseler tek tek saptanmakta, uyguladıkları programlar gözden geçirilmekte ve program bütünlüğü sağlananlar birbirleri ile irtibatlandırılmaktadır. METEB içindeki bir meslek yüksekokuluna irtibatlandırılan mesleki ve teknik lise öğrencileri, mezun olduklarında arzu ettikleri takdirde anılan meslek yüksekokuluna sınavsız geçiş yapabilecek ve ön lisans eğitimini tamamlayacaklardır. İrtibatlandırılan eğitim kurumlarının yönetim biçimleri, bütçeleri, program geliştirme faaliyetleri, öğretim elemanları görevlendirilmesi ve birbirlerinin imkanlarından yararlanmaları gibi hususlar, *METEB Üst Kurul* ve *Eşgüdüm Kurullarının* direktiflerine göre, ortak bir yönetim ve sorumluluk anlayışı içinde yürütülecektir. Bu konu ile ilgili protokol, yönetmelik ve yasa taslağı çalışmaları son aşamasına gelmiştir.

Çalışmalarda karşılaşılan ve öncelikle çözülmesi gereken problemlerinden biri, METEB bölgelerindeki meslek yüksekokulları ile mesleki ortaöğretim kurumlarının uyguladıkları programların irtibatlandırılmasında karşılaşılan zorluktur. Program irtibatlandırması, bazı METEB'lerde çok kolay olmasına karşın, bazılarında program bütünlüğü sağlanmakta zorluk çekilmektedir. Bu husus özellikle İstanbul, Ankara ve İzmir gibi meslek yüksekokulu sayısının çok az, buna karşın mesleki ve teknik lise sayılarının çok fazla olduğu büyük şehirlerde kendini göstermektedir. Anılan şehirlerde en az 500-100 kişilik ve ortaöğretim programları ile irtibatlandırılmış çağdaş programlar uygulayan yeni meslek yüksekokullarının bir an önce kurulması, büyük ve acil bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmaktadır.

Sekiz yıllık kesintisiz eğitimi bitiren öğrencilerin kendilerine uygulanacak yönlendirme eğitimi ile, büyük bir çoğunluğunun mesleki ve teknik ortaöğretimi ve bunun sonunda da meslek yüksekokullarını tercih etmeleri sonucu, yükseköğretimdeki teknikleşme oranlarında önemli artışlar sağlanabilecektir.

1999-2000 eğitim-öğretim yılına yetiştirilebileceği tahmin edilen bu projenin, gelişen Türk sanayinin şiddetle ihtiyaç duyduğu kaliteli ara insan gücü temin etme hedefine önemli katkılarda bulunacağı değerlendirilmektedir. Ayrıca gençliğin genel lise eğitiminden mesleki ve teknik eğitime yönlendirilmesi sonucu, 4 yıllık programlar üzerindeki baskıda bir ölçüde hafifletilmiş olacaktır.

6.2.5 Staj/Endüstriye dayalı eğitim

Bütün meslek yüksekokullarında ve tüm programlarda staj veya endüstriye dayalı öğretim uygulaması vardır. Bireyin gelecekteki çalışacağı iş ortamına uygun koşullarda öğrenim görmesine fırsat veren ve okullardaki eğitimi tamamlayan bir uygulama olarak bu konunun üzerinde önemle durulmaktadır. İş başında veya işle bütünleşik eğitimi sağlayan staj veya endüstriye dayalı öğrenimin kuvvetlenmesi için okul sanayi işbirliğinin geliştirilmesi önem taşımaktadır.

Mesleki/Teknik eğitimdeki kaynak sıkıntıları ve endüstrinin talebi doğrultusunda hızla artan ara insangücü ihtiyacının geliştirilmesi Endüstriyel Eğitim Projelerinin başlatılmasına neden olmuştur. Dünya Bankası kredisi kullanılarak geliştirilen projelerde yukarıda belirtilen hususlar dikkate alınmış ve bu doğrultuda çalışmalar 1984 yılından bugüne süregelmiştir.

Meslek yüksekokullarının amaçlarına yönelik, sanayi, ticaret ve hizmet sektörlerinin ihtiyaç duyduğu ara insangücünün niteliğini ve niceliğini artırmak ve bu okulları uluslararası standartlara ulaştırabilmek için 32,7 milyon ABD doları tutarında Dünya Bankası kredisi kullanılarak 1985 yılında I. Endüstriyel Eğitim Projesi başlatılmıştır. Bu proje kapsamına alınan 8 meslek yüksekokulunda tamamen yeni bir yapılanmaya gidilmiş, programları geliştirilmiş, öğretim üyelerinin sayıları artırılarak bunlardan 199'u yurtdışında eğitilmiş ve laboratuvarları en son teknolojiyi içeren teçhizatla donatılmıştır. Tamamlanmış olan birinci proje kapsamındaki 8 meslek yüksekokulu batıdaki emsalleri düzeyindedir.

1989 yılında II. Endüstriyel Eğitim Projesi için Dünya Bankası'ndan 102,8 milyon ABD doları tutarındaki kredi sağlanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti tarafından 50 milyon dolar inşaat harcamaları için taahhüt edilmiş ve 22 meslek yüksekokulunun fiziksel imkanları, program bazında hazırlanan standart tasarım ilkeleri doğrultusunda projelendirilmiş ve inşaatlar tamamlanmıştır. Halen sürmekte olan bu proje kapsamında bulunan meslek yüksekokullarının atölye ve laboratuvarları son teknolojiye sahip teçhizat ile donatılmaktadır. Bu okulların kadroları genişletilmiş ve öğretim elemanlarından 533'ü yurtdışında eğitilmiştir.

II. Endüstriyel Eğitim Projesinin diğer bir amacı ise mesleki ve teknik öğretmen ihtiyacını karşılamaktır. Bu doğrultuda Gazi Üniversitesi Teknik Eğitim, Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim, Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar, Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm, Gazi Üniversitesi Yaygın Eğitim, Marmara Üniversitesi Teknik Eğitim ve Fırat Üniversitesi Teknik Eğitim Fakülteleri proje kapsamına alınmış ve öğretim elemanlarına yurtiçi ve yurtdışı eğitim verilmiştir. Bu amaçla 234 öğretim elemanı yurtdışında eğitimi ile laboratuvar ve atölyelerin donatımı tamamlanmıştır.

Proje kapsamında yapılan çalışmalardan bir diğeri de, meslek yüksekokullarında uygulanan stajı, *Endüstriye Dayalı Eğitim (EDE)* adı altında geliştirmek ve okul-sanayi işbirliğini kuvvetlendirici çalışmaları artırmak olmuştur. Bu çalışmaların başında EDE yönetmeliği gelmektedir. 12 haftaya çıkarılan EDE uygulaması bütün proje kapsamında bulunan okullar tarafından uygulanmaktadır. Diğer bir çalışma ise, İstanbul Sanayi Odası (İSO) ile yapılan işbirliğidir. Bu maksatla Şubat 1997 tarihinde YÖK ile İSO arasında okul-sanayi işbirliğini içeren bir protokol imzalanmış olup başarıyla sürdürülmektedir.

Yürürlükte olan 3308 sayılı Çıraklık ve Mesleki Eğitim Kanunu kapsamında uygulanan staj yönetmeliği sadece meslek ve teknik liseler için geçerli olup meslek yüksekokullarını kapsamamaktadır. Bu eksikliği gidermek için Milli Eğitim Bakanlığı'nın yeni hazırlamış olduğu Meslek Eğitimi Kanunu taslağına, yükseköğretim öğrencilerinin staj eğitimleri de dahil edilmiştir. Bu yasanın yürürlüğe girmesiyle, endüstriye dayalı eğitim ve okul-sanayi işbirliği çalışmalarında büyük mesafe katedilmiş olacaktır.

Özetle, ülkemizde halen faal olan toplam 360 meslek yüksekokulundan teknik programlara sahip 286 meslek yüksekokulu bulunmaktadır ve bu okulların sadece 30'u dünya standartlarına uygun hale getirilmiştir. Yaklaşık % 10'luk bir gelişmişlik, henüz mesleki teknik eğitim için yeterli değildir. Türkiye genelinde üçüncü bir meslek yüksekokulları projesine daha ihtiyaç duyulmaktadır. Bu doğrultuda gerekli girişimler Devlet Planlama Teşkilatı ve Hazine Müsteşarlığı'na sunulmuştur.

6.3 Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi

Cumhuriyetimizin laik, demokratik ve sosyal bir hukuk devleti olma niteliklerinin korunabilmesi, Atatürk ilke ve inkılaplarını doğru kavramış gençlerin yetiştirilmesine bağlıdır. Bu nedenle, üniversitelerimizde okutulan *Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi* dersinin amacına uygun olarak işlenmesi, ülke rejimi ve geleceği için büyük önem taşımaktadır.

Bu amaçla, 17 Haziran 1997 tarihli YÖK Yürütme Kurulu toplantısında bir komisyon oluşturulmasına karar verilmiştir. Ankara, Atatürk, Boğaziçi, Dokuz Eylül, Hacettepe ve İstanbul Üniversiteleri bünyelerinde yer alan *Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü* Müdürleri; Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu; Atatürk Araştırma Merkezi ve Türk Tarih Kurumu Başkanları ile 1 Temmuz 1997 günü Ankara'da yapılan toplantıda, dersin daha yararlı olabilmesi için neler yapılabileceği geniş bir şekilde tartışılmıştır.

YÖK Yürütme Kurulu, 9 Temmuz 1997 tarihli toplantısında ise *Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi* dersinin üniversitelerimizde verilmesi ve işlenişine ilişkin sorunları saptamak, yöntem geliştirmek ve dersi veren tüm öğretim elemanlarına hizmet içi eğitim vermek amacıyla *Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüleri*'nin bulunduğu üniversitelerimizde bölgesel seminerler düzenlemeye karar vermiştir. Ayrıca,

- *Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi* dersinin sınavlarının üniversitelerin kendi içinde merkezi sistemle yapılması,

- Yüksek lisansı olmayan öğretim elemanlarının önümüzdeki 5 yıl içerisinde tezsiz yüksek lisans yapmaları ve dokorasız elemanların da doktora çalışmalarına başlaması

kararları alınarak üniversite rektörlüklerine bildirilmiştir.

Bu kararlar doğrultusunda, Abant İzzet Baysal, Ankara, Başkent, Bilkent, Cumhuriyet, Erciyes, Gazi, Kırıkkale, On Dokuz Mayıs, Osmangazi ve Selçuk Üniversiteleri öğretim elemanlarının katıldığı ilk seminer, 13-15 Ekim 1997 tarihleri arasında Ankara Üniversitesi'nde; Fatih, İstanbul, İstanbul Teknik, Kadir Has, Kültür, Maltepe, Marmara, Mimar Sinan, Trakya, Çanakkale, Uludağ Üniversiteleri ile Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü öğretim elemanlarının katıldığı ikinci seminer ise 6-7 Ocak 1998 tarihlerinde İstanbul Üniversitesi'nde gerçekleştirilmiştir. Adnan Menderes, Afyon Kocatepe, Balıkesir, Celal Bayar, Dokuz Eylül, Dumlupınar, Ege, Muğla, Pamukkale Üniversiteleri ile İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü öğretim elemanlarının katılacağı üçüncü seminer, Nisan ayı içerisinde Dokuz Eylül Üniversitesi'nde yapılacaktır.

Bölüm 7

Projeler

Devlet üniversitelerimizin gerek eğitim-öğretim gerekse araştırma-geliştirme faaliyetleri bakımından çağın gerektirdiği evrensel kalite düzeyine ulaşabilmeleri ve bilimsel, teknolojik ve sosyoekonomik gelişmelere göre kendilerini sürekli olarak yenileyebilmeleri için **yükseköğretimde sağlıklı bir rekabet ortamının oluşturulmasına gerek vardır**. Böyle bir ortamın yaratılabilmesi için gerekli ön şartlar şunlardır:

- Devlet üniversitelerimizin, yurt dışındaki üniversitelerin ve vakıf üniversitelerimizin sahip olduğu idari ve mali yetkilere sahip olmaları,
- Yükseköğretim kurumlarımızın eğitim-öğretim ve araştırma düzeylerinin belirlenebilmesi ve daha ileriye götürülebilmeleri için akademik değerlendirme mekanizmaları ile ölçütlerinin kurulması ve toplumun bu konularda sürekli olarak bilgilendirilmesi.

Ülkemizdeki devlet ve vakıf üniversitelerinin gerek birbirleriyle, gerekse yurt dışındaki üniversitelerle rekabet edebileceği uygun bir ortamın yaratılması, Yükseköğretim Kurulu'nun başlıca hedefidir. Bu amaçla, Dünya Bankası'ndan sağlanan kredi ile 1997 yılında başlatılarak tamamlanan projeler şunlardır:

- Kamu Kaynaklarının Yükseköğretim Kurumlarına Tahsisinde Yeni Sistem Geliştirilmesi
- Akademik Değerlendirme Pilot Çalışması

Ayrıca, yine Dünya Bankası'ndan sağlanan kredi ile 4 proje daha 1997 yılı içinde başlatılarak tamamlanan projeler şunlardır:

- Türkiye Üniversiteleri İçin Bilişim Eğitimi Programları Geliştirilmesi
- Yükseköğretim Kurumları Arasında Uzaktan Eğitim Seçenekleri ile İlgili Fizibilite Çalışması
- Yurt Dışında Lisansüstü Eğitim Gören Araştırma Görevlilerinin Sorunlarının Belirlenmesi
- Üniversite Öğrencilerinin Aile Gelirlerinin, Eğitim Harcamalarının ve Mezuniyet Sonrası İş İmkanlarının Araştırılması

Yukarıda sözü edilen projelerle birlikte Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi kurulması projesi hakkındaki detaylı bilgi aşağıda verilmiştir.

7.1 Kamu Kaynaklarının Yükseköğretim Kurumlarına Tahsisinde Yeni Sistem Geliştirilmesi

Yükseköğretim kurumlarının idari ve mali sisteminin çağdaş gelişmelere uygun, köklü bir şekilde yeniden düzenlenmesi zorunlu hale gelmiştir. *Ülkemizde halen uygulanmakta olan, bir önceki yıla göre pazarlık ve anlaşma ile artırılan ve çok sayıda kalemden oluşan klasik bütçe sistemi, artık en verimsiz bir sistem olarak kabul edilmektedir.*

Mevcut bütçe sistemi, kamu kaynaklarının hem tahsisinde hem de kullanımında aşırı merkezîyetçi, bürokratik işlemleri çok yoğun, sınırlayıcı, çalışanları ve üniversite yöneticilerini motive etmeyen, yaratıcılığı engelleyen, üniversitelerdeki akademik ortamla bağdaşmayan bir yapıdadır. Bu olgu, üniversitelerimizdeki araştırma ve eğitim-öğretim faaliyetlerinde beklenen çağdaş uygulamaları ne yazık ki olumsuz yönde etkilemektedir.

Günümüzde gelişmiş ülkelerdeki üniversitelerin tümünde, tek kalemden tahsisi öngörülen *torba* bütçe sistemi uygulanmaktadır.

1997 yılı başlarında başlatılarak 1988 yılı Ocak ayında tamamlanan bu projenin amacı, Türk yükseköğretim kurumlarında uygulanabilecek yeni bütçe sistemini araştırmak, incelemek ve geliştirmektir. Yükseköğretim Kurulu, Maliye Bakanlığı, Devlet Planlama Teşkilatı yetkilileri, konunun uzmanları olan Türk ve yabancı bilim adamları ile seçilmiş üniversitelerin rektör yardımcıları tarafından oluşturulan çalışma grubunda konu tüm boyutları ile tartışılmıştır. Gerek çalışma grubunun yaptığı çalışmalar sonucunda ve gerekse *torba bütçe* uygulamasını gerçekleştirmiş olan yurt dışındaki değişik ülke yükseköğretim kurumlarında yapılan incelemeler sonucunda, Türkiye’de halen uygulanmakta olan bütçe sisteminin mevcut dezavantajları incelenmiş ve bunun yerine yeni ve kalıcı bir bütçe sistemine olan ihtiyaç tüm gerekçeleri ile birlikte ortaya konmuştur.

Araştırma ve incelemeler sonucunda önerilen sistemin sağlayacağı en önemli yararlar olarak şunlar görülmektedir:

- Üniversiteler arasında rekabetin artırılması teşvik edilerek kamu kaynaklarının verimli kullanılması sağlanacak,
- Üniversitelerin katma bütçeden aldıkları gelir dışında ek gelir sağlamaları teşvik edilebilecek,
- Eğitimin kalitesi yükseltilerek, öğrenci talepleri ve işgücü piyasasının ihtiyaçları daha iyi karşılanabilecek,
- Üniversite araştırmalarının kalitesi artırılabilir,
- Öğrenim için ücret ödeyen öğrenciler program seçmekte daha dikkatli davranacak ve daha kaliteli eğitim standardı talep edebilecek,
- Mali yardıma ihtiyaç duyan öğrenciler, mali yardımdan daha iyi bir şekilde yararlanabilecek,
- Özel üniversitelere ayrılan kamu kaynaklarının daha etkin kullanımı sağlanabilecektir.

Önerilen sistem, üniversitelere tahsis öngörülen kamu kaynaklarını *formüle* dayalı bir model ile açık ve şeffaf bir şekilde belirlemeyi ve belirlenen kaynakların Yükseköğretim Kurulu tarafından üniversitelere tek kalemden oluşan bir (torba) bütçe olarak tahsisini öngörmektedir. Üniversiteler, torba bütçe yoluyla aldıkları bu bütçeyi başka kaynaklarla birlikte tek kalemde birleştirerek, stratejik planları sonucu ortaya çıkan ihtiyaç ve önceliklerine göre kullanabilecektir.

Önerilen sistem, kaynakların üniversiteler tarafından daha esnek kullanımına izin vermenin yanında, kamu kaynaklarını kullanmada sorumluluk da getirmektedir. Bu doğrultuda; (i) üniversitelerde stratejik planlama süreci başlatılacak ve, (ii) akreditasyon ve kalite değerlendirme sistemi kurulacaktır. Mali kontrol ve denetlemenin ise; (i) Sayıştay'ın üniversitelerin harcama ve kesin hesaplarını denetlemesi, (ii) her üniversitede iç denetleme mekanizmasının kurulması, (iii) Maliye Bakanlığı'nın her üniversitenin mali yapısını denetlemesi, ve (iv) Yükseköğretim Kurulu aracılığı ile üniversitelerde performans izleme ve değerlendirme sisteminin kurulması, yoluyla gerçekleştirilmesi önerilmiştir.

Proje raporunda, üniversitelerdeki mevcut kaynak tahsis ve bütçeleme sistemi ayrıntılı olarak incelenerek mevcut sistemi çağdaş üniversite işletme yöntemlerine kavuşturabilmek için gerekli öneriler yapılmıştır. Önerilen kaynak tahsis sisteminin önemli özellikleri arasında, bütçenin açık ve şeffaf şekilde hazırlanması ile üniversitelerin akademik personel dışında profesyonel yöneticileri de istihdam etmelerine olanak sağlanması yer almaktadır. Bu çağdaş finansman sistemini yükseköğretim sistemimizde uygulayabilmek için yapılması gereken önemli değişiklikler arasında stratejik planlama süreçlerinin başlatılması, yönetim bilgi sistemlerinin kurulması, kalite kontrol ve performans değerlendirme sistemlerinin kurulması ve etkin bir mali kontrol ve yönetim yapılarının kurulması bulunmaktadır.

7.2 Akademik Değerlendirme Pilot Çalışması

Kalite güvencesi, herhangi bir kurumdaki kalite kontrolünün varlığını ve etkin olarak kullanıldığını gösteren bir sistemdir. Yükseköğretim de dahil olmak üzere, kurum içindeki bazı ürün ve hizmetlerdeki kalite güvencesi sistemlerinin etkinliğinin dışarıdan periyodik olarak kontrol edilmesi, sıkça karşılaşılan bir durumdur. Yükseköğretimde kurum dışından program/bölüm veya üniversite düzeyinde yapılan bu değerlendirme, *kalite değerlendirmesi* veya *akreditasyon* olarak tanımlanmaktadır. Bu değerlendirmelerin başlıca amaçları, yükseköğretimde hedeflenen spesifikasyonların sağlanması ve/veya sürekli gelişimin teşvik edilmesidir.

İngiliz Kültür Heyeti (*British Council*) tarafından yürütülen bu projenin amaçları, OECD ve AB ülkelerinde benzer bir kalite güvence sisteminin Türk üniversitelerinde uygulanabilmesi için akademik değerlendirme mekanizmasının ve yapısının geliştirilmesi; bu yolla tüm yükseköğretim kurumları ve programları hakkındaki güvenilir bilginin:

- toplanması ve kamuoyuna duyurulması,
- ilgili kuruluşlarca mali teşvik mekanizmalarının oluşturulmasının yanı sıra, mevcut akademik programların iyileştirilmesine yönelik tekliflerin yapılmasında kullanılmasıdır.

Bu amaçla seçilen pilot bölümler şunlardır:

- Ankara Üniversitesi: Ziraat (Bahçe Bitkileri, Tarla Bitkileri)
- Boğaziçi Üniversitesi: İşletme, Sosyoloji
- İstanbul Üniversitesi: İktisat, İşletme
- İstanbul Teknik Üniversitesi: İşletme, Mimarlık
- Hacettepe Üniversitesi: Tıp (Anatomi, Fizyoloji, Farmakoloji)
- Marmara Üniversitesi: İşletme
- Orta Doğu Teknik Üniversitesi: Fizik, Sosyoloji
- Yıldız Teknik Üniversitesi: İnşaat Mühendisliği, Mimarlık

2-3 Temmuz 1997 tarihleri arasında Ankara'da yapılan ve üniversitelerden davet edilen öğretim üyelerinin katıldığı ilk *workshop*'da, pilot uygulamalar için İngiltere'de *Higher Education Funding Council for England* (HEFCE) tarafından kullanılan *öğretim ve araştırma kalitesi* değerlendirmelerin temel alınması ve Türkiye şartlarına uyarlanması konusunda fikir birliğine varılmıştır.

Araştırma değerlendirmesinde bölümler, son beş yıllık araştırma faaliyetlerini ve ileriye yönelik planlarını hazırlamışlardır. Bu dökümanlar, ilgili konunun uzmanlarından oluşan panel üyeleri tarafından değerlendirilerek notlandırılmıştır.

Öğretim kalitesi değerlendirmesinde bölümler, aşağıda belirtilen altı temel noktayı kapsayan *Öz Değerlendirme Raporu* hazırlamışlardır:

- Ders programının tasarımı, içeriği ve düzenlenmesi
- Öğretme, öğrenme ve rehberlik değerlendirmesi
- Öğrencinin gelişimi ve başarısı
- Öğrenciye destek ve rehberlik hizmetleri
- Öğrenme kaynakları
- Kalite güvencesi ve kalitenin yükseltilmesi

Raporların değerlendiricilere tarafından incelenmesinden sonra, değerlendiriciler tarafından ilgili bölüme iki günlük ziyaret yapılarak bölümün raporda belirtilen hedef ve amaçlar doğrultusunda eğitim-öğretim yapıp yapmadığı araştırılmıştır. Değerlendiriciler, altı temel noktanın her biri için ayrı not vermişler, ayrıca bölümün kuvvetli ve zayıf yönlerini içeren yazılı bir rapor sunmuşlardır.

Kasım ayında yine Ankara'da yapılan ikinci *workshop*'da yapılan çalışmalar değerlendirilmiştir. Toplantı sonunda, katılımcılara Türkiye'de ulusal kalite değerlendirme sisteminin kurulup kurulmaması konusunda fikirleri sorulmuştur. Büyük bir çoğunluk, akademik değerlendirme sisteminin kurulması yönünde oy kullanmıştır.

Yükseköğretim Kurulu, ulusal kalite değerlendirme sisteminin kurulabilmesi amacıyla bir çalışma grubu oluşturmuştur. Değerlendirme uygulamalarının 1999 yılı içerisinde başlatılması planlanmaktadır.

7.3 Türkiye Üniversiteleri İçin Bilişim Eğitimi Programları Geliştirilmesi

Bilginin işlenmesi, depolanması, iletimi ve bilgiye ulaşım, *enformatik teknoloji* olarak adlandırılmaktadır. Tüm disiplinlerdeki öğrencilerin bu ileri teknoloji alanında *okuryazar* olmaları, artık mezunlarda aranan temel niteliklerin başında gelmektedir.

Ülkemizde gerek yaygın enformatik eğitimi, gerekse uygulama yazılımları konusunda büyük eksiklikler bulunmaktadır. Örneğin, en gelişmiş üniversitelerimizdeki bilgisayar eğitimi, esas olarak bilgisayar programlamaya giriş düzeyinde bir ders ile, eğer ilgilenen öğretim üyeleri varsa, öğrencinin okuduğu alandaki bilgisayar uygulamalarını kapsayan bir dersten ibarettir. Bu alanlardaki eksiklikleri gidermek amacıyla 1997 yılı içinde Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) bünyesinde *Enformatik Enstitüsü* kurulmuştur. Yükseköğretim Kurulu, üniversitelerimiz genelinde yaygın bilgisayar eğitimi ile ilgili derslerin verilmesini temin ve koordine etmek amacıyla, rektörlüklere bağlı disiplinlerarası destek bölümü niteliğinde Enformatik Bölümü kurulması ve bu bölümlere eleman yetiştirmek üzere ODTÜ Enformatik Enstitüsü yüksek lisans programlarından yararlanılması yönünde almış olduğu kararı, 17.06.1997 tarihinde tüm üniversitelere bildirmiştir. ODTÜ Enformatik Enstitüsünde 1997 Eylül ayında eğitime başlayan *Bilişim Bilimleri* yüksek lisans programına diğer üniversitelerden elemanlar sınavsız olarak alınmaya başlamıştır.

ODTÜ Enformatik Enstitüsü'ne yaptırılan bu projenin amacı, tüm üniversite öğrencilerinin bilgi teknolojisi okuryazarı olmalarının sağlanması ve bunların bir kısmının kendi alanlarında yazılım geliştirebilecek düzeye getirilmeleridir.

Proje hedefleri doğrultusunda, operasyonel, teknolojik ve ekonomik olurluklar göz önüne alınarak geliştirilen öneriler aşağıda açıklanmıştır.

7.3.1 Operasyonel boyut

- **Zorunlu enformatik dersi**

Tüm üniversite öğrencileri için zorunlu, temel bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımını kapsayan kredili tek bir ders tasarlanmış ve içerikleri geliştirilmiştir. Bu ders, teorik kavramlar ve laboratuvar uygulamalarından oluşmaktadır.

- **Seçmeli dersler**

Bir kısım öğrencinin, kendi alanlarında yazılım ve/veya uygulamalar geliştirebilecek düzeyde eğitilmeleri için bir dizi seçmeli ders önerilmiş ve bunların tanımları yapılmıştır. Değişik disiplinlerden gelebilecek öğrencileri hedefleyen bu dersler, güncel paket programların kullanılmasına yönelik olmasının yanı sıra, bilişim alanındaki bazı diğer konuları da kapsamaktadır.

- **Eğiticilerin Eğitimi**

Üniversitelerimizde enformatik alanında ders verecek öğretim elemanı sıkıntısı göz önüne alındığında, tüm üniversitelerimizde zorunlu ve seçmeli enformatik derslerinin çok sayıda öğrenciye verilebilmesi için, öğretim elemanlarının yetiştirilmesi öncelikli

olmak zorundadır. Eğitcilerin eğitimi, yüksek lisans ve doktora programlarıyla gerçekleştirilebilir. Ancak bu uzun bir süreç olacak ve enformatik derslerinin tüm niversitelerimizde hızla yaygınlaştırılmasını güçleştirecektir. Bu nedenle, eğitcilerin eğitimi için kısa süreli ve yoğun bir Sertifika Programı geliştirilmiştir.

- **Yapılanma**

Zorunlu enformatik dersinin niversitelerimizde hızla yaygınlaştırılabilmesi için önerilen temel yaklaşım, dersin, bölümlerin kendi elemanları tarafından bölüm öğrencilerine verilmesidir. Bununla birlikte, niversite çapında zorunlu ve seçmeli derslerin koordinasyonundan sorumlu, Enformatik Bölümleri gibi bir birim gerekmektedir. Derslerin ayrılmaz bir parçası olan bilgisayar laboratuvarlarının işletimi, bakımı ve sorumluluğu için de düzenlemeler önerilmiştir. Ayrıca, enformatik eğitiminin ülke çapında sürekli olarak güncel tutulabilmesi için bir *Ulusal Danışma Kurulu*'nun oluşturulması gerekmektedir. Üniversitelerde de bu kurula paralel bir komisyonun kurulması yararlı olacaktır.

7.3.2 Teknolojik boyut

- **Laboratuvar altyapısı**

Bilgisayar laboratuvarları, önerilen derslerin ayrılmaz parçasıdır. Derslerin laboratuvarsız açılması uygun görülmemektedir. Yazılım ve donanım gerekleri, 24 öğrenciye hizmet edecek bir *bilgisayar laboratuvarı birimi* için belirlenmiştir.

- **Asenkron ğrenme**

İnternet ve bilgi teknolojilerinin gelişmesi, son yıllarda özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nde derslerin İnternet ortamına taşınmasına yolaçmıştır. Asenkron ğrenme diye adlandırılan bu yaklaşım geleneksel ders saati ve derslik kısıtlarını yokederek, *herhangi bir yerde herhangi bir zamanda öğrenme* olanağını getirmektedir. Eğitici yerine ğrenci-merkezli, bir başka deyişle *ğretme* yerine *ğrenme*'yi destekleyen bu yaklaşım, İnternet üzerinden oluşturulan *tartışma grupları* ile, öğrenciler arası ve ğretim elemanı ile ğrenci arasındaki iletişimi de sağlamaktadır. Etkileşimli sayfalar, okluortam uygulamaları içeren bu tür dersler aktif öğrenmeyi desteklemektedir. Ayrıca, derslerde İnternet üzerinden kurulan bağlarla anında daha geniş kaynaklara erişme imkanı, konuların kavranmasında büyük kolaylıklar getirmektedir. Özellikle geniş ğrenci kitlelerine, coğrafi konumları nerede olursa olsun bu yoldan ulaşabilmek, asenkron öğrenme tekniğinin Eğitcilerin Eğitimi ve zorunlu enformatik dersinin verilmesi için çok uygun, verimli ve etkin bir yöntem olduğunu ortaya koymaktadır. ODTÜ Enformatik Enstitüsü, Eğitcilerin Eğitimi için geliştirdiği Sertifika Programı'nı asenkron öğrenme yoluyla sunmak üzere ders hazırlama çalışmalarını sürdürmektedir. Ayrıca, daha önce sözü edilen zorunlu dersin de asenkron olarak verilebilmesi için bir pilot uygulama geliştirilmektedir.

7.3.3 Ekonomik boyut

Yukarıda önerilen enformatik derslerinin üniversitelerimizdeki tüm öğrencilere verilebilmesi için gerekli bütçe iki kalemden oluşabilir.

- Laboratuvarlar (Yazılım ve donanım)
- Eğitimcilerin Eğitimi

53 üniversite için gerekli tahmini bütçe Tablo 7.1’de verilmiştir. Laboratuvarların yıllık bakım/işletim masrafları, maliyetlere dahil edilmemiştir.

Tablo 7.1 53 üniversite için gerekli maliyet.

	Maliyet (\$)	
	Üniversite Başına	Toplam
Zorunlu Ders – Donanım	600.000	31.800.000
Seçmeli Dersler – Donanım	300.000	15.900.000
Zorunlu Ders – Yazılım	30.000 (yılda)	1.590.000
Zorunlu Ders – Yazılım	30.000 (yılda)	1.590.000
Eğiticilerin Eğitimi	45.000 (30 kişi)	2.385.000

Enformatik Bölümleri ve diğer bölümlerin ihtiyacı olan eğitici/teknik eleman kadroları da Tablo 7.2’de gösterilmiştir.

Tablo 7.2 53 üniversite için gerekli tahmini kadro ihtiyaçları.

	Üniversite Başına	Toplam
Araştırma Görevlisi	20	1.060
Uzman/Teknisyen/Tekniker	20	1.060

Her üniversitenin bu bütçe ve kadroları edinmede kademeli bir geçiş planı yapması yararlı olacaktır. Bu plan, derslerin de değişik bölümlerde kademeli olarak açılmasını kapsamalıdır.

7.4 Yükseköğretim Kurumları Arasında Uzaktan Eğitim Seçenekleri ile İlgili Fizibilite Çalışması

Bölüm 5’de açıklandığı gibi, 2000 yılına kadar ülkemizdeki öğretim üyesi sayısının yaklaşık 1,2 misli artırılması gerekmektedir. Üniversitelerimizden mezun olacak olan doktora öğrencileri ile yurt dışında lisansüstü öğrenim görmekte olan araştırma görevlilerinin tümü, önümüzdeki iki yıl içerisinde öğretim üyesi olarak üniversitelerimizde görev almaları durumunda dahi, nitelikli öğretim üyesi sayısı, yükseköğretimdeki okullaşma oranımızın artırılması ve istenen kalite düzeyine ulaşılmasındaki başlıca darboğazlardan birini oluşturmaya devam edecektir.

Diğer yandan, hızla gelişmekte olan iletişim teknolojileri, toplumların hayat tarzını her alanda değiştirmektedir. Bu tür teknolojilere dayalı uzaktan eğitim yöntemleri, başta Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere tüm dünyada hızla yaygınlaşmaktadır.

Uzaktan eğitim, farklı mekanlardaki öğrenci, öğretim elemanı ve eğitim araçlarını iletişim teknolojileri aracılığı ile buluşturulmasını içeren eğitim modellerini kapsamaktadır. Bu çerçevede eğitim elemanını, eğitimi ve eğitim materyallerini sağlayan tarafa *verici*, bu eğitimden faydalanan tarafa da *alıcı* denilmektedir.

Uzaktan eğitim değişik amaçlarla kullanılabilir. Tamamen uzaktan eğitim ve diploma veren bir üniversite, fakülte ya da bölüm olabileceği gibi, mevcut yüzyüze eğitime destek vermek üzere, bazı derslerin uzaktan verilmesi ya da kaynak ve içerik açısından uzaktan desteklenmesi de söz konusu olabilmektedir. Uzaktan eğitimin bir başka yaygın uygulama alanı ise, mesleki ve teknik eğitim ile sürekli eğitim seminerleridir.

1960'dan bu yana Türkiye'de de uygulanmakta olan uzaktan eğitimin, 90'lı yıllarda büyük bir gelişme gösteren bilişim ve elektronik teknolojilerinden yararlanarak nasıl geliştirilip yaygınlaştırılabileceğinin araştırılması gerekmektedir.

TÜBİTAK-BİLTEN'e yaptırılan bu projenin amacı, yükseköğretim kurumlarımız arasında yapılabilecek uzaktan eğitim uygulamaları ve bunların fizibilitesinin araştırılmasıdır.

Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi, Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi, BİLTEN, İstanbul Teknik Üniversitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, TÜBİTAK ve ULAK-BİM'den katılan araştırmacılar tarafından yürütülen projede öncelikle, uzaktan eğitimin dünyadaki gelişmesi ve şu andaki uygulamaları, bu uygulamalarda kullanılan yöntemler, gözönüne alınan faktörler, talebin yoğun olduğu alanlar ve programların fiyatları gibi noktalar araştırılmıştır. Ayrıca, Türkiye'de varolan uzaktan eğitim uygulamaları yerinde incelenmiş ve mevcut olanaklar ile uygulamada karşılaşılan sorunlar konusunda bilgi derlenmiştir.

Yapılan bu araştırmaya paralel olarak Türkiye'deki altyapı olanakları incelenmiş, Türk Telekom'un altyapısı ve mevcut fiyatlandırma sistemi ile ULAKBİM'in kurmakta olduğu üniversiteler ve araştırma birimleri arasındaki ağ (ULAKNET) detaylı bir biçimde araştırılmıştır.

Üniversitelerimizin uzaktan eğitime olan gereksinimlerini, isteklerini ve olanaklarını belirlemek üzere bir anket düzenlenmiş ve 60 üniversitemize gönderilmiştir. Ankete 33 üniversiteden yanıt alınmış, alınan yanıtlar değerlendirilerek sınıflandırılmıştır. Toplanan bilgiler, yanıt verenlerin büyük çoğunluğunun konuya yakın ilgi duydukları ve kuvvetli oldukları alanda *verici*, yeterince güçlü olmadıkları alanlarda ise *alıcı* olmak istediklerini göstermektedir.

Kullanılabilecek modelleri belirlemek için uzaktan eğitimin amacı, yeri, zamanı, altyapısı gibi faktörleri içeren topolojiler geliştirilmiştir. Bu topolojiler kullanılarak uygulanabilecek 15 ana alternatif model önerilmiştir. Bu modellerin her biri için, belli varsayımlarla yatırım, işletme ve ders geliştirme giderleri ana başlıkları altında toplam maliyetler hesaplanmıştır.

Bunların dışında bir fikir edinebilmek için, üç değişik alternatifin pilot uygulaması yapılmış, katılanların görüş ve eleştirileri anketler düzenlenerek belirlenmiştir.

7.4.1 Örnek bir ön uygulama

Yükseköğretim sistemimizin bugünkü ve gelecekteki gereksinimlerine çözüm ipuçları verecek örnek bir ön uygulama için düşünülen varsayımlar ve senaryo şunlardır:

□ Varsayımlar

- Uzaktan eğitim, eşzamanlı (senkron) ve uydu iletişim temelli olacaktır.
- Alıcı ve verici olabilecek 6 üniversite düşünülmüştür.
- Her üniversite için bir uydu çıkış (*uplink*) ve bir uydu iniş (*downlink*) istasyonu olacaktır.
- Her bir üniversitede 4 adet 50'şer öğrenci kapasiteli elektronik sınıflar olacaktır.
- Her bir elektronik sınıfta günde 3'er saatlik 2 ders yapılacak ve sınıf haftada 7 gün kullanılacaktır. Bu durumda, her bir üniversitede yapılacak haftalık ders sayısı
 $(2)(4)(7) = 56$
bu sistemden yararlanacak toplam öğrenci sayısı ise
 $(2)(4)(50)(6) = 1.200$
olacaktır.
- Uzaktan eğitimle verilecek 56 ders, mühendislik, işletme, fen bilimleri ve hukuk alanlarındaki temel dersleri vermek için kullanılabilir.

Örnek:

- **Mühendislik:** 4 bölüm, her bölümün her yılı için 2 temel ders;
 $(4)(4)(2) = 32$ ders
- **İşletme:** Her yıl için 2 temel ders; $(2)(4) = 8$ ders
- **Hukuk:** Her yıl için 2 temel ders; $(2)(4) = 8$ ders
- **Fen Bilimleri:** Her yıl için 2 temel ders; $(2)(4) = 8$ ders.

TOPLAM = 56 ders

- Bu sistemden toplam 8.400 öğrenci yararlanacaktır.

Bu varsayımların ışığı altında, ön uygulamanın maliyet ana kalemleri şunlardır:

□ Donanım maliyeti

	Maliyet (\$)	
	Minimum	Maksimum
24 Elektronik sınıfın donanımı	1.656.000	2.280.000
6 Adet <i>uplink</i> – <i>downlink</i>	2.190.000	2.832.000
6 Üniversite için toplam ders hazırlama cihazı	120.000	168.000
TOPLAM	3.996.000	5.280.000

□ *Sistem tasarım ve kurma maliyeti*

	Maliyet (\$)	
	Minimum	Maksimum
Sistem tasarımı, kurulması ve çalışır duruma getirilmesi	3.196.800	4.224.000
TOPLAM	3.196.800	4.224.000

□ *Özel işletim maliyeti*

	Maliyet (\$)	
	Minimum	Maksimum
İletişim kiralari, Personel eğitimi, Diğer (3 yıl için)	10.000.000	12.000.000
TOPLAM	10.000.000	12.000.000

□ *Genel masraflar*

	Maliyet (\$)	
	Minimum	Maksimum
Öngörülmeven yatırım ve genel masraf payı	5.157.840	6.451.200
TOPLAM	5.157.840	6.451.200

Genel masraflar, maliyet toplamının (donanım + sistem tasarım ve kurma + özel işletim) % 30'u olarak hesaplanmıştır.

Bu durumda, öngörülen uzaktan eğitim sisteminin kurulması için gerekli minimum maliyet 22.350.640 \$, maksimum maliyet ise 27.955.200 \$ olmaktadır.

7.5 Yurt Dışında Lisansüstü Eğitim Gören Araştırma Görevlilerinin Sorunlarının Belirlenmesi

Yurt dışında 33. madde kapsamında lisansüstü eğitim gören araştırma görevlilerinin sorunlarını yerinde görmek ve yaptıkları çalışmaların son durumu hakkında bilgi edinebilmek amacıyla 10-29 Ekim 1997 tarihleri arasında Amerika Birleşik Devletleri'ne, 10-19 Kasım 1997 tarihleri arasında ise İngiltere'ye gidilerek çeşitli üniversitelere ziyaretler yapılmış ve araştırma görevlileri ile bire bir görüşülmüştür.

Yapılan ziyaretler sonucunda saptanan bulgular bir rapor haline getirilmiş, 13 Şubat 1997 tarihinde üniversitemizin rektör yardımcıları ile bir toplantı yapılarak 33. madde uygulamaları tartışılmıştır.

7.6 Üniversite Öğrencilerinin Aile Gelirlerinin, Eğitim Harcamalarının ve Mezuniyet Sonrası İş İmkanlarının Araştırılması

Bu projenin amacı, üniversite öğrencilerinin yükseköğretime hazırlık biçimi ile harcamaları, aile gelirleri, eğitim harcamaları ve finansmanı yanında mezuniyet sonrası iş imkanlarını araştırmaktır. Bu proje kapsamında, 51 devlet ve 7 vakıf

üniversitesinde bulunan 67 fakülte ile yüksekokullarda bulunan 435 yükseköğretim programına kayıtlı yaklaşık 80.000 öğrenci üzerinde, 1997 yılının Mayıs ve Haziran aylarında 62 sorudan oluşan bir anket uygulanmış ve toplanan veriler analiz edilerek yükseköğretim politikalarına yol gösterecek önemli sonuçlara ulaşılmıştır.

Proje sonuçları, cinsiyet, sosyoekonomik özellikler, bölge, üniversite, fakülte ve yüksekokullara ve daha bir çok özelliklere göre farklılıklar göstermektedir. Projenin amaçları doğrultusunda elde edilen genel bulgular aşağıda özetlenmiştir.

7.6.1 Öğrenci ailelerinin sosyoekonomik durumu

Temmuz 1997'deki rakamlara göre üniversitelerde okuyan öğrencilerin ailelerinin aylık ortalama net geliri 76 Milyon TL'dir. Diğer yandan, Türkiye hane halkı aylık ortalama geliri 73 Milyon TL'dir. Bu durumda, üniversitede okuyan öğrencilerin ailelerinin ortalama gelirleri ile Türkiye ortalaması arasında önemli bir fark olmadığı gözlenmektedir. Buna karşılık, öğrencilerin ailelerinin ortalama gelirleri açısından bölgeler arasında ve üniversiteler arasında önemli farklılıklar görülmüştür. Örneğin, ODTÜ'de okuyan öğrenci ailelerinin ortalama geliri, Atatürk Üniversitesi'nde okuyan öğrenci ailelerinin gelirinden yaklaşık 2,5 kat daha fazladır.

Öğrenci ailelerinin eğitim durumu iki belirgin özellik göstermektedir. Bunlardan birincisi, Türkiye genelinde olduğu gibi, annelerin eğitim düzeyinin babaların eğitim düzeyinin altında kalmasıdır. Örneğin, bir üniversitenin dört yıllık bölümünü bitiren babaların yüzdesi 20 iken annelerde bu yüzde 7,4'tür. İkinci özellik ise, öğrenci ailelerinin genel eğitim düzeyinin, Türkiye genel düzeyinin üzerinde bulunmasıdır. Aynı örnekte, üniversiteyi bitiren babaların oranı % 28, Türkiye ortalaması ise (1990 yılı için) % 5'tir.

7.6.2 Yükseköğretime giriş için yapılan harcamalar

Halen üniversitede okuyan öğrencilerin yaklaşık % 80'i üniversite giriş sınavına girmeden önce özel kurslara katılmaktadır. Bu özel kursların % 88'ini özel dersaneler, % 12'sini ise özel ders, özel grup, halk eğitim merkezleri ve okulların hafta sonu kursları oluşturmaktadır. 1997 yıl ortası rakamlarına göre, özel kurslara katılan öğrenciler, bu kurslar için ortalama 148 Milyon TL harcama yapmışlardır. Buna karşılık özel kurslara katılmayan öğrenciler, ortalama 43 Milyon TL harcama yapmışlardır. Hiç harcama yapmadan üniversite sınavlarına hazırlanan öğrencilerin oranı ise yalnızca % 8'dir. Özel kurslara katılmayan öğrenciler için ekonomik koşulların yetersiz olması, en önemli katılmama nedeni olarak ortaya çıkmaktadır.

7.6.3 Öğrencilerin üniversiteye hazırlık kursları ve üniversite giriş sınavı hakkındaki düşünceleri

Öğrencilerin % 89'u özel kursların gerekli olduğuna inanmaktadır. Hatta, özel kurslara katılmayan öğrencilerin % 75'i dahi özel kursların gerekli olduğunu belirtmektedirler. Ancak, öğrencilerin % 74'ü üniversite giriş sınavından memnun olmadıklarını ifade etmişlerdir.

7.6.4 Eğitim harcamaları ve finansmanı

Öğrencilerin aylık kişisel harcamaları, Mayıs 1997 fiyatları ile ortalama 16 Milyon TL'dir. Ancak kişisel harcamalar, sosyoekonomik durumlara göre değişim göstermektedir. Örneğin, aylık kişisel harcamalar, düşük gelir grubundaki ailelerde 12 Milyon TL, orta gelir grubundaki ailelerde 17 Milyon TL, yüksek gelir grubundaki ailelerde ise 35 Milyon TL'dir.

Öğrencilerin % 49'u katkı payları için ödenen miktarı fazla bulmakta, % 46'sı yeterli düzeyde görmekte, % 5'i ise az bulmaktadır. Ancak ilginç olan şudur ki, öğrencilerin % 40'ı ilk tercihlerine girmiş olma koşulu altında, şimdiki katkı payının 2,6 katını ödemeyi kabul etmektedirler.

Öğrencilerin % 51'i ortalama olarak 4 Milyon TL burs ya da öğrenim kredisi almaktadır. Bu miktar, burs ya da kredi almakta olan öğrencilerin kişisel harcamalarının % 27'sini karşılamaktadır. Ancak, tüm öğrencilerin % 96'sı halen verilen burs ya da öğrenim kredisi miktarını yeterli bulmamaktadır. Beklenen aylık kredi miktarı ise yaklaşık 15 Milyon TL'dir. Burs ya da kredi almayan öğrenciler, kişisel harcamalarını aile yardımıyla veya çalışarak karşılamaktadır. Öğrencilerin % 12'si çalışmakta ve ortalama 21 Milyon TL gelir elde etmektedir. Öğrencilerin % 36'sı YURTKUR'dan öğrenim katkı payı kredisi almaktadır. Ancak ilginç bir nokta da, aile gelirleri yüksek olan grubun (100 Milyon TL ve üstü) % 30'unun öğrenim katkı payı kredisi almasıdır.

7.6.5 Öğrencilerin okudukları program hakkındaki düşünceleri ve iş beklentileri

Öğrencilerin % 76'sı okudukları yükseköğretim programından memnun olduklarını ifade etmişlerdir. Ancak bu durum, üniversitelere göre oldukça büyük farklılıklar göstermektedir. Örneğin, İTÜ'deki öğrencilerin % 85'i okudukları programdan memnun olduğunu belirtirken, Yüzüncü Yıl Üniversitesi'ndeki öğrencilerin ancak % 66'sı okudukları programdan memnun olduklarını belirtmişlerdir. İlginç diğer bir nokta da, kendi alanında çalışmak isteyen öğrencilerin % 82'si okuduğu programdan memnun görünürken, ilgili alanda çalışmak istemeyen öğrencilerin ancak % 37'si memnuniyetlerini belirtmiştir. Öğrencilerin % 43'ü mezuniyetten hemen sonra iş bulabileceklerini, % 37'si ek eğitim aldıktan sonra iş bulabileceklerini belirtmişler. Öğrencilerin % 88'i mezuniyet sonrasında öğrenim gördüğü alanda çalışmak isterken, yalnızca % 12'si farklı alanda çalışmak istemektedir. İlginç bir bulgu da öğrencilerin % 70'inin özel sektörde çalışmak istemeleridir. Bu oran, İTÜ öğrencilerinde % 92 iken Dicle Üniversitesi öğrencilerinde % 50'dir. Öğrencilerin % 60'ı lisansüstü eğitime devam etmek istemektedir. Bu oran, ailenin eğitim düzeyi ve geliri yükseldikçe artmaktadır. Ayrıca bu oran, üniversitelere göre farklılıklar göstermektedir.

Yükseköğretim alanında ilk defa bu büyüklükte bir çalışma gerçekleştirilmiş ve çok önemli istatistiksel bilgilere ulaşılmıştır. Bu çalışmadan elde edilen bulgular, yükseköğretimdeki sınav sistemi, ortaöğretimin değerlendirilmesi, öğrenci katkı payları ile bursların yeniden düzenlenmesi gibi değişik bir çok konuda yararlı olacaktır. Önümüzdeki yıllarda, bu çalışmanın devamı niteliğinde, ancak daha dar

kapsamlı çalışmalar yapılarak yükseköğretim sektöründe şiddetle ihtiyaç duyulan istatistiksel veri tabanı kurulmaya çalışılacaktır.

7.7 Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi (ULAKBİM) ile İlgili Çalışmalar

Tarım ve sanayi toplumlarında mal ve hizmetlerin bir yerden bir yere hızla aktarılması için nasıl gelişmiş kara, hava ve deniz yollarına ihtiyaç varsa, *bilgi toplumu* olarak adlandırılan sanayi ötesi toplumlarda da bilimsel ve teknolojik bilgiler başta olmak üzere her tür bilginin kuruluşlar arasında hızla aktarılabilmesi için *bilgi otoyollarına* ihtiyaç vardır. Bir ülkenin üniversitelerine, araştırma laboratuvarlarına, okullarına, işyerlerine, hastanelerine ve evlerine kablo ya da yayın yoluyla veri, ses ve görüntü türü bilgiler taşıyan bilgi otoyolları, o ülkenin ulusal bilgi alt yapısını oluşturur. Bilgi otoyolları inşa etmek küresel bilgi pazarına katılabilmenin ve sanayileşmiş ülkelerle rekabet edebilmenin en önemli koşullarından birisidir.

Dünya çapındaki bilgi otoyollarından en bilineni *İnternet*'tir. Günümüzde onbinlerce bilgisayar ve 100'den fazla ülkede yaklaşık 50-60 milyon insanı birbirine bağlayan İnternet aracılığıyla dünyanın en büyük bilgi merkezlerine ve müzelerine bağlanarak bilgi edinebiliyor, yerli ya da yabancı başka kuruluşlardaki meslektaşlarımızla ortak bilimsel projeler yürütebiliyor, müzik dinleyebiliyor, hatta naklen nikâh törenlerini ya da doğumları bile izleyebiliyoruz.

Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) 1991 yılından bu yana ülkemizin de İnternet ağına bağlanması için öncülük etmiştir. Nitekim Türkiye, TÜBİTAK ve ODTÜ'nün çabalarıyla 1993 yılında İnternet'e bağlanmıştır. Ancak dört yıldır İnternet'e bağlı olmamıza karşın, teknolojik ve mali zorluklar nedenleriyle üniversite ve araştırma-geliştirme kuruluşlarımız arasında yeterince hızlı bir ulusal veri iletişim ağı henüz kurulamamıştır.

Bu eksikliği hisseden TÜBİTAK, Yükseköğretim Kurulu'nun da desteğiyle, *Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi (ULAKBİM)* adıyla yeni bir merkez kurmuştur. Bu merkezin amacı, eğitim ve araştırma-geliştirme yapan kişi ve kuruluşlar arasında Türkiye çapında bir etkileşimli iletişim ortamı sağlamak ve benzer amaçlı yurt dışı ağlarla da bağlantısı olacak bu ağ üzerinden eğitim ve araştırma ortamının birikimini yansıtan bilgi kaynaklarına erişim olanağı sunmaktır.

Bu amacını gerçekleştirmek için ULAKBİM, 1996 yılının ikinci yarısında başlayan planlama çalışmalarını hızla sonuçlandırarak ülke çapında hızlı (34Mbps) bir ulusal akademik ağ (ULAKNET) kurmuş ve 29 Nisan 1997'den itibaren çalıştırmaya başlamıştır. Halen üniversitelerimiz yaklaşık 70 noktadan, 64 Kbps ile 2 Mbps arasında değişen hızlarla ULAKNET'e bağlıdırlar.

ULAKBİM, üniversite ve araştırma-geliştirme kuruluşlarında çalışan araştırmacıların bilgi ihtiyaçlarını ULAKNET aracılığıyla karşılamak için gerekli çalışmaları yürütmektedir. ULAKBİM'in görevlerinden birisi de ilgili kuruluşlar arasında işbirliği ve eşgüdüm sağlayarak ULAKNET üzerinde yer alan kütüphaneler, arşivler, dokümantasyon ve bilgi merkezlerinin elektronik ortamda sunacakları hizmetlere ilişkin politikaları ve standartları saptamaktır.

7.7.1 Ulusal akademik ağ kurma çalışmaları

Ulusal Akademik Ağ'ın (ULAKNET) kurulması için gereken donanım (*ATM* anahtarları, yüksek hızlı modemler ve yönlendiriciler), Aralık 1996'da çıkılan ihale sonucu satın alınarak Şubat 1997'de ULAKBİM'e teslim edilmiştir. Yapılan testlerin ardından ULAKNET omurgası 29 Nisan 1997'den itibaren çalışmaya başlamıştır. *ATM* temelli ULAKNET omurgası (ana arterlerde 34Mbps kapasitede), dokuz ilimizde yerleşik 19 gelişmiş anahtarlama cihazını birbirine bağlayan yüksek hızlı hatlardan oluşmakta, üniversitelerimiz ise bu hatlara *frame relay* teknolojisini kullanarak 64 Kbps ile 2 Mbps arasında değişen hızlarla bağlanmaktadır. Her iki teknolojinin de ULAKNET üzerinde kullanılması, ülkemizin önemli bir kazanımıdır. Türkiye, hem *ATM* hem de *frame relay* teknolojisini aynı ağ üzerinde kullanan dünyadaki ilk ülke olmuştur.

ULAKNET Projesi, Türk Telekom A.Ş.'nin bir dış ortak ile gerçekleştirdiği en büyük veri iletişim projelerinden birisidir. ULAKNET, bağlı üniversitelerdeki yüzlerce sunucuya ve 150.000 İnternet kullanıcılarına hizmet veren Türkiye'nin en büyük *IP* ağıdır. ULAKBİM, ULAKNET'in kuruluşu için 1997 yılı başlarında yaklaşık bir milyon dolarlık yatırım yapmıştır. Türk Telekom A.Ş. ise ulusal akademik ağın gereksinimlerini karşılayacak şekilde veri iletişim ve paket anahtarlama şebekelerini iyileştirmek üzere 1997 fiyatlarıyla yaklaşık bir trilyon liralık bir harcama yapmıştır.

29 Nisan 1997 - 6 Mart 1998 tarihleri arasında, TÜBİTAK ve ULAKBİM bağlantıları da dahil olmak üzere toplam 71 uç bağlantısı yapılmıştır. Anılan zaman dilimi içinde uç bağlantıları yapılan üniversitelerimiz ve bağlantı hızları Tablo 7.1'de verilmiştir.

Türkiye'nin yurt dışı bağlantılarında yaşanan sıkışıklığı gidermek amacıyla mevcut akademik İnternet çıkış kapasitesini (Ankara-ABD = 512 Kbps; İzmir-Almanya = 256 Kbps) artırmak için *UUNet*'ten Ankara-ABD arasında 2 Mbps kapasiteli yeni bir hat satın alınmış ve Kasım 1997'den itibaren işletmeye açılmıştır. Böylece akademik amaçlı yurt dışı İnternet çıkış kapasitesi toplam 3 Mbps'ye yaklaşmıştır.

7.7.2 Bilgi Hizmetleri

TÜBİTAK ULAKBİM'in resmi açılışı, 11 Şubat 1998 tarihinde Başbakan Sayın Mesut Yılmaz'ın da katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Bu açılıшта ULAKBİM'in ulusal bilgi hizmetlerini yürüten birimine (UBİM) yakın tarihte ölen ünlü matematikçimiz Ord. Prof. Dr. Cahit Arf'ın adı verilmiştir. Cahit Arf Bilgi Merkezi, bilindiği gibi, daha önce Yükseköğretim Kurulu Yayın ve Dokümantasyon Dairesi Başkanlığınca verilen bilgi ve belge sağlama hizmetlerini üstlenmiş ve adigeçen kuruluşun süreli yayınlar koleksiyonu ULAKBİM'e devredilmiştir.

TÜBİTAK ULAKBİM, 5.147 süreli yayınla halen ülkemizin en zengin süreli yayınlar ve CD-ROM koleksiyonlarına sahiptir. Kullanıcılar, İnternet aracılığıyla bilgi tarama ve belge sağlama isteklerini elektronik olarak ULAKBİM'e iletebilmektedirler (<http://www.ulakbim.gov.tr>).

Tablo 7.1 1997 Yılı sonu itibariyle ULAKNET'e bağlı olan üniversiteler.

Üniversite/Kampüs Adı	Bağlantı Hızı (Kbps)	Üniversite/Kampüs Adı	Bağlantı Hızı (Kbps)
Abant İzzet Baysal	64	İnönü	64
Adnan Menderes	64	İstanbul/Cerrahpaşa	128
Akdeniz	256	İstanbul/Çapa	128
Anadolu	1024	İstanbul/Avcılar	2048
Afyon Kocatepe	64	İTÜ/Gümüşsuyu	128
Ankara/Beşevler	64	İTÜ/Ayazağa	2048
Ankara/Cebeci	64	İTÜ/Taşkışla	128
Ankara/Tandoğan	2048	İşık/Ayazağa	128
Atatürk	512	İYTE/Konak	128
Balıkesir	64	İYTE/Basmane	512
Başkent/Bağlıca	2048	Kafkas	64
Başkent/Bahçeli	128	Karadeniz Teknik	512
Bilgi	128	Karaelmas	64
Bilkent	2048	Kocaeli	64
Boğaziçi/Bebek	2048	Koç	2048
Celal Bayar	64	Mimar Sinan/Beşiktaş	64
Çukurova	1024	Mimar Sinan/Fındıklı	2048
Dicle	64	Muğla	64
Dokuz Eylül/Alsancak	2048	Mustafa Kemal	64
Dokuz Eylül/Buca	64	Niğde	64
Dokuz Eylül/9 Çeşmeler	64	ODTÜ	2048
Dokuz Eylül/İnciraltı	128	ODTÜ/Erdemli	64
Dokuz Eylül/Kaynaklar	64	Osmangazi	64
Dumlupınar	64	Sakarya	64
Ege	2048	Pamukkale	34
Fatih/Beştepe	64	Selçuk	256
Galatasaray	128	Süleyman Demirel	64
Gazi/Maltepe	64	Sütçü İmam	64
Gazi/Teknik Okullar	2048	Trakya	64
Gazi/Emek	64	TÜBİTAK	2048
Gaziantep	1024	TÜBİTAK TBAE	64
Gazosmanpaşa	64	Uludağ	128
Hacettepe/Beytepe	2048	Yıldız Teknik/Şişli	64
Hacettepe/Merkez	128	Yıldız Teknik/Yıldız	2048
Harran	64	Yüzüncü Yıl	64

TÜBİTAK ULAKBİM'de çevrimiçi (*on-line*) olarak ve CD-ROM aracılığıyla mühendislik bilimleri, sağlık bilimleri, temel bilimler, sosyal bilimler, tarım bilimleri, gıda ve gıda teknolojisi, veterinerlik ve hayvancılık bilimleri gibi konularda süreli yayınlar, konferans bildirileri, teknik raporlar, tezler ve kitaplardan derlenen bibliyografik bilgileri içeren veri tabanlarına ulaşılarak bilgi erişimi hizmeti verilmektedir. Bu bilgilerin yanı sıra istatistiksel verilere, gazete haberlerine, yurt

dışındaki kamu ve özel kuruluşların adreslerine, kataloglarına, ürün, bütçe ve personel bilgilerine ulaşmak mümkündür. Merkezde halen çeşitli konularda bibliyografik verileri içeren ve periyodik olarak güncelleştirilen bir CD-ROM koleksiyonu bulunmaktadır. CD-ROM veri tabanları aracılığıyla yürütülen bilgi erişim hizmetleri kamu sektörü ve üniversitelere ücretsiz olarak verilmiştir. Çevrimiçi (*on-line*) tarama hizmetleri ise ücretlidir. Bilgi erişim başvurularının % 88'i üniversitelerde çalışan öğretim üyesi ve araştırmacılardan gelmektedir. ULAKBİM, 1997 yılında toplam 11.735 adet bilgi tarama isteği karşılamıştır.

CD-ROM'lar aracılığıyla sağlanamayan bilgi istekleri için Avrupa'da ve ABD'de bulunan çeşitli bilgi merkezlerine bağlanılarak konuyla ilgili veri tabanlarından çevrimiçi taramalar yapılmaktadır. Bu kuruluşlardan bazıları şunlardır:

- Knight-Ridder Information Technologies (ABD)
- ESA ESRIN: Avrupa Uzay Ajansı Bilgi Erişim Sistemi (İtalya)
- DATA-STAR (İsviçre)

Cahit Arf Bilgi Merkezi Okuyucu Salonundan 1997'de toplam 23.000 kullanıcı yararlanmıştır. Merkeze bizzat gelen ya da posta, faks veya elektronik yollardan isteklerini ileten kullanıcılar için yaklaşık 200.000 civarında belge sağlanmıştır. ULAKBİM koleksiyonundan sağlanamayan makaleler yurt dışındaki merkezlerden getirilmiştir.

ULAKBİM yakın gelecekte üniversitelerimizdeki araştırmacılara ULAKNET aracılığıyla elektronik bilgi ve belge sağlama hizmetleri vermeyi planlamaktadır. Bu hizmetlerden bazıları şunlardır:

- Bilimsel dergilerde yayımlanan makalelerin bibliyografik bilgilerine (*Table of Contents*) ve tam metinlerine elektronik olarak erişim sağlanacaktır.
- ULAKBİM'in hazırladığı ulusal tıp, tarım ve mühendislik veri tabanları gözden geçirilip iyileştirilerek İnternet aracılığıyla hizmete açılacaktır.
- Basılı kopyalarına abone olmadığımız dergilerden yapılan belge sağlama istekleri elektronik olarak yurt dışından sağlanacaktır.

7.7.3 2000 Yılı ve ötesinde ulusal akademik ağ ve bilgi merkezi

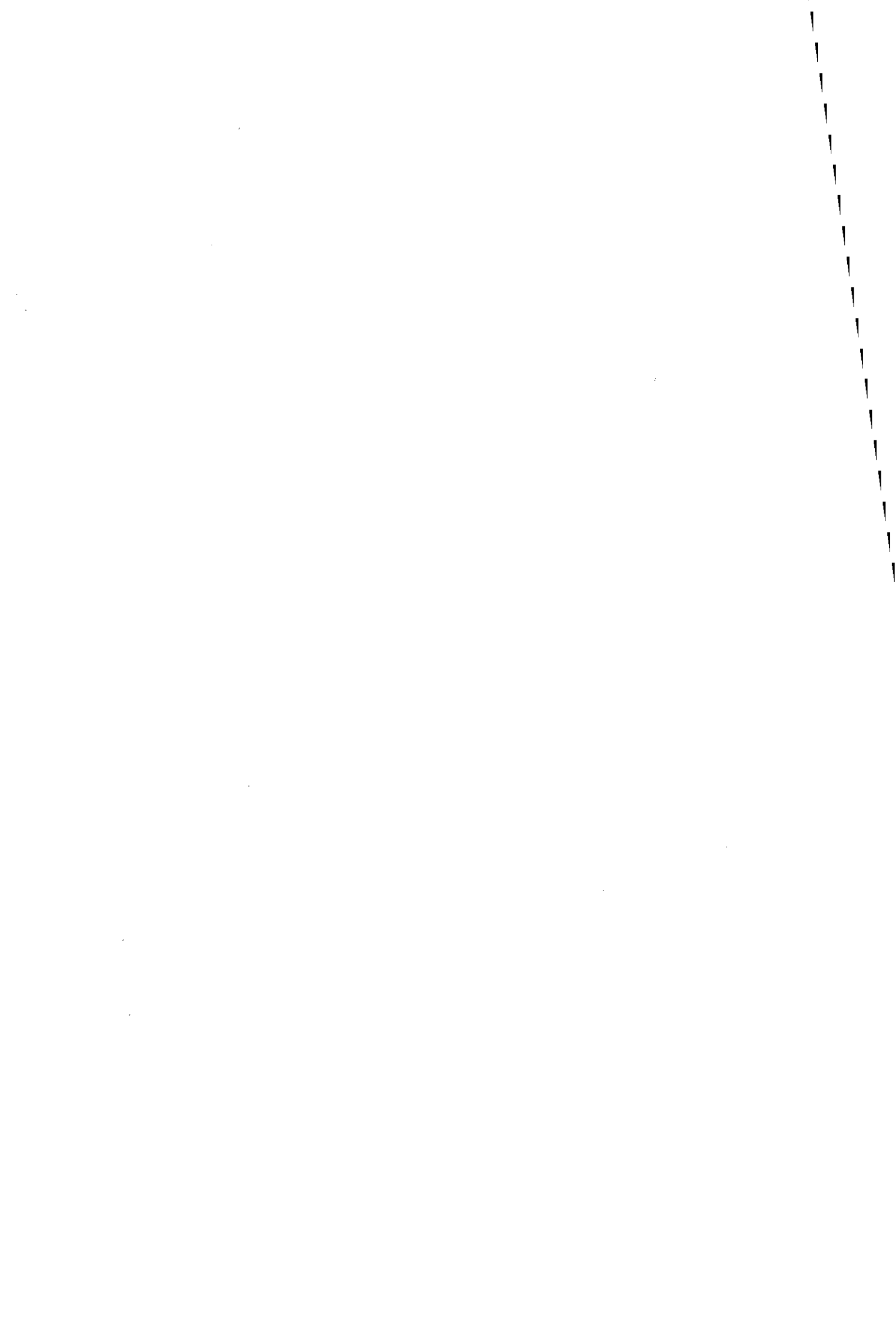
Dünya Bankası tarafından 1993 yılında hazırlanan bir çalışmada da belirtildiği gibi, Türkiye'nin önde gelen OECD ekonomilerinin saflarına katılma (ve Avrupa ile ekonomik bütünleşmeyi gerçekleştirme) hızını büyük ölçüde ülkemizin küresel bilgi pazarına katılması belirleyecektir. TÜBİTAK ULAKBİM, söz konusu küresel bilgi pazarına katılabilmenin en önemli koşullarından birisi olan ve bilimsel ve teknolojik bilgiler başta olmak üzere her türlü bilginin kuruluşlar arasında hızla aktarılmasına olanak veren *bilgi otoyolunu* inşa etmiştir.

ULAKBİM'in gerçek bir *ulusal bilgi merkezi* kimliğini kazanabilmesi için içerik sağlayıcı kuruluşlarla ilişkiler sürdürülerek bu hizmetlerin üniversite ve araştırma kurumlarımızdaki tüm kullanıcılara açılması için çaba harcanacaktır. ULAKBİM'in temel hedefi, gerek paralı gerekse bedava bilgi kaynaklarına erişim sağlama konusunda ilk akla gelen kuruluş olmak ve kullanıcıların her türlü bilgi ihtiyaçlarını

olabildiğince ya kendi kaynaklarından, ya da işbirliği içinde olacağı diğer kuruluşların kaynaklarından sağlamak olacaktır. ULAKBİM, bunun için gereken teknik alt yapının kurulması ve işbirliği kurallarının oluşturulması (telif hakları, bilgilerin güvenliği ve gizliliği, fiyatlandırma, ödemelerin elektronik olarak yapılması, basılı bilgilerin elektronik ortama aktarılması vb. gibi) için öncülük yapacaktır.

Nisan 1997'den itibaren işleme açılan ULAKBİM omurgasının kapasitesi 34 Mbps'dir. 2000 yılına gelindiğinde omurga hızının en az 155 Mbps'ye çıkarılması ve en düşük uç bağlantısının 2 Mbps olması planlanmaktadır. Öte yandan, özel uygulamalar için bu hız 622 Mbps'ye çıkabilecektir. Halen akademik kullanıcılar için düşünülen bu olanaklar, parasal kaynaklar yaratıldıktan ve gerekli kurallar oluşturulduktan sonra, diğer kullanıcılara da açılabilir.

Sonuç olarak, TÜBİTAK ULAKBİM yakın gelecekte ülkemizin üniversitelerine okullarına, kütüphanelerine, araştırma laboratuvarlarına ve hastanelerine kadar yayılan bir alt yapı kurmayı ve bu alt yapı aracılığıyla söz konusu kuruluşlarda görev yapan kişilerin her türlü bilgiye (veri, ses, görüntü, hareketli resim v.b) erişim sağlamalarını amaçlamaktadır. ***Ancak, ULAKBİM'in gerek üniversitelerin iç ve dış hat kiralalarını karşılayabilmesi, gerekse basılı ve elektronik bilgi kaynaklarını satın alabilmesi için desteklenmesi gerekmektedir. Elektronik bilgi kaynaklarının satın alınarak ağ aracılığıyla tüm üniversitelerimizdeki araştırmacılarımıza sunulabilmesi için üniversiteler arasında öncelikle bir konsorsiyum kurulması gerekmektedir. Ülkemizin bilgi toplumuna adım atabilmesi ve gelişmiş ülkelerle rekabet edebilmesi, ancak geciken bu ve benzeri projelerin ivedilikle gerçekleştirilmesi ile mümkündür.***

Bölüm 8

Yükseköğretimin Finansmanı

8.1 Bütçe Ödenekleri

Türkiye'de okul öncesi, ilk ve ortaöğretime ayrılan toplam bütçe ödenekleri (MEB kolonu) ile yükseköğretime ayrılan bütçe ödeneklerinin yıllara göre değişimi Tablo 8.1'de gösterilmiştir. 1998'de Milli Eğitim Bakanlığı bütçesi 1.243,1 trilyon, yükseköğretim bütçesi özelleştirme dahil 422.6 trilyon, toplam eğitim bütçesi ise 1.665.7 trilyon TL'dir. 1998 mali yılı için talep edilen yükseköğretim kurumları bütçesi 607 trilyon TL idi.

Tablo 8.1 Eğitim için ayrılan bütçe ödeneklerinin yıllara göre değişimi.

Yıl	Bütçe Ödenekleri, Milyar TL (Cari Fiyatlarla)			Toplam Eğitim Bütçesi		Yükseköğretim Bütçesi			Kişi Başına Toplam Eğitim Harcamaları	
	MEB	Yüksek Öğretim	Toplam	Bütçe Payı %	Gsmh Payı (%)	Top.Eğ. Büt.İç. Payı %	Top. Büt. İç. Payı %	Gsmh Payı %	ABD \$	Milyon TL. (1997 Fiy.)
1980	88,3	29,3	117,6	16,1	2,21	24,9	4,0	0,55	30	4,58
1981	147,3	46,5	193,8	12,9	2,42	24	3,1	0,58	32	5,28
1982	187,2	54,8	242	13,8	2,28	22,6	3,1	0,52	28	5,07
1983	287,7	95,5	383,2	15,2	2,75	24,9	3,8	0,69	29	6,07
1984	341,6	118,2	459,8	14,2	2,07	25,7	3,7	0,53	21	4,95
1985	466,0	151,7	617,7	12,3	1,74	24,4	3,0	0,42	21	4,50
1986	618,5	222,5	841	11,6	1,64	26,3	3,0	0,42	21	4,37
1987	928,6	320,6	1.249,2	11,3	1,67	25,7	2,9	0,42	23	4,50
1988	1.794,4	619,9	2.414,3	11,6	1,87	25,5	2,9	0,47	25	4,82
1989	2.967,1	1.050,7	4.017,8	12,2	1,74	26,2	3,2	0,45	32	4,82
1990	8.506,5	2.505,4	11.011,9	17,1	2,77	22,8	3,9	0,56	67	8,66
1991	13.850,2	4.696,0	18.546,2	17,9	2,90	23,7	4,2	0,69	62	8,96
1992	30.357,2	9.122,9	39.480,1	18,9	3,57	22,9	4,3	0,84	79	12,17
1993	57.546,4	16.659,5	74.205,9	22,0	3,72	22,5	4,1	0,90	114	14,25
1994	93.580,5	31.182,8	124.763,3	15,1	3,21	25,0	3,8	1,10	66	6,19
1995	135.572,4	45.232,8	180.805,2	13,5	2,30	25,1	3,2	0,90	68	8,80
1996	257.601,1	92.172,8	349.773,9	9,8	2,37	26,4	2,6	0,80	68	9,75
1997	510.063,6	202.352,4	712.416,0	11,2	2,81	28,4	3,1	0,80	76	10,96
1998 (*)	1.243.108,0	422.656,9	1.665.765,0	11,3	3,39	25,4	2,9	0,86	107 (**)	25,62

(*) : Bu yıldaki bütçeye özelleştirme dahil edilmiştir;

(**) : Mart 1998 dolar kuru esas alınmıştır.

Ülkemizde kişi başına kamu kaynaklı eğitim harcamaları, 1993'de Cumhuriyet tarihinin en yüksek değeri olan 114 ABD dolarına yükseldikten sonra, 1997'de 76 ABD dolarına düşmüştür. 1998 Mart ayı itibariyle 107 ABD dolar olan harcamanın yıl ortasında önceki yılın düzeyine inmesi beklenmektedir. Aynı dönemde, toplam eğitim bütçesinin konsolide bütçe içindeki payı % 22,0'dan % 11,2'ye; GSMH'ya oranı ise % 3,72'den % 2,81'e düşmüştür. Yine aynı dönemde, yükseköğretim bütçesinin konsolide bütçe içindeki payı % 4,1'den, % 3,1'e; GSMH'ya oranı ise % 0,90'dan % 0,80'e düşmüştür.

1997 yılından 1998 yılına olan değişmelere bakıldığında, eğitim bütçesinin toplam bütçe içindeki payı % 11,2 olarak aynı kalırken, GSMH içindeki payında % 2,81'den % 3,39'a yükselme ve bunlara paralel olarak da yükseköğretim bütçesinin toplam bütçe içindeki payında % 3,1'den % 2,9'a düşme, GSMH içindeki payında ise % 0,80'den % 0,86'ya yükselme görülmektedir.

1991 yılında, bazı ülkelerdeki toplam eğitim bütçesi ile yükseköğretim bütçesinin GSMH'ya oranları Tablo 8.2'de gösterilmiştir (Council for Higher Education Planning and Budget Committee, *The Higher Education System in Israel*, Tel Aviv, 1995).

Tablo 8.2 Bazı ülkelerde yükseköğretim bütçesinin GSMH'ye oranları.

Ülke	Toplam Eğitim/GSMH (%)	Yükseköğretim/GSMH (%)
İsrail	8,3	1,8
ABD	7,0	2,4
İsveç	6,5	1,2
Fransa	6,0	1,1
Hollanda	5,8	1,7
Almanya	5,4	0,9
İngiltere	5,3	1,0
Japonya	5,0	0,9

Türkiye'de yükseköğretim bütçesinin toplam eğitim bütçesi içindeki payı, 1998'de % 25,4 olup, bu oran yukarıda sayılan ülkelerin ortalaması olan % 22,7'nin üzerindedir.

8.2 Öğrenci Başına Bütçe Ödenekleri

Yükseköğretimde öğrenci başına bütçe ödeneklerinin yıllara göre değişimi Tablo 8.3'de gösterilmiştir. Buradan görüldüğü gibi, 1981'de örgün öğretimdeki öğrenci başına 2.014 ABD doları olan bütçe ödeneği 1989'da 1.433 dolara düştükten sonra 1990'da büyük bir artış oranı ile 2.114 dolara yükselmiş, bu artışın sürdürülmesi ile 1993'de Cumhuriyet tarihinin en yüksek değeri olan 2.658 dolara çıkmış, ancak daha sonra yaşanan ve etkileri halen sürmekte olan ekonomik kriz nedeniyle sürekli olarak düşerek 1996'da 1.509 dolara inmiştir. Örgün öğretimdeki öğrenci başına harcamanın 1997 ve 1998'de ne olacağı ise, kesin hesabın belirlenmesinden sonra ortaya çıkacaktır.

Bazı ülkelerde, örgün öğretimdeki öğrenci başına 1991'de yapılan harcamalar Tablo 8.4'te verilmiştir. Buradan görüldüğü gibi, Türkiye'de öğrenci başına yapılan harcamalar ileri ülkelerin oldukça gerisindedir.

Tablo 8.3 Yükseköğretim bütçesi ile öğrenci başına bütçe ödeneğinin yıllara göre değişimi.

Yıl	Yükseköğretim Top.Bütçe Öd. Milyar TL		Öğrenci Başına Top.Büt.Öd, Milyon TL (1997 Fiyatlarıyla)		Öğrenci Başına Top.Büt.Öd. ABD\$ (Cari Fiyatlarla)		Bütçe Cari Har. Öd. Payı%	Öğrenci Başına Cari Harcama ABD \$ (Cari)*	
	Cari Fiyatlarla	1997 Fiyatlarıyla	Örgün	Toplam	Örgün	Toplam		Örgün	Toplam
1980	29.3	58.953.7	226.43	218.09	1.579	1.521	76	1.200	1.155
1981	46.5	65.770.9	288.86	277.07	2.014	1.932	77	1.551	1.487
1982	54.8	61.229.1	270.21	254.63	1.885	1.778	73	1.376	1.297
1983	95.5	82.612.5	327.69	293.45	2.287	2.048	76	1.738	1.556
1984	118.2	71.897.8	217.08	243.90	1.701	1.494	79	1.343	1.180
1985	150.1	64.008,5	182.00	153.36	1.270	1.070	76	965	813
1986	221.1	67.980.4	182.15	143.72	1.270	1.002	78	990	781
1987	322.0	68.921,2	180.87	136.47	1.263	952	75	947	714
1988	614.5	71.254,6	182.70	136.12	1.369	1.020	72	985	734
1989	1.050.7	83.741.1	205.34	143.72	1.433	1.002	66	945	661
1990	2.505.4	134.021,6	303.02	199.18	2.114	1.389	72	1.522	1.000
1991	4.291,2	137.314,0	290.33	186.35	2.055	1.319	74	1.520	976
1992	9.122,9	178.924,9	322.59	211.85	2.288	1.503	77	1.761	1.157
1993	16.659,5	206.345,4	321.87	229.30	2.658	1.632	77	2.046	1.256
1994	31.182,8	166.076,2	252.80	147.88	2.025	1.185	75	1.519	889
1995	45.232,8	139.706,3	203.67	99,9	1.538	755	80	1.230	604
1996	92.172,8	164.528,5	214.74	134,23	1.509	943	69	1.042	651
1997	202.352,4	202.352,3	314,76	166,80	2.195	1163	65	1.121	759
1998*	422.656,9	422.656,9	480,86	319,63	2.011	1.337	66	1.335	887

(*) : 1998 için Mart 1998 döviz kuru , diğer yıllar için yıl ortalaması kullanılmıştır.

(**) : Özelleştirme dahildir.

Tablo 8.4 Bazı ülkelerde öğrenci başına yapılan harcama.

Ülke	Öğrenci Başına Yapılan Harcama (\$)
ABD	13.600
İsrail	11.100
İngiltere	9.600
Hollanda	9.400
İsveç	8.500
Japonya	7.600
Almanya	6.300
Fransa	5.900

8.3 Yatırım Ödenekleri

Yükseköğretim yatırım ödeneklerinin alt sektörler göre dağılımı Tablo 8.5’de gösterilmiştir. Görüldüğü gibi, yatırımların yaklaşık % 30 ile % 40 arasında değişen bir kısmı sağlık sektöründe, yani üniversite hastanelerindedir. Buna karşılık, örgün öğretimdeki öğrencilerin sadece % 6’sı tıp fakültelerindedir. Başka bir deyişle, tıp fakülteleri hariç tutulduğunda, örgün öğretimdeki öğrenci başına yapılan ortalama harcama düzeyinde, az da olsa bir düşme görülmektedir.

Tablo 8.5 Yükseköğretim yatırım ödeneklerinin alt sektörler göre dağılımı.

Yıl	Toplam Yatırım Ödenegi (Milyon TL)		Sektörlere Göre Dağılım (%)		
	Cari Fiyatlarla	1997 Fiyatlarıyla	Eğitim	Sağlık	Diğer
1985	37.712	16.081.876	72,1	27,9	-
1986	50.486	15.424.992	71,9	28,1	-
1987	79.161	16.943.707	73,6	26,4	-
1988	171.278	19.860.622	68,9	21,9	0,2
1989	51.941	28.049.813	68,7	30,1	1,2
1990	647.837	34.654.809	72,6	25,1	2,1
1991	1.198.014	38.335.221	60,8	35,1	4,1
1992	2.052.441	40.818.603	56,0	41,7	2,3
1993	3.759.940	46.570.799	60,7	37,6	1,7
1994	7.842.265	41.767.051	65,2	31,3	3,5
1995	8.923.450	27.561.503	59,9	34,7	5,4
1996	25.441.754	45.413.538	66,2	29,3	4,5
1997	63.142.830	63.142.830	59,8	35,9	4,3
1998	121.512.700	121.512.700	52,2	42,4	5,4

Yatırım ödeneklerinin artırılmasını gerektiren belli başlı nedenleri şöyle sıralamak mümkündür.

- **Yeni yükseköğretim kurumlarının kurulması**

1992 yılından itibaren çeşitli tarihlerde çıkartılan kanun ve karnamelerle 21 Üniversite ve 2 Yüksek Teknoloji Enstitüsü ve mevcut Üniversiteler ile yeni kurulan Üniversite ve Yüksek Teknoloji Enstitülerinin bünyeleri içerisinde çeşitli Fakülte, Yüksekokul ve Enstitüler kurulmuştur. 1995 yılında 3'ü Vakıf Üniversitesi olmak üzere 56 Üniversite, 440 Fakülte, 79 Yüksekokul, 441 Meslek Yüksekokulu ve 224 Enstitü mevcut iken, 1996 yılında 8'i Vakıf Üniversitesi olmak üzere Üniversite sayısı 61'e, Fakülte sayısı 466'ya, Yüksekokul sayısı 85'e Meslek Yüksekokulu sayısı 459'a, Enstitü sayısı ise 237'ye yükselmiştir. 1997 yılında ise 16'sı vakıf üniversitesi olmak üzere Üniversite sayısı 69'a, Fakülte sayısı 69'u vakıf olmak üzere 513'e, Yüksekokul sayısı 12'si vakıf olmak üzere 179'a, Meslek Yüksekokulu sayısı 9'u vakıf olmak üzere 478'e, Enstitü sayısı 39'u vakıf olmak üzere 252'ye ulaşmıştır.

Görüldüğü gibi, yükseköğretim kurumları sayısı her yıl artmaktadır. Bunun yanında mevcut yükseköğretim kurumlarında da öğrenci kontenjanlarındaki artış nedeniyle hizmet genişlemesi olmaktadır. Yeni açılan bu yükseköğretim kurumlarının büyük bir kısmının fiziki altyapısı ile makine-teçhizat açığı bulunmaktadır.

- **Proje sayılarındaki artış**

Yükseköğretim kurumlarındaki sayısal artışa paralel olarak yürütülen yatırım projesi sayısında da artış olmuştur. Yükseköğretim kurumlarının yürüttükleri yatırım proje sayılarının yıllara göre dağılımı Tablo 8.6'da gösterilmiştir.

Tablo 8.6 Yükseköğretim kurumlarının son beş yılda yürüttükleri proje sayıları.

Yıl	Eğitim			Sağlık			Spor			Tek.Arş.			Genel Top.		
	Dev. Ed.	Yıllık	Top.	Dev. Ed.	Yıllık	Top.	Dev. Ed.	Y	Top.	Dev. Ed.	Yıllık	Top.	Dev. Ed.	Yıllık	Top.
1994	361	161	522	72	74	146	21	-	21	40	5	45	494	240	734
1995	577	107	684	84	82	166	42	-	42	47	5	52	750	194	944
1996	591	107	698	91	74	165	46	-	46	52	31	83	780	212	992
1997	563	106	669	112	82	194	50	-	50	360	27	387	1085	215	1300
1998	550	147	697	121	100	221	60	-	60	548	17	565	1279	264	1543

- **Ödenek tahsislerinin yetersizliği**

Proje sayılarındaki artışa rağmen ödenek tahsislerinin tekliflerin çok altında olması nedeniyle projeler planlanan zamanda bitirilememektedir. Bu durum, üniversitelerimizdeki eğitim-öğretim ve araştırma kalitesini olumsuz yönde ciddi olarak etkilemektedir. Ayrıca, bu durum artan yükseköğretim talebini karşılayacak kontenjanın artırılmasına engel teşkil etmektedir.

Tablo 8.7'den görüldüğü gibi, Yükseköğretim Kurumlarımıza ayrılan kaynak, tekliflerin çok altında kalmaktadır. Başka bir deyişle, son beş yılda 1997 fiyatları ile 770.554.669.- Milyon lira kaynak ayrılması teklif edilmiş, buna karşılık 299.498.759.-

Milyon lira kaynak ayrılmış ve son beş yılda üniversitelerimizin ihtiyacı olan ve verilmesi gereken 471 trilyon liralık yatırım ihtiyacı karşılanmamıştır. Bu nedenle, üniversitelerimiz altyapı yatırımları bakımından geri gitmiştir.

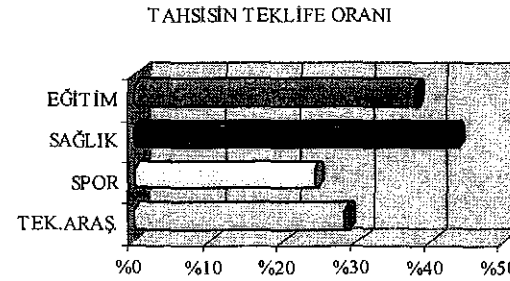
Tablo 8.7 Son beş yılın cari fiyatlar ve 1997 yılı fiyatları ile yatırım teklif ve tahsislerinin karşılaştırılması.

Yıllar	1997 Yılı Fiyatlarıyla		Tahsis / Teklif (%)
	Teklif	Tahsis	
1994	120.496.065	41.761.214	34,6
1995	112.774.372	27.689.834	24,5
1996	141.397.636	45.413.538	32,1
1997	131.986.032	63.121.473	47,8
1998	263.900.564	121.512.700	46,1
TOPLAM	770.554.669	299.498.759	38,8

Son beş yılda üniversitelerin 1997 yılı fiyatları ile yatırım teklifleri ile buna karşılık yapılan ödenek tahsisleri ve oranları Tablo 8.8'de gösterilmiştir. Buna göre, son beş yılda tekliflerin sağlık sektöründe % 43,2'si, eğitim sektöründe % 37,8'i, diğer sektörlerde ise % 26,2'si karşılanmıştır.

Tablo 8.8 Son beş yılda üniversitelerin yatırım ödenek tahsislerinin tekliflere oranı.

Sektörler	Teklif	Tahsis	Tah. Tek. Oranı(%)
Eğitim	462.321.332	175.026.252	37,8
Sağlık	254.642.360	110.079.538	43,2
Spor	18.644.458	4.495.564	24,1
Tek. Araş.	34.946.519	9.897.405	28,3
TOPLAM	770.554.669	299.498.759	38,8

- **Üniversitelerin gayri menkullerinden kaynaklanan en az ödenek ihtiyacı (onarım giderleri)**

En ihtiyatlı varsayımlarla ve 1997 fiyatlarıyla üniversitelerin sahip oldukları gayri menkullerin (arsalar hariç) değerlerinin 600 trilyon lira olduğu ifade edilebilir. Üniversitelerin gayri menkullerinin bir çoğu Osmanlı döneminden kalma tarihi yapılar olup, bu yapıların tarihi özelliklerinin bozulmaması için yapılan restorasyonlara normal onarımın üç-dört katı daha fazla harcama yapılmaktadır.

Bunlar için en azından % 10 idame ve yenileme giderleri ayrıldığında üniversitelerde yılda yaklaşık 60 trilyon liralık onarım giderlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Oysa ki 1998 mali yılı için büyük onarım ödeneği ihtiyacı 31.8 trilyon lira olarak hesaplanmış, buna karşılık 12.8 Trilyon lira ödenek tahsis edilmiştir.

- **İlerleme ve çağdaşlaşma payı**

Üniversitelerin ilerlemesi ve çağdaşlaşabilmesi, diğer bir anlatımla eskiyen ve eksik olan araç-gereçlerin yenilenerek tamamlanabilmesi için, üniversitelere ayrılan kaynakların en az ortalama iktisadi büyüme hızına eşit bir hızla artırılması söz konusu olmalıdır. VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde yükseköğretimde okullaşma oranının örgün öğretimde % 19 olmak üzere, açık öğretimle birlikte % 31'e çıkartılması düşünüldüğünde, buna paralel olarak yükseköğretime ayrılan kaynakların da artırılması gerekmektedir.

- **Bütçe uygulamasından doğan finansman açığı**

Bütçe uygulamaları sırasında Maliye Bakanlığı'nca % 20'ye varan ödenek kesintileri uygulanmaktadır. Bunlar dışında da, nakit sağlamadaki güçlük, KDV ve gümrük vergisi gibi nedenlerle yıllık ödeneklerin asgari % 25'si kullanılamaz hale gelmektedir.

- **Yükseköğretimde fiziki alan yetersizliği**

Fiziki alan darboğazı da arzın sosyal talebe uygun hale getirilmesi, eğitim kalitesinin artırılması, ölçek ekonomilerinden en üst düzeyde yararlanılması, gibi hedeflerin tam olarak gerçekleştirilebilmesi açısından önem taşımaktadır. Öğrenci başına düşen kapalı alan miktarı, üniversiteden üniversiteye büyük farklılıklar göstermektedir. Her üniversitenin kurumsal yapısı ve kompozisyonu farklı olduğundan bu rakamlar çerçevesinde anlamlı sonuçlara ulaşmak mümkün görülmemektedir.

Ülkemizde 1992 yılı itibariyle bir öğrenciye 13 m² kapalı alan düşerken, yeni üniversitelerin kurulması ile fiziki mekan ihtiyacı kendini daha fazla hissettirmiş ve 1997'de öğrenci başına 11 m² kapalı alana düşmüştür. Bu konuda yükseköğretimin son beş yıllık yatırım teklifi ve tahsisleri incelendiğinde, ayrılan kaynakların ne kadar yetersiz olduğu ortaya çıkmaktadır.

Tablo 8.9 1997 Yılında Türkiye'de öğrenci başına düşen kapalı alan (m²).

	(m ²)	(%)
İdari Alanlar	2.524.744	3,4
Eğitim Alanları	4.454.330	5,9
Sosyal Alanlar	1.149.399	1,5
Spor Alanları	675.160	0,9
TOPLAM	8.803.633	11,7

(*) 1996-1997 Örgün Öğretim Öğrenci Sayısına Göre Hesaplanmıştır.

- **Yükseköğretimde araç-gereç yetersizliği**

Yirminci yüzyılın sonlarına doğru Türkiye gibi gelişmekte olan bir ülkede, yükseköğretim kurumlarının makine-teçhizat ihtiyaçlarına bir sınırlama getirmek mümkün değildir.

Bu nedenle, eğitim kalitesinin artırılması, araştırma-geliştirme faaliyetlerinin geliştirilebilmesi, gibi çok çeşitli amaçlar açısından araç-gereç ihtiyacı büyük önem taşımaktadır.

- **Halen devam etmekte olan ve 1998 yılı yatırım programında yer alan projelerin 1997 fiyatları ile ödenek ihtiyacı**

Tablo 8.10'dan görüleceği üzere, üniversitelerimizin 1998 yılı yatırım programında yer alan projelerin tamamlanabilmesi için 1997 fiyatları ile Eğitim Sektöründe 165,5 Trilyon, Sağlık Sektöründe 129,2 Trilyon, Spor Sektöründe 9,2 Trilyon lira olmak üzere toplam 304 Trilyon lira ödeneğe ihtiyaç bulunmaktadır.

Tablo 8.10 Üniversitelerin 1998 yılı yatırımlarını tamamlaması için gerekli ödenek ihtiyacı (Trilyon TL)

Sektörler	İhtiyaç (1997 Cari Fiyatları İle)
Eğitim	165.556.350
Sağlık	129.251.060
Spor	9.267.900
TOPLAM	304.075.310

Sonuç olarak, üniversitelerimizin gerek eğitim-öğretim, gerekse araştırma-geliştirme faaliyetleri bakımından çağın gerektirdiği evrensel kalite düzeyine ulaşabilmeleri, bilimsel, teknolojik ve sosyoekonomik gelişmelere göre kendilerini sürekli olarak yenileyebilmeleri için, geçmişten gelen yatırım açıklarının hızlı bir şekilde kapatılması, bundan sonra ayrılacak kaynakların ise reel olarak artırılması gerekmektedir.

8.4 Cari Ödenekler

Cari ödenek tekliflerinin artışına yol açan temel nedenler şöyle sıralanabilir.

- **Yeni yükseköğretim kurumlarının kurulması**

Yeni kurulan yükseköğretim kurumları için gerekli yeni idari ve akademik kadroların tahsisi ve bu kadrolara yapılan atamalar sonucunda, personel ödeneklerinde önemli artışlar ortaya çıkmıştır.

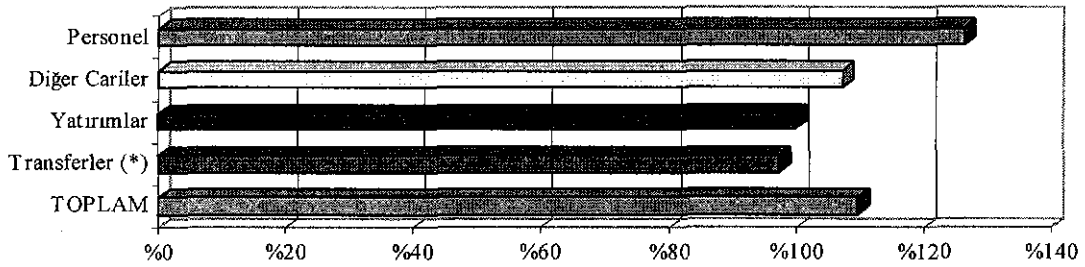
Buna paralel olarak, hizmet alımları ile tüketim malları ve malzeme alımlarında da büyük artışlar olmaktadır. Özellikle söz konusu kurumların demirbaş ihtiyaçlarının hizmetin yürütülmesi bakımından büyük önem taşıdığı dikkate alındığında, bu kalemlere daha fazla kaynak ayrılması gerekmektedir.

- **Yükseköğretim kurumlarına öğretim üyesi yetiştirmek için yapılan eğitim harcamaları**

Yükseköğretim kurumlarındaki hızlı genişleme, öğretim elemanı ve özellikle nitelikli öğretim üyesi yetiştirilmesini acil bir ihtiyaç haline getirmiş, bu çerçevede yurt içi ve yurt dışında geniş çaplı eğitim programları başlatılmıştır. Diğer taraftan önceki yıllarda yurtdışına gönderilmiş ve gönderilecek öğrenciler için daha fazla kaynak ayrılması gerekmektedir.

Tablo 8.11 Yükseköğretim Kurulu ve üniversitelerin 1997-1998 mali yılında teklif edilen ödenekler (Milyon TL).

	1997 Mali Yılı Ödenek Teklifi	1998 Mali Yılı Bütçe Ödenek Teklifi	Artış Oranı (%)
Personel	97.333.454	220.112.763	126
Diğer Cariler	41.236.864	85.421.985	107
Yatırımlar	131.986.032	263.765.564	100
Transferler (*)	19.514.906	38.501.330	97
TOPLAM	290.071.256	607.801.642	110

(*) Kamulaştırma ödenekleri transfere dahil edilmiştir.

Tablo 8.12 Üniversitelerin 1994-1998 yıllarında ödenek teklifleri ve tahsisleri.

Ödenek Türü	Teklif	Tahsis	Teklifin Tahsise Oranı (%)
Personel	369.017.169	464.710.000	117
Diğer Cari	163.724.232	68.298.757	41
Yatırım	534.065.783	226.841.642	42
Transferler	75.941.392	32.995.918	43
TOPLAM	1.142.748.576	792.846.317	69

Tablo 8.12'den anlaşılacağı üzere, personel ödeneklerinde talebin üzerinde ödenek tahsis edilmesine rağmen diğer cari ve yatırım ödeneklerinin son beş yılda diğer cari ve yatırım ödenek taleplerimizin;

- Personel Ödeneklerinde % 117'si
- Diğer Cari Ödeneklerinde % 41'i
- Yatırım Ödeneklerinde % 42'si
- Transfer Ödeneklerinde % 43'ü

karşılanmıştır. Sonuç olarak, üniversitelerimizin ödenek tekliflerinin yaklaşık % 50'sinin karşılanması nedeniyle, ödenek tahsisi bakımından geride kaldığımız görülmektedir.

8.5 Devlet Üniversitelerinin Gelir Kaynakları

Devlet üniversitelerinin gelir kaynaklarının yıllara göre değişimi Tablo 8.13'de gösterilmiştir. 1998 yılı için üniversitelerin toplam geliri cari fiyatlarla 687.4 Trilyon TL olup, bunun % 61'i bütçeden, % 31'i ise döner sermaye ve diğer kaynaklardan üniversiteler tarafından sağlanmıştır. Öğrencilerin ödediği katkı paylarının toplam gelirlere oranı ise sadece % 5'dir.

8.6 Öğrenci Başına Cari Maliyetler ve Öğrenci Katkı Payları

Seçilmiş bazı üniversite eğitim programlarına göre, öğrenci cari maliyetleri ve katkı payları Tablo 8.14'den izlenebilir. Tabloda 1994-95, 1995-96, 1996-97 ve 1997-98 dönemlerinde programlara göre cari öğrenci maliyetleri ile normal ve ikinci öğretimdeki öğrencilerden alınan katkı payları gösterilmiştir. Görüldüğü gibi bu dönemde maliyetler tıpta 240'dan 990 milyon TL'ye, mühendislikte 65'den 216 milyon TL'ye, hukuk, iktisat ve işletmede ise 35'den 216 milyon TL'ye yükselmiştir.

Tablo 8.13'ten görüleceği gibi, öğrencilerden, 1996 yılında toplam 9,4 Trilyon TL, 1997 yılında toplam 15,6 Trilyon TL ve 1998 yılında ise 33,3 Trilyon TL katkı payı alınmıştır. Bu miktarların öğrencilerin sağlık, spor, kültür faaliyetleri ile barınma ve beslenme hizmetlerine dağılımı ise Tablo 8.15'den izlenebilir.

Tablo 8.13 Devlet Üniversitelerinin Gelir Kaynaklarının Yıllara Göre Değişimi

(Milyon TL., Cari Fiyatlarla)

Yıl	Katma Bütçe Ödenekleri					Üniversitenin (*) Gelirleri				Öğr. Katkı Payı	Gelir. Genel	Gelir Kaynakların Payları %		
						1	2	3	(2+3)					
	Personel	D.Cari	Yatırım	Transf.	Toplam	Bütçe	Dön.Ser.	Diğer(**)	Topl.	(Harç)	Toplam	Bütçe	Üniv.	Öğr.
1983	53.054	14.876	23.385	4.206	95.521	77.650	VY	2.079	VY	-	VY	VY	VY	VY
1984	61.780	21.875	27.130	7.402	118.187	112.305	VY	1.093	VY	978	VY	VY	VY	VY
1985	75.000	24.500	37.712	14.502	151.714	148.711	VY	3.461	VY	9.432	VY	VY	VY	VY
1986	110.000	37.000	50.486	25.000	222.486	225.268	VY	7.850	VY	13.190	VY	VY	VY	VY
1987	156.027	55.172	79.261	30.164	320.624	357.171	VY	16.040	VY	15.051	VY	VY	VY	VY
1988	320.000	90.000	171.038	32.743	614.944	599.893	159.992	20.521	180.513	22.321	802.727	75	23	3
1989	500.800	147.678	356.686	45.519	1.050.683	1.349.902	351.186	46.850	398.036	24.349	1.772.287	76	23	1
1990	1.704.400	302.862	709.206	87.166	1.505.362	2.780.753	618.036	69.862	687.898	60.412	3.529.063	79	20	2
1991	2.704.400	515.000	1.198.014	278.580	4.695.994	5.149.624	1.077.563	182.203	1.259.766	65.718	6.475.108	80	20	1
1992	5.600.000	835.000	2.165.231	522.671	9.122.902	8.617.127	1.786.108	182.879	1.968.987	137.655	10.723.769	80	18	1
1993	10.000.000	1.529.100	3.198.940	967.474	16.659.514	14.725.568	3.213.737	381.079	3.594.816	425.157	18.745.541	79	19	2
1994	18.808.000	3.218.500	7.842.265	1.314.055	31.182.820	28.834.345	7.189.873	493.778	7.683.651	1.108.889	37.626.885	77	20	3
1995	30.000.000	5.000.000	8.923.450	1.309.320	45.232.770	43.268.165	15.926.889	1.310.330	17.237.219	2.214.730	62.720.114	69	28	4
1996	55.002.000	8.631.257	25.441.754	3.097.739	92.172.750	87.564.113	35.486.478	3.014.829	38.501.307	9.419.610	135.485.030	65	28	7
1997	114.000.000	18.016.000	63.142.830	7.193.550	202.352.380	192.234.761	77.725.097	6.309.141	84.034.238	15.610.367	291.879.366	66	29	5
1998	246.900.000	33.433.000	128.957.700	13.366.199	422.656.899	422.656.899	216.364.661	15.123.476	231.488.137	33.338.073	687.483.109	61	31	5

(*) : 1997 ve 1998 yılı Dön.Serm.ve Diğ.Gel.rakamları tekliftir.

(**) : Kantin, kafeterya, yurt, kira vb.gelirler

VY : Veri Yok

Tablo 8.14 Programlara göre öğrenci başına cari maliyetler ve öğrenciler tarafından ödenen katkı payları.

Program	1995-1996			1996-1997			1997-1998		
	Ort. Cari Mal.	Katkı Payı		Ort. Cari Mal.	Katkı Payı		Ort. Cari Mal.	Katkı Payı	
		Normal Öğr.	II. Öğr.		Normal Öğr.	II. Öğr.		Normal Öğr.	II. Öğr.
TIP FAKÜLTELERİ	360	15.0	-	550	23.0	-	990	46	
DİĞER SAĞ. BİL.FAK.	130	12.5	50.0	200	19.0	75.0	360	38	200
MÜH. MİM. FAK.	100	10.0	40.0	120	15.0	60.0	216	30	108
ZİRAAT-ORMAN FAK.	100	10.0	40.0	120	15.0	60.0	216	30	108
GÜZEL SANATLAR FAK.	120	10.0	50.0	150	12.0	75.0	270	24	135
EĞİTİM FAK.	50	7.0	25.0	80	11.0	40.0	144	22	72
HUKUK İKT. İŞL.	60	8.0	80.0	90	12.0	45.0	162	24	81
İLETİŞİM FAK.	50	7.0	25.0	80	11.0	40.0	144	22	72
AÇIKÖĞRETİM	4	2.0	-	6	3.0	-	12	6	
KONSERVAT.	300	15.0	100.0	300	23.0	150.0	540	46	300
YAB.DİLLER YO	280	10.0	-	420	15.5		756	31	
SİVİL HAV. YO	180	12.0		300	18.5		540	37	
DİĞER 4 YILLIK YO	50-120	5.0-120	5.0-6.0	25.0-30.0	150-90	30.0-45.0	270-162	18-15	135-81
2 YILLIK MYO	50	5.0	25.0	60	7.5	30.0	108	15	54
LİSANSÜSTÜ PROG.	60	10.0	20.0	60	15.5	30.0	108	20	54
FEN-ED. FAK.	90	7.0	35.0	80	11.0	50.0	180	22	90

Tablo 8.15 Son dört yılda öğrencilerden alınan katkı payının harcama kalemlerine oransal dağılımı.

Harcama Kalemi	1995 (%)	1996 (%)	1997 (%)	1998 (%)
Beslenme	50	40	35	33
Sağlık	18	13	14	12
Spor	6	7	7	8
Barınma	4	4	3	4
Kültür	4	4	4	3
Diğer Sosyal Hizmetler	3	3	6	6
Genel Yönetim	1	1	2	2
Transferler	7	8	6	5
Üniv. Cari ve Yat. Hiz.	7	20	23	27
TOPLAM	100	100	100	100

Yukarıdaki tablodan görüleceği gibi, öğrencilerin ödediği katkı paylarından üniversitelerin cari ve yatırım harcamalarının payı yasal düzenlemeler ile 1995 yılında % 7, 1996 yılında % 20 ve 1997 yılında % 23, 1998 yılında ise % 27 oranındadır. Bu harcamaların üniversitelerin toplam gelirlerine oranı ise 1995'de sadece % 0,21, 1996'da % 1,06, 1997'de % 1,21, 1998'de ise % 1,32'dir.

Buna karşılık, bazı ülkelerde öğrencilerin ödediği **reel öğrenim ücretlerinin** o ülkelerdeki devlet üniversitelerinde öğrenci başına yapılan harcamalara oranı aşağıdaki gibidir (The World Bank, *Priorities and Strategies for Education*, Washington, D.C., 1995):

Tablo 8.16 Bazı yabancı ülkelerde reel öğrenim ücretlerinin öğrenci başına yapılan harcamalara oranları.

Ülke	Reel Ücret/ Yapılan Harcama (%)	Ülke	Reel Ücret/ Yapılan Harcama (%)
Şili	26	Japonya	9
Jamaika	25	Çin	9
Endonezya	25	Malezya	6
Vietnam	23	Tayland	5
Kore	23	Hindistan	5
İspanya	20	Pakistan	4
İsrail	20	Mısır	4
Kosta Rika	16	Sri Lanka	3
ABD	15	Honduras	3
Filipinler	15	Bolivya	3
Barbados	15	Macaristan	2
Kenya	12	Guatemala	2
Nepal	10	Fransa	1
Kolombiya	10		

Açıkça görüldüğü gibi, yükseköğretim ancak zengin ülkelerde paralı olabilir yolundaki iddia geçersizdir. Tersine, yükseköğretim ancak bu hizmeti ücretsiz olarak verebilecek kadar zengin ülkelerde ücretsiz olabilmektedir.

8.7 Yükseköğretimin Finansmanı İçin Öneriler

Eğitim yarı kamusal bir hizmettir. Buna göre, eğitim amacıyla yapılan yatırımların, biri toplumsal, diğeri ise kişisel olmak üzere iki tür getirisi vardır. Kişisel getiri eğitim görmüş kişinin yaşam boyunca bundan dolayı elde edeceği ek gelirin, toplumsal getiri ise kişinin eğitim görmüş olmasından dolayı yaratılan katma değer, o kişinin eğitimi için yapılan yatırım oranıdır.

Dünya Bankası'nca 58 ülkede eğitimin kişisel ve toplumsal getirileri üzerinde yapılan araştırmaların sonuçlarının özeti aşağıdaki gibidir (Gürüz, K. ve diğerleri, *Türkiye'de ve Dünya'da Yükseköğretim, Bilim ve Teknoloji*, TÜSİAD Yayın No. T/94, 6-167, İstanbul, 1994):

- a) Eğitimin kademesi yükseldikçe kişisel getiri bağıl olarak artmaktadır,
- b) Yükseköğretime yapılan devlet katkılarından en çok üst gelir grupları yararlanmakta ve ülke fakirleştikçe bu faydalanma oranı daha belirgin hale gelmektedir.

Yukarıda (b) şıkında belirtilen olgunun nedenleri açıktır. Alt gelir gruplarındaki ailelerin çocukları yükseköğretime giriş için gereken ortaöğretim kademelerine dahi ulaşamadıkları veya, bu kademeyi tamamlasalar dahi, yükseköğretime devam için feragat etmeleri gereken gelir kendileri için önemli olduğundan dolayı yükseköğretimden mahrum kalmaktadırlar.

Gelir düzeyine ve başarının devamına bağlı, karşılıksız ve karşılıklı burs ve düşük faizli ve mezuniyetten sonra ödemeli kredi programları ile desteklenen makul miktarlarda ve üniversiteleri sağlıklı bir rekabet ortamı içinde atılımcı bir işletme şeklinde organize olmaya zorlayacak reel öğrenim ücreti, hiç kimseyi yükseköğretimden mahrum etmeyeceği gibi, tersine, alt gelir gruplarına daha fazla imkan yaratacaktır.

Hiç bir ülkenin yükseköğretimin en pahalı şeklini ücretsiz olarak her isteyene sunamayacağı giderek daha iyi anlaşılmaktadır. Kendilerine sağladığı yararlar göz önüne alındığında, öğrencileri ve mezunları istihdam eden işverenler yükseköğretim giderlerine daha fazla katkıda bulunmalıdırlar.

Yukarıda (a) şıkında belirtilen olgu ile hızla gelişen teknoloji karşısında erken uzmanlaştırılan kişilerin işlerini kaybederek marjinalleşme tehlikesine maruz kalmaları, bir çok ülkede eğitimin yapısı ile finansmanına ilişkin politikaların gözden geçirilmesine yol açmıştır. Buna göre ;

- a) Kamu yatırımları temel eğitime ve ortaöğretime kaydırılmakta, bununla birlikte üniversiteler çeşitli yollarla kaynak yaratmaya teşvik edilmekte ve yükseköğretim reel öğrenim ücretine tabi kılınmaktadır,
- b) Eğitim (education), iş eğitiminden (training) ayrılmaktadır. Devlet yatırımları, kişisel getirisi ve maliyeti çok daha yüksek olan mesleki ve teknik eğitimden, toplumsal getirisi daha yüksek ve maliyeti çok daha düşük olan genel eğitime kaydırılmakta, iş eğitimi ise işverenlere bırakılmaktadır.

• Kaynaklar:

- a) Middleton, J. Ziderman, A., and van Adams, A., "Skills for Productivity", Oxford University Press, 1993.
- b) European Round Table of Industrialists (ERT) "Education for Europeans Towards the Learning Society", Brussels, 1994.
- c) Conference des Recteurs Eyropeans and ERT, "Moving Towards a Learning Soceity", Brussels, 1995.

Önceki bölümlerde de değinilmiş olduğu gibi, ortaöğretim düzeyindeki mesleki ve teknik liselerle yükseköğretim düzeyindeki meslek yüksekokullarının irtibatlandırılması ve işle bütünleşik eğitim yapılabilmesi için işverenlerin işletmelerini eğitime de açarak eğitimin giderlerine katkıda bulunmalarının sağlanması için gerekli yasal düzenlemelerinin ivedilikle yapılmasında yarar vardır.

Yükseköğretim kurumları bütçesi cari fiyatlarla 1997'de 290 Trilyon TL lık talebe karşılık 202,3 trilyon olarak gerçekleşmiştir. 1998 için talep, 263,7 Trilyon TL'si yatırımlar için olmak üzere, toplam 607 Trilyon TL'dir. Bu talebe karşılık bütçe, özelleştirme dahil 411,8 Trilyon TL olarak gerçekleşmiştir.

Yükseköğretime tahsis edilen bütçe ödeneklerinin artırılması tabii ki fevkalade önemlidir. Bu artışlar yapılırken gözönüne alınması gereken ölçüt, 1993 yılında sabit fiyatlarla örgün öğretimdeki öğrenci başına yapılan harcama olmalıdır (2.658 ABD Doları). Örgün öğretimdeki öğrenci başına bütçe ödeneğinin 2000 yılı itibarıyla 3.000 ABD dolarına çıkarılması gerçekçi bir talep olarak görülmelidir.

Bölüm 9

Akademik Çalışmalar

Üniversitelerin temel işlevlerinden biri, araştırma faaliyetleri ile yeni bilgi üreterek bilime uluslararası düzeyde katkı yapmaktır. Bu nedenle, üniversitelerdeki araştırma faaliyetlerinin değerlendirilmesinde göz önüne alınması gereken temel çıktılar, lisansüstü öğrenci sayıları ve uluslararası düzeydeki bilimsel dergilerde yayımlanan makale sayılarıdır.

Üniversitelerimizdeki lisansüstü öğrenci sayılarının Bölüm 4.2’de verilmiş olması nedeniyle, bu bölümde sadece bilimsel dergilerde yayımlanan makale sayıları ile ilgili bilgiler verilecektir.

Ülkelerin bilimsel ve teknolojik gelişmişliğini ölçmek için kullanılan çeşitli göstergelerden biri, Uluslararası Atıf Endekslerinde (*Science Citation Index, Social Science Citation Index, Arts and Humanities Citation Index*) yayımlanan makale sayılarıdır. Uluslararası düzeyde kabul gören hakemli bilimsel dergileri kapsayan bu endekslerde yayımlanan Türkiye kaynaklı makale sayıları ile ülkemizin bu yayımlar itibarıyla dünya sıralamasındaki yeri Tablo 9.1’de verilmiştir.

Tablo 9.1 Değişik atıf endekslerinde yayımlanan Türkiye kaynaklı makale sayıları.

	1985		1995	
	Sayı	Sıra	Sayı	Sıra
<i>Science Citation Index</i>	555	43	2.812	34
<i>Social Science Citation Index</i>	31	43	114	36
<i>Arts and Humanities Citation Index</i>	8	45	20	37
TOPLAM	594		2.946	

Buradan görüldüğü gibi, fen bilimleri (temel bilimler, mühendislik bilimleri, sağlık bilimleri, tarım-orman-hayvancılık alanları) alanındaki yayın sayısı ile sosyal bilimler (sosyal bilimler, beşeri bilimler, sanat alanları) alanındaki yayın sayıları arasında önemli bir fark bulunmaktadır. Ancak sayılardaki bu farklılık, yalnızca Ülkemize özgü bir durum olmayıp, anadili İngilizce olmayan tüm ülkelerde de görülmektedir. Bunun başlıca nedenleri şunlardır:

- Endeksler tarafından taranan dergilerin çoğunluğunun İngilizce dilinde yayınlanması,

- Anadili İngilizce olmayan ülkelerdeki sosyal bilimcilerin İngilizce dilinde yayın yapmalarının yanında Almanca, Fransızca gibi başka dillerde de yayın yapmayı tercih etmeleri.

Bu nedenle, sosyal bilimler alanlarındaki yayın değerlendirmelerinin atıf sistemi göz önüne alınarak yapılmasının sakıncalı olacağı görüşüne varılmış ve Türkiye'de üretilen yayın sayılarının diğer ülkelerle karşılaştırılmasında *Science Citation Index*'de (SCI) yer alan yayınlar göz önüne alınmıştır.

Science Citation Index - Journal Citation Reports (SCI-JCR) tarafından taranan dergilerde yayımlanan Türkiye adresli yayınlar bakımından Türkiye'nin dünya bilimsel yayınlara katkı oranı, 1992 yılında 1.653 yayınlı % 0,229 iken bu oran 1997 yılında (19.2.1998 itibarıyla) 4.227 yayınlı % 0,475 olmuştur. 5 yıllık sürede toplam yayın sayısındaki artış % 156; yüzde katkı payındaki artış ise % 108'dir. 1997 yılı son aylarında yayımlanmış olan dergilerde yer alan yayınların SCI tarafından kayda geçirilmesi zaman aldığından, Türkiye adresli yayın sayısının Mayıs 1998 ayına kadar daha da artması beklenmektedir.

SCI-JCR tarafından taranan dergilerde yayımlanan Türkiye adresli yayınların yıllara göre değişimi Tablo 9.2'de gösterilmiştir.

Tablo 9.2 SCI tarafından taranan dergilerde yapılan Türkiye adresli yayınlar.

Yıl	Dünya Toplamı	Yayın Sayısı	% Artış	Dünyadaki % Payı	% Artış	Dünya Sıralaması
1974	425.020	222	-	0,052	-	-
1975	427.625	200	-	0,047	-	-
1976	449.458	235	-	0,052	-	-
1977	532.208	303	-	0,057	-	-
1978	536.550	337	-	0,063	-	-
1979	555.543	316	-	0,057	-	-
1980	564.694	380	-	0,067	-	41
1981	598.903	361	- 5	0,069	3	42
1982	671.395	386	7	0,058	- 16	44
1983	665.592	432	12	0,065	12	45
1984	646.480	501	16	0,074	14	44
1985	693.129	555	11	0,079	7	43
1986	703.964	612	10	0,088	11	44
1987	693.710	704	15	0,097	10	43
1988	696.171	828	18	0,119	23	42
1989	657.335	979	18	0,149	25	41
1990	671.772	1.117	14	0,170	14	40
1991	705.655	1.206	8	0,194	14	39
1992	726.444	1.653	37	0,229	18	38
1993	761.438	1.928	17	0,253	10	37
1994	799.376	2.308	20	0,288	14	34
1995	803.867	2.812	22	0,350	22	34
1996	904.893	3.774	34	0,428	22	29

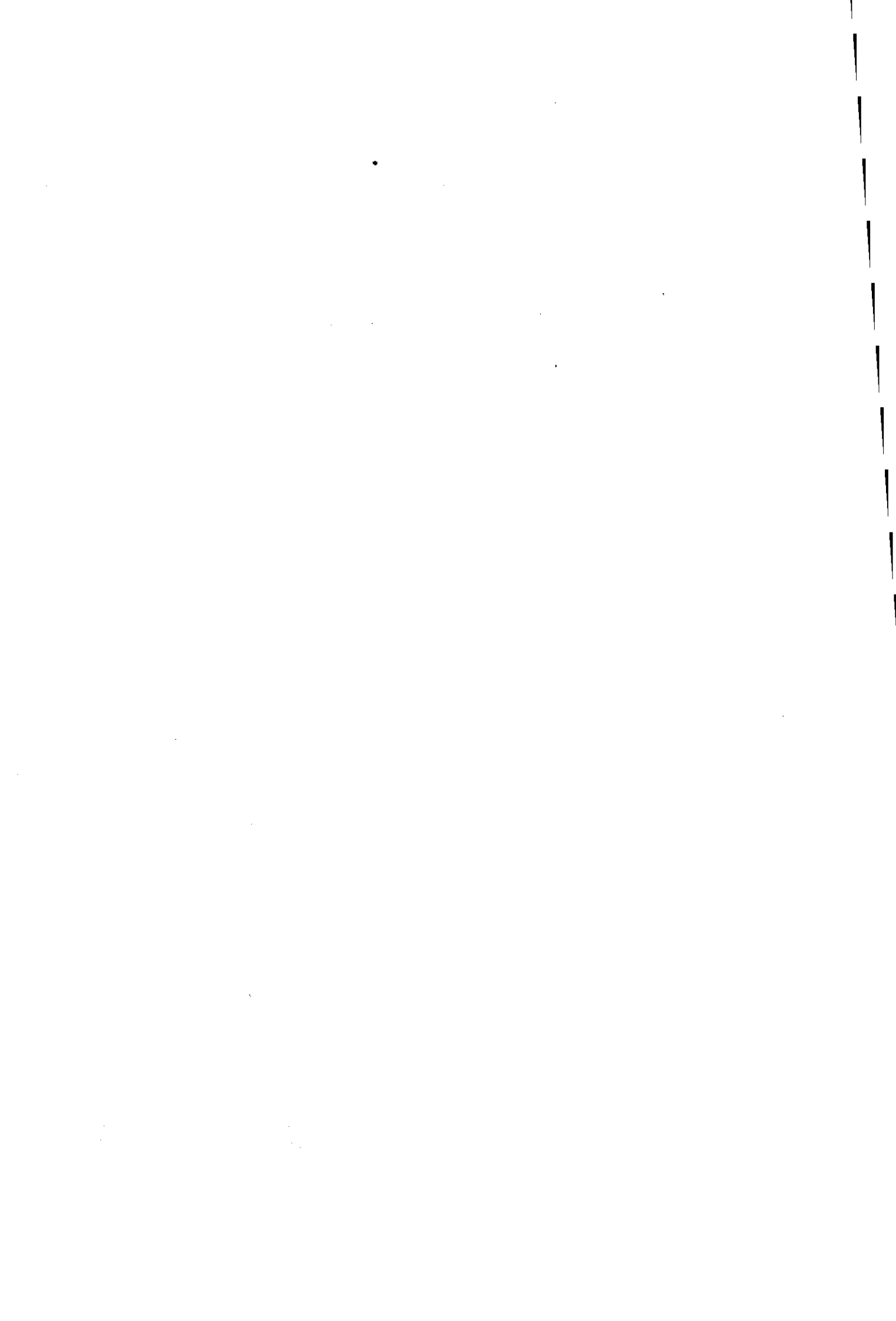
Türkiye adresli yayın sayısında ve dünya toplam yayın sayısına katkı payımızda gözlenen yükseliş eğilimine karşın, yüzde katkı payındaki değişim oranının, yayın sayısındaki değişim yüzdesinden göreceli olarak daha düşük olması, çok önemli bir gerçeğin yansımalarından başka bir şey değildir. Şöyle ki, dünyada yapılan bilimsel yayınların yaklaşık % 90'ı, aralarında G7 grubunun da bulunduğu 10 ülkenin tekelindedir. Başka pek çok bakımdan olduğu gibi, bu ülkeler bilimsel faaliyetlerde de ülkemiz gibi ülkelere göre daha yüksek oranlarla gelişmektedir.

Ancak, Tablo 9.3'den de görüldüğü gibi, bilim sistemi itibarıyla ülkemizle benzerlik gösteren ülkelerle bir karşılaştırma yapıldığında, ülkemizin ciddi bir atılım içine girdiği söylenebilir.

Tablo 9.3 Türkiye ile bazı ülkelerin bilimsel yayın sıraları itibarıyla karşılaştırılması.

Yıl	Türkiye	Mısır	İran	Suudi Arabistan	Malezya	Meksika	Arjantin
1986	44	34	56	42	52	36	29
1987	43	34	56	41	51	36	29
1988	42	35	60	41	51	33	29
1989	41	33	60	42	51	35	31
1990	40	33	60	43	51	36	31
1991	39	34	59	42	52	35	31
1992	38	35	59	43	54	33	34
1993	37	36	54	43	50	33	32
1994	34	36	55	43	50	33	32
1995	34	36	50	41	50	31	33
1996	29	37	51	41	50	33	31

3 Şubat 1993 tarihinde toplanan *Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu*'nun, ülkemizi bilim ve teknolojide ileri ülkeler düzeyine getirmek amacıyla, 1993-2003 dönemi için öngördüğü *Bilim ve Teknoloji Politikası* hedefleri arasında, *Ülkemizin evrensel bilime katkı açısından dünya sıralamasındaki yerini otuzunculuğa çıkarılması* hedefi de yer almaktadır. Bu on yıllık hedefin, konulduğu tarihten üç yıl sonra 29. sıraya çıkılarak aşılmış olması, ülkemiz açısından kıvanç duyulacak bir gelişmedir. 1997 yılında kaçıncı sırada yer aldığımız ise yayın sayısı kesinleştikten sonra belirlenecektir.

Bölüm 10

Türk ve Akraba Toplulukları İle İlişkiler

10.1 Türk Cumhuriyetleri ve Asya ve Balkanlarda Yaşayan Türk ve Akraba Topluluklarından Gelen Öğrenciler

1992-1993 eğitim-öğretim yılından itibaren Türk Cumhuriyetleri ile Asya ve Balkanlarda Yaşayan Türk ve Akraba Topluluklarından, ön lisans, lisans ve lisansüstü eğitimlerini ülkemiz üniversitelerinde yapmak üzere gelen öğrenci sayıları Tablo 10.1 ve Tablo 10.2'de gösterilmiştir.

Türkiye'de Öğrenim Gören Yabancı Uruklu öğrencilere ilişkin 2922 sayılı Kanun ve 85/9380 sayılı yönetmeliğin 4. maddesi gereğince yapılan Değerlendirme Kurulu toplantısında; 1998-1999 eğitim-öğretim yılı için Cumhuriyetlere 750 (150x5); Balkanlara 250; Asya ülkeleri ve Rusya'ya 500; ayrıca, 1997-1998 eğitim-öğretim yılında ortaöğrenimini ülkemizde devlet burslusu olarak tamamlayan 18 öğrenci de dahil olmak üzere toplam 1.518 kontenjan ayrılmıştır. Devlet Bakanlığında 20 Ocak 1998 tarihinde yapılan Koordinasyon Kurulu toplantısında kararlaştırılan öğrenci kontenjanlarının ülke ve topluluklara dağılımı Tablo 10.3'te gösterilmiştir.

Ayrılan kontenjanlara, ülkelerin ihtiyaçları dikkate alınarak program dağılımı yapılacağından, Dışişleri Bakanlığı kanalı ile ihtiyaç duyulan programlar ilgili ülkelere istenmiştir. Bu bilgiler Kurulumuza ulaştığında, üniversitelerimizin fiziki imkanları ve ülkelerin istekleri dikkate alınarak, öğrencilerin öğrenim görecekleri programlar ve yükseköğretim kurumları belirlenecektir.

Türk Cumhuriyetleri ile Tacikistan, Tataristan ve bu yıl ilk defa olmak üzere Kırım'da seçme ve yerleştirme sınavları yapılacaktır. Sınavda, geçen yıl olduğu gibi, Türkçe bilen öğrenciler için Türkçe seviye tespit sınavı da uygulanacağından, Kurulumuzca belirlenecek barajı aşan öğrenciler Türkiye Türkçesi eğitimine alınmadan kazanmış oldukları yükseköğretim programında eğitimlerine başlayacaklardır. Türkçe bilmediğini beyan ederek sınava girmeyen veya genel yetenek ve bilim sınavında başarılı olduğu halde Türkçe seviye tespit sınavında başarılı olamayan öğrenciler ise 1 yıl Türkiye Türkçesi eğitimi görerek bir sonraki yıl üniversitelerdeki kazanmış oldukları programlarda eğitimlerini sürdüreceklerdir.

Tablo 10.1 Türk Cumhuriyetleri ile Asya ve Balkanlarda yaşayan Türk ve akraba topluluklarından ülkemize eğitim görmeye gelen öğrencilerin ülkelere ve yıllara göre dağılımı.

Ülkeler	1992-1993 Kontenjanı			1993-1994 Kontenjanı			1994-1995 Kontenjanı			1995-1996 Kontenjanı			1996-1997 Kontenjanı			1997-1998 Kontenjanı *			Toplam		
	Verilen	Kullanılan	Eğt.Gören	Verilen	Kullanılan	Eğt.Gören	Verilen	Kullanılan	Eğt.Gören	Verilen	Kullanılan	Eğt.Gören	Verilen	Kullanılan	Eğt.Gören	Verilen	Kullanılan*	Eğt.Gören	Verilen	Kullanılan	Eğt.Gör
Azerbaycan	1.400	1.299	846	600	311	211	240	98	62	200	200	155	237	237	150	189	189	202	2.865	2.334	1.626
Kazakistan	1.400	1.180	411	600	319	138	240	86	66	202	111	101	192	158	143	182	182	172	2.816	2.036	1.031
Kırgızistan	1.400	385	152	600	383	182	240	191	145	235	95	84	163	182	150	186	186	196	2.824	1.422	909
Özbekistan	1.400	1.340	95	600	250	70	240	-	-	200	200	133	150	108	72	175	-	3	2.765	1.898	373
Tacikistan	-	-	-	40	-	-	40	40	27	30	30	24	60	60	51	60	60	60	230	190	162
Türkmenistan	1.400	1.193	497	614	614	253	240	240	169	200	200	154	441	441	207	479	479	423	3.374	3.167	1.703
Balkan Ülkeleri	869	497	199	789	374	206	320	203	180	315	222	198	350	273	216	308	290	280	2.951	1.859	1.279
Asya Ülkeleri	15	14	10	661	606	338	165	108	90	201	164	123	178	89	22	95	53	53	1.315	1.034	636
Türk Toplulukları	117	84	44	83	48	36	128	63	58	90	87	80	93	114	104	88	85	68	599	481	390
Ahıska	36	36	19	97	77	30	51	49	43	100	89	70	100	100	75	115	115	116	499	466	353
Rusya Federasyonu	158	158	145	552	474	252	319	190	120	289	181	123	252	171	126	205	179	174	1.775	1.353	840
ARA TOPLAM	8.195	6.186	2.318	5.226	3.456	1.716	2.223	1.268	960	2.062	1.579	1.245	2.216	1.933	1.316	2.082	1.818	1.747	22.014	16.240	9.302
İslâm Kalkınma Bankası	160	58	58	110	80	80	90	61	61	90	28	28	60	51	51	60	43	43	570	321	321
İkili Kültürel İlişkiler	-	-	-	-	53	53	-	50	50	-	89	89	-	48	48	-	60	60	-	300	300
Diyanet Vakfı	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	220	220	215	215	215	260	260	260	475	695	695
Doğu Türkistan Vakfı	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10	10	10	21	21	21	31	31	31
GENEL TOPLAM	8.355	6.244	2.376	5.346	3.589	1.849	2.313	1.379	1.071	2.152	1.916	1.582	2.501	2.257	1.640	2.423	2.202	2.131	23.090	17.587	10.649

TÖMER

Kazakistan	21	Asya	53
Türkmenistan	90	Topluluklar	183
Kırgızistan	59	Rusya Fed.	143
Azerbaycan	49		
Balkanlar	204		
Tacikistan	14	TOPLAM	816

Tablo 10.2 Türk Cumhuriyetleri ile Asya ve Balkanlarda yaşayan Türk ve akraba topluluklarından ülkemize eğitim görmeye gelen öğrencilerin ülkelere ve yıllara göre dağılımı.

Ülkeler	1992-1993 Kontenjanı			1993-1994 Kontenjanı			1994-1995 Kontenjanı			1995-1996 Kontenjanı			1996-1997 Kontenjanı			1997-1998 Kontenjanı			Toplam		
	Verilen	Kullanılan	Eğt.Gören	Verilen	Kullanılan	Eğt.Gören	Verilen	Kullanılan	Eğt.Gören	Verilen	Kullanılan	Eğt.Gören	Verilen	Kullanılan	Eğt.Gören	Verilen	Kullanılan	Eğt.Gören	Verilen	Kullanılan	Eğt.Gör
Azerbaycan	1.400	1.299	846	600	311	211	240	98	62	200	200	155	237	237	150	189	189	157	2.866	2.334	1.577
Kazakistan	1.400	1.180	411	600	319	138	240	86	66	202	111	101	192	158	143	182	182	151	2.816	2.036	1.010
Kırgızistan	1.400	385	152	600	383	182	240	191	145	235	95	84	163	182	150	186	186	137	2.824	1.422	850
Özbekistan	1.400	1.340	95	600	250	70	240	-	-	200	200	133	150	108	72	175	-	3	2.760	1.898	373
Tacikistan	-	-	-	40	-	-	40	40	27	30	30	24	60	60	51	60	60	46	230	190	148
Türkmenistan	1.400	1.193	497	614	614	253	240	240	169	200	200	154	441	441	207	479	479	333	3.374	3.167	1.613
Cumhuriyetler	7.000	5.397	2.001	3.054	1.877	854	1.240	655	469	1.067	836	651	1.243	1.186	773	1.271	1.096	823	14.875	11.047	5.571
Amavutluk	-	-	-	-	-	-	20	17	15	20	18	12	20	18	16	25	25	-	85	78	43
Batı Trakya	-	-	-	33	1	-	20	1	1	10	9	9	10	10	8	10	11	11	83	32	29
Bosna-Hersek	-	-	-	400	76	24	60	31	26	60	22	17	60	27	26	40	40	2	620	196	95
Bulgaristan	-	-	-	100	85	50	80	73	65	100	88	86	122	121	92	100	100	18	502	467	311
Gagavuz	82	82	45	100	84	46	20	14	13	20	14	11	20	19	19	35	35	-	277	248	134
Hırvat	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	5	-	5	5	-
Karadağ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	2	-	3	2	-
Kosova	12	12	8	50	44	27	40	10	9	31	15	15	34	17	12	30	30	24	197	128	95
Makedonya	1	1	-	86	67	45	30	27	26	41	37	32	45	27	25	30	30	19	233	189	147
Romanya	-	-	-	10	8	5	30	19	18	13	7	7	13	13	6	10	10	2	76	57	38
Sancak	774	402	146	10	9	9	20	11	7	20	12	9	26	21	12	20	2	-	870	457	183
Balkanlar	869	497	199	789	374	206	320	203	180	315	222	198	350	273	216	308	290	76	2.951	1.859	1.075
Afganistan	1	1	1	602	602	336	35	2	2	75	54	26	38	31	1	25	5	-	776	695	366
Irak-Türkmen	8	8	6	4	4	2	73	53	48	80	64	59	90	47	12	50	48	-	305	224	127
İran	2	2	2	5	-	-	17	17	5	5	5	1	5	3	1	5	-	-	39	27	9
Lübnan	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	2	-	-
Suriye	4	3	1	50	-	-	40	36	35	41	41	37	45	8	8	13	-	-	193	88	81
Asya Ülkeleri	15	14	10	661	606	338	165	108	90	201	164	123	178	89	22	95	53	-	1.315	1.034	583
Acaralar	-	-	-	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	11	-	-
Gürcistan	-	-	-	-	-	-	20	-	-	10	4	1	8	8	7	10	10	-	48	22	8
Kazak Türkü	-	-	-	9	8	7	-	-	-	5	5	3	2	2	2	3	-	-	19	15	12
Kırım	47	41	25	23	-	-	36	36	34	50	50	48	60	60	54	50	50	-	266	237	161
Moğolistan	26	23	13	20	20	19	15	15	15	10	10	10	8	8	8	10	10	-	89	86	65
Ukrayna	-	-	-	-	-	-	42	2	1	5	3	3	5	5	2	5	5	-	57	15	6
Uygur	44	20	6	20	20	10	15	10	8	10	15	15	10	31	31	10	10	-	109	106	70
Ahuska	36	36	19	97	77	30	51	49	43	100	89	70	100	100	75	115	115	1	499	466	238
Türk Topulukları	153	120	63	180	125	66	179	112	101	190	176	150	193	214	179	203	200	1	1.098	947	560

* Snavla Yerleşti

** İsim Listesi Geldi

*** İsim Listesi İle İlave 10 Lisansüstü İstendi

Tablo 10.2 (Devam) Türk Cumhuriyetleri ile Asya ve Balkanlarda yaşayan Türk ve akraba topluluklarından ülkemize eğitim görmeye gelen öğrencilerin ülkelere ve yıllara göre dağılımı.

Ülkeler	1992-1993 Kontenjanı			1993-1994 Kontenjanı			1994-1995 Kontenjanı			1995-1996 Kontenjanı			1996-1997 Kontenjanı			1997-1998 Kontenjanı			Toplam		
	Verilen	Kullanılan	Eğt.Gören	Verilen	Kullanılan	Eğt.Gören	Verilen	Kullanılan	Eğt.Gören	Verilen	Kullanılan	Eğt.Gören	Verilen	Kullanılan	Eğt.Gören	Verilen	Kullanılan	Eğt.Gören	Verilen	Kullanılan	Eğt.Gören
Adige	-	-	-	15	13	3	3	3	2	5	1	-	2	-	-	2	-	-	27	17	5
Abazinler	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-
Altay	-	-	-	10	8	-	10	9	5	10	9	2	5	-	-	5	5	-	40	31	7
Altay Krayı	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Astragan Oblastı	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-
Başkurdistan	21	21	3	62	52	43	30	31	15	30	30	21	34	17	17	30	30	22	207	181	121
Belarusya	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	2	2	-	3	3	-
Buryat	-	-	-	-	-	-	25	10	10	10	-	-	2	2	2	5	3	-	42	15	12
Çeçenistan	-	-	-	100	83	51	23	16	12	13	1	-	22	21	9	10	9	-	168	130	72
Çelya Binsk	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-
Çuvaşistan	-	-	-	10	13	6	12	22	20	40	26	20	20	17	13	15	15	-	97	93	59
Dağıstan	5	5	4	10	10	-	27	22	13	25	24	17	15	12	10	15	15	-	97	88	44
Hakas	7	7	4	10	9	6	10	6	4	10	-	-	5	-	-	2	2	2	44	24	16
Hanti Mansı Oblastı	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-
İnguşetya	-	-	-	36	36	18	5	21	15	6	1	1	5	5	-	5	4	-	57	67	34
İrkuts Oblastı	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-
Kabartay-Balkar	25	25	3	59	59	22	20	-	-	20	12	7	10	10	4	20	15	-	154	121	36
Kafkas Toplulukları	15	15	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	15	15	1
Karagas	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-
Kalmuk	-	-	-	5	-	-	3	3	-	5	-	-	2	-	-	2	-	-	17	3	-
Karayım	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-
Karaçay-Çerkez	60	60	16	50	50	14	20	13	2	34	34	17	20	15	11	10	10	1	194	182	61
Kara Kalpak	2	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2	1
Kemerova Oblastı	-	-	-	-	-	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	-	-
Kırgız Tatarları	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-
Kirov Oblastı	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Komi Cumhuriyeti	-	-	-	-	-	-	1	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-
Koresya	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	-
Kumuk	2	2	-	13	12	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	15	14	10
Kurgan Oblastı	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-

* Sınavla Yerleşti

** İsim Listesi Geldi

*** İsim Listesi İle İlave 10 Lisansüstü İstendi

Tablo 10.2 (Devam) Türk Cumhuriyetleri ile Asya ve Balkanlarda yaşayan Türk ve akraba topluluklarından ülkemize eğitim görmeye gelen öğrencilerin ülkelere ve yıllara göre dağılımı.

Ülkeler	1992-1993 Kontenjanı			1993-1994 Kontenjanı			1994-1995 Kontenjanı			1995-1996 Kontenjanı			1996-1997 Kontenjanı			1997-1998 Kontenjanı			Toplam		
	Verilen	Kullanılan	Eğt.Gören	Verilen	Kullanılan	Eğt.Gören	Verilen	Kullanılan	Eğt.Gören	Verilen	Kullanılan	Eğt.Gören	Verilen	Kullanılan	Eğt.Gören	Verilen	Kullanılan	Eğt.Gören	Verilen	Kullanılan	Eğt.Gören
Kuybişev Oblastı	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-
Baltık Ülkeleri	-	-	-	3	3	2	3	-	-	-	-	-	4	1	-	5	5	-	15	9	2
Mari	-	-	-	-	-	-	1	1	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	3	1	1
Mordvin	-	-	-	-	-	-	1	-	-	2	2	2	-	-	-	-	-	-	3	2	2
Ninji Nougorod	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-
Nogay	3	3	1	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	15	3	1
Novisibirk	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-
Omsk Oblastı	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-
Orenburg Oblastı	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-
Ossetya	-	-	-	6	5	-	2	1	-	3	-	-	2	-	-	-	-	-	13	6	-
Penza Oblastı	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Perm Oblastı	-	-	-	-	-	-	4	4	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	4	2
Polonya Tatarları	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	3	-	-	2	-	-	8	-	-
Rezan Oblastı	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Rusya Federasyonu	-	-	-	5	3	-	5	3	2	10	1	-	10	1	1	5	-	-	35	8	3
Saha-Yakut	-	-	-	20	20	20	15	12	10	15	15	14	5	5	5	5	4	-	60	56	49
Samara	-	-	-	-	-	-	-	4	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	3
Saratov Oblastı	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Stavropol Krayı	-	-	-	-	-	-	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2	-
Şapsıglar	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-
Şor Türkleri	-	-	-	7	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	7	-
Tataristan	15	15	10	86	80	48	35	3	3	30	15	13	80	59	50	60	60	6	306	232	130
Taymur Oblastı	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-
Tofa	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-
Tomsk Oblastı	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-
Tuva	3	3	2	10	11	9	10	-	-	10	10	9	5	5	4	5	-	-	43	29	24
Tümen Oblastı	-	-	-	-	-	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	-
Trühmen	-	-	-	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8	-	-
Udmurt	-	-	-	-	-	-	1	1	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	3	1	1
Ulyanovsk Oblastı	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-
Rusya Federasyonu	158	158	45	552	474	252	319	190	120	289	181	123	252	171	126	205	179	31	1.775	1.353	697
GENEL TOPLAM	8.195	6.186	2.318	5.236	3.456	1.716	2.223	1.268	960	2.062	1.579	1.245	2.216	1.933	1.316	2.082	1.818	931	22.014	16.240	8.486

* Sınavla Yerleşti

** İsim Listesi Geldi

*** İsim Listesi İle İlave 10 Lisansüstü İstendi

Tablo 10.3 1998-1999 Eğitim-öğretim yılında, Balkanlar ve Rusya Federasyonun'dan gelecek öğrenciler ile lise lise öğrenimini ülkemizde tamamlayanlara ayrılan kontenjanlar.

ÜLKELER	KONTENJAN			
	ÜLKE	EK	LİSE	TOPLAM
AZERBAYCAN	150		1	151
KAZAKİSTAN	150			150
KIRGIZİSTAN	150			150
ÖZBEKİSTAN	150			150
TACİKİSTAN	60			60
TÜRKMENİSTAN	150		15	165
CUMHURİYETLER	810	0	16	826
ARNAVUTLUK	25			25
BATI TRAKYA	10			10
BOSNA-HERSEK	35			35
BULGARİSTAN	70			70
GAGAVUZ YERİ	26	0		26
Gagavuz	21			21
Moldovan	5			5
HIRVATİSTAN	5			5
KARADAĞ	2			2
KOSOVA	25			25
MAKEDONYA	30		1	31
POLONYA (Tatarlar)	2			2
ROMANYA	5			5
SANCAK	15			15
BALKANLAR	250	0	1	251
AFGANİSTAN	20		1	21
Hazara	5			5
Kuzey Afganistan	10			10
Merk.Hükümet (Peştunlar)	5			5
İRAK-TÜRKMEN	30			30
İRAN (Azeriler, Türkm.)	5			5
LÜBNAN	2			2
SURİYE	13			13
ASYA ÜLKELERİ	70	0	1	71
ÇİN	15			15
GÜRCİSTAN	10			10
MOĞOLİSTAN	15			15
Moğol	10			10
Kazak	5			5
UKRAYNA	55	0		55
Kırım Tatar	50			50
Ukrayna	5			5
AHİSKA	95	0		95
Azerbaycan	27			27
Kazakistan	27			27
Kırgızistan	20			20
Rusya F.	15			15
Ukrayna	6			6
TÜRK TOPLULUKLARI	190	0	0	190
BELARUS	2			2
BALTIK	5			5
RUSYA	173	0		173
Büyükkeçi	5			5
Adıge	2			2
Altay	5			5
Başkurdistan	25			25
Buryat	2			2
Çeçenistan	8			8
Çuvaşistan	10			10
Dağıstan Cumhuriyeti	15			15
Dağıstanlı	5			5
Kumuk	5			5
Nogay	5			5
Hakas	5			5
İnguşelya	4			4
Kabartay-Balkar	10			10
Kalmuk	2			2
Karaçay-Çerkez	10			10
Şor Türkleri	5			5
Yakulistanı	5			5
Tataristan	55			55
Tuva	5			5
RUSYA FEDERASYONU	180	0	0	180
GENEL TOPLAM	1500	0	18	1518

Devlet burslusu öğrencilerin dışında, Türkiye Diyanet Vakfı tarafından İlahiyat Fakültelerinde eğitim görmesi istenen öğrenciler de bulunmaktadır.1997-1998 eğitim-öğretim yılında Kırgızistan'dan 60, Türkmenistan'dan 30, Azerbaycan'dan 50, Afganistan'dan 30, Dağıstan'dan 40, Kazakistan'dan 40 olmak üzere toplam 250 öğrenci Türkiye Türkçesi eğitimleri sonrası Haziran 1998'de yapılacak (Türk Cumhuriyetleri ve Akraba Toplulukları Sınavı) Türkçe Seviye Tespit Sınavı'na alınarak başarılı oldukları takdirde 1998-1999 eğitim-öğretim yılında İlahiyat Fakültelerimizde öğretimlerini sürdüreceklendir. Türkiye Diyanet Vakfı'nın burs verdiği toplam öğrenci sayısı 370'e ulaşmıştır.

İslam Kalkınma Bankası burslusu olarak 278; Kültür Anlaşmaları, Kültürel Değişim Programları ve benzeri anlaşmalar çerçevesinde hükümetler emrine verilen yükseköğretim burslarından yararlanan 280; Doğu Türkistan Vakfı tarafından getirilen ve burs verilen 58 öğrenci yükseköğretim kurumlarımızın lisans ve lisansüstü programlarında öğrenim görmektedirler.

Türk Cumhuriyetleri ile Türk ve Akraba Topluluklarında Milli Eğitim Bakanlığı ve Türk Müteşebbisleri tarafından açılan Özel Türk Liselerinden mezun olanlardan isteyenlerin kendi imkanları ile ülkemizde eğitimlerini sürdürmelerini sağlamak amacıyla *Yabancı Uyruklu Öğrenci Sınavı*'nın (YÖS), 1997-1998 yılından itibaren Özbekistan (Taşkent), Kırgızistan (Bişkek), Türkmenistan (Aşkabat), Kazakistan (Almatı), Rusya Federasyonu (Kazan) ve Moğolistan'da (Ulanbator) yapılması uygun görülmüştür.

Yabancı uyruklu öğrencilerden kendi mali imkanları ile Türkiye'de yükseköğrenim görmek isteyenlerin Yabancı Uyruklu Öğrenci Sınavını (YÖS) kazanmaları zorunludur. 1991-1992 eğitim-öğretim yılından itibaren bu şekilde öğrenim gören öğrenci sayısı 9.480'dir.

Bu ülkelere öğrenim görmek üzere giden T.C vatandaşı öğrencilerimizden Azerbaycan'da 1.858'i özel, 94'ü burslu; Kazakistan'da 1.078'i özel, 77'si burslu; Kırgızistan'da 270'i özel, 6'sı burslu; Özbekistan'da 255'i özel, 49'u burslu; Türkmenistan'da 147'si özel; Tacikistan'da 73'ü özel olmak üzere toplam 3.907 öğrenci eğitim görmektedir.

T.C vatandaşı öğrencilerin yükseköğretim amacıyla Türk Cumhuriyetlerine gidişlerinin ve karşılaşılabilecek diploma denkliği sorunlarının disiplin altına alınması gerekliliği düşünüldüğünden, aşağıda belirtilen programların Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi Başkanlığı'nın hazırladığı 1998 2. *Basamak* (ÖYS) sınav kılavuzunda yer alması uygun görülmüştür:

□ AZERBAJYCAN

- **Azerbaycan Devlet Kültür ve Güzel Sanatlar Üniversitesi:** Aktör Sanatı, Rejisörlük, Tiyatro Sanatı ve Bilimi, Tiyatro Dekor, Boyalı Resim, Grafik, Heykeltçilik, Balet Sanatı
- **Azerbaycan Devlet Diller Enstitüsü:** İngiliz (Pedagoji), Fransız (Pedagoji), Alman (Pedagoji), İngiliz (Tercüme), Fransız (Tercüme), Alman (Tercüme)

- **Bakü Devlet Üniversitesi:** Tarih, Coğrafya, Azerbaycan Dili ve Edebiyatı, Kimya, Biyoloji, Tatbiki Matematik, Rus Dili ve Edebiyatı, Fizik
- **N. Tusi Adına Devlet Pedagoji Üniversitesi:** Azerbaycan Dili ve Edebiyatı, Tarih, Matematik, Fizik, Kimya, Biyoloji, Coğrafya
- **Azerbaycan Devlet Neft Akademisi:** Asfaltit ve Petrol-Gaz üretiminin Fiziki Süreçleri, Petrol-Gaz Yataklarının İşletilmesi ve Kullanımı, Petrol-Gaz Kuyularının ve Depolarının Projelendirilmesi, İnşası ve İşletilmesi. Petrol-Gaz Kuyularının Açılması, Denizel Petrol ve Gaz üretim Araçları, Petrol ve Gaz üretim Makinaları ve Techizatı, Petrol ve Doğalgaz Jeolojisi,

□ GÜRCİSTAN

- **Kutaisi Teknik Üniversitesi:** Yüksek Matematik
- **İvane Cavahişvili Tiflis Devlet Üniversitesi:** Matematik, Fizik, Kimya, Psikoloji, Tarih, Filoloji, Batı Avrupa Dilleri ve Edebiyatı
- **Batum Devlet Üniversitesi:** Fizik, Kimya, Matematik, Biyoloji
- **Gürcistan Devlet Spor Akademisi:** Tüm Spor Alanları ile İlgili Antrenörlük, Tüm Spor Dallarında Uzmanlık, Kitle Sporları ve Spor Sağlığı (Öğretmenlik, Spor Organizatörlüğü Program Yapımcılığı), Fizik Tedavi ve Rehabilitasyonu (Fizik ve Rehabilitasyon Merkezlerinde çalıştırılmak üzere)

□ KIRGIZİSTAN

- **Kırgızistan Cumhuriyeti Güzel Sanatlar Akademisi:** Sanat Grafiği, Heykeltçilik, Bişkek Sosyal Bilimler Üniversitesi; Filoloji (Kırgız Dili), Filoloji (Rus Dili), Filoloji (Türk Dili) (Türkoloji), Lehçeler ve Dil Bilgisi (Dil Bilgisi), Tarih, Sosyoloji, Rus Dili ve Edebiyatı, Rus Dili ve Edebiyatı, Kırgız Dili ve Edebiyatı, İngiliz Dili ve Edebiyatı, Alman Dili ve Edebiyatı, Amerikan Dili ve Edebiyatı, Arap Dili ve Edebiyatı, Fars Dili ve Edebiyatı, Japon Dili ve Edebiyatı, Kore Dili ve Edebiyatı, Çin Dili ve Edebiyatı
- **Celal-Abad Devlet Üniversitesi:** Matematik, Fizik, Kimya, Biyoloji, Kırgız Dili ve Edebiyatı, Yabancı Dil ve Edebiyatı
- **Issık-Göl Devlet Üniversitesi:** Uygulamalı Matematik, Matematik ve Bilgisayar, Fizik ve Astronomi, Coğrafya, Kırgız Dili ve Edebiyatı, Yabancı Dil ve Edebiyatı, Kırgız Dili dışında eğitimini sürdüren okullarda, Kırgız Dili, Resim ve Çizim
- **Kırgız Devlet Sanat Enstitüsü:** Halk Sanatının Organizasyonu ve Sanat Çalışmaları, Artistlik Sanatı (Sanatçı Eğitimi), Yönetmenlik
- **Kırgızistan Devlet Konservatuarı:** Horeografi (Bale) (Koreografi), Enstrüman Çalgı Eğitimi
- **Kırgızistan Devlet Milli Üniversitesi:** Dil Bilgisi (Kırgız Dili), Dil Bilgisi (Rus Dili), Felsefe, Dil Bilgisi (İngilizce), Dil Bilgisi (Almanca), Dil Bilgisi (Fransızca), Tarih, Matematik. Uygulamalı Matematik (İnternet), Fizik, Kimya, Biyoloji, Coğrafya
- **Kırgızistan Devlet Eğitim Üniversitesi:** Matematik ve Uygulamalı Matematik (Mat.Bilg.), Fizik ve Astronomi (Bilgisayar) (Fizik-Bilg.), Kimya Biyoloji Kimya (Biyoloji), Kırgız Dili ve Edebiyatı, İngiliz Dili ve Edebiyatı, Alman Dili ve Edebiyatı, Resim ve Çizim Eğitimi

- **Narın Devlet Üniversitesi:** Matematik ve Bilgisayar (Matematik-İnformasyon), Kırgız Dili ve Edebiyatı, İngiliz Dili ve Edebiyatı
- **Oş Devlet Üniversitesi:** Matematik, Fizik, Kimya, Biyoloji, Coğrafya, Tarih. Rus Dili ve Edebiyatı, Kırgız Dili ve Edebiyatı, İngiliz Dili ve Edebiyatı, Alman Dili ve Edebiyatı, Kırgız Okullarında Rus Dili Eğitim (Rusça Öğretmenliği), Özbek Dili ve Edebiyatı, Kırgız Eğitimi Olmayan Okullarda Kırgız Dili (Kırgız Dili Öğretmenliği), Resim ve Çizim programlarının

10.1.1 Türkçe öğretimi

Öğrencilere bir yıl Türkiye Türkçesi öğretilmesi ile ilgili görev Kurulumuza verilmiştir. Bu hizmetin yapılması için Ankara Üniversitesi *Türkçe Öğretim Merkezi* (TÖMER), yakın zamana kadar 13 ildeki 19 şubede öğrencilere Türkiye Türkçesi eğitimi vermenin yanında çeşitli uyum sorunlarının çözülmesinde de yardımcı olmuştur. Ankara Üniversitesi'nin yükünü hafifletmek amacıyla, 1995-1996 eğitim-öğretim yılından itibaren Gazi ve Abant İzzet Baysal Üniversiteleri, 1996-1997 eğitim-öğretim yılından itibaren de Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırma Enstitüsü tarafından Türkiye Türkçesi eğitimi verilmeye başlanmıştır.

10.1.2 Öğrencilerin başarı durumu

1992-1993 eğitim-öğretim yılından itibaren gelen öğrencilerin başarı durumları Kurulumuz tarafından takip edilmektedir. Üniversitelerimizden alınan başarı durumlarına ilişkin bilgiler incelendiğinde, iyi bir seçim yapılarak getirilen ülkelerin öğrencilerinin daha başarılı oldukları görülmektedir. Bu nedenle, seçme ve yerleştirme sınavı yapılan ülkelerde başvuruların çok olmasının sağlanması, diğer ülke ve topluluklarda ise öğrenci seçimlerine daha fazla özen gösterilmesi gerektiği kanısına varılmıştır.

Tablo 10.4'ten görüldüğü gibi, üniversitelerimize yerleştirilen öğrencilerden 5.779'unun çeşitli nedenlerle bursları kesilmiştir. Bursu kesilen öğrencilerin durumları incelendiğinde, devamsız öğrencilerin sayısının çok olduğu görülmektedir. Ön lisans, lisans ve lisansüstü öğrencilerine verilen burs miktarının yetersizliği, öğrencilerin eğitimleri dışında işlerle ilgilenmelerine neden olmaktadır. Ayrıca, Türkiye Türkçesi eğitimine geç gelmeleri, öğrenimlerine yeterli Türkçe öğrenmeden başlamaları, ortaöğretimlerindeki eğitim-öğretimin farklılığı, bazı ders kitaplarının pahalı olması ve kitap bedellerinin yeterli bulunmaması veya geç verilmesi, diğer başarısızlık nedenleri arasında sayılabilir.

Tablo 10.5'den görüldüğü gibi, 1992-1993 eğitim-öğretim yılından itibaren öğrenim gören öğrencilerden 1.033'ü mezun olmuştur. Başarılı ön lisans öğrencilerinin lisans programlarına dikey geçişleri teşvik edilmektedir. Ayrıca, lisans eğitimlerini ülkemizde tamamlayan öğrencilerden ülkelerince talep edilenler, lisansüstü eğitimlerine devam etmektedirler.

Tablo 10.4 Türk Cumhuriyetleri ile Türk ve akraba topluluklarından gelen öğrencilerden bursu kesilenlerin yıllara ve nedenlerine göre dağılımı.

Ülkeler Genel Toplam	Kontenjan				Öğrenim Gören Öğrenci	Dikey Geçiş	Yatay Geçiş	Prog. Geçiş	Mezun	Bursu Kesilen					Toplam
	Verilen		Kullanılan							Devamsız	Disiplin	Kayıt Yaptırmama	Başarısız	Diğer *	
Yıllar	Lise	Ülke	Lise	Ülke											
1992-1993	-	8.195	-	6.186	2.318	56	330	642	844	509	18	740	73	1.685	3.025
1993-1994	-	5.236	-	3.456	1.716	45	54	373	184	326	9	514	33	661	1.543
1994-1995	-	2.223	-	1.268	960	-	2	149	5	51	-	86	12	105	254
1995-1996	101	1.961	213	1.366	1.245	1	3	40	-	31	2	155	35	77	300
1996-1997	480	1.736	477	1.456	1.316	-	-	23	-	23	-	226	16	286	551
1997-1998	250	1.832	250	1.568	931	-	-	-	-	-	-	106	-	-	106
TOPLAM	831	21.183	940	15.300	8.486	102	389	1.227	1.033	940	29	1.827	169	2.814	5.779

(*) Diğer: Kendi isteğiyle kaydını alan, Ülkesine geri dönen, YÖS'e giren
Özbekistan tarafından geri çekilen : 1.141 + 158 kişidir

Tablo 10.5 1992-1993 eğitim - öğretim yılından itibaren ülkemize gelen ve mezun olan öğrencilerin ülkelere göre listesi.

Ülkeler	Ön Lisans					Lisans					Yüksek Lisans					Doktora					Toplam				
	1991	1992	1993	1994	TOPLAM	1991	1992	1993	1994	TOPLAM	1991	1992	1993	1994	TOPLAM	1991	1992	1993	1994	TOPLAM	1991	1992	1993	1994	TOPLAM
AZERBAJCAN		25	11		36	18	175	9		202		2			2		2			2	18	204	20	-	242
KAZAKİSTAN		36	9		45		83	4		87		10			10		6			6	-	135	13	-	148
TÜRKMENİSTAN		162	68	1	231		54	3		57		2	1		3		4			4	-	222	72	1	295
ÖZBEKİSTAN		19	11		30		71	2		73		59	2		61		1			1	-	150	15	-	165
KIRGIZİSTAN		9	16	1	26		13	2		15					-					-	-	22	18	1	41
CUMHURİYETLER	-	251	115	2	368	18	396	20	-	434	-	73	3	-	76	-	13	-	-	13	18	733	138	2	891
AFGANİSTAN			10		10					-					-					-	-	-	10	-	10
ASYA ÜLKELERİ	-	-	10	-	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10	-	10
KARAÇAY-ÇERKEZ			1		1		1			1					-					-	-	1	1	-	2
KABARTAY-BALKAR					-					-		1			1					-	-	1	-	-	1
TATARİSTAN			1		1		1	4		5					-					-	-	1	5	-	6
BAŞKURDİSTAN					-					-		1			1					-	-	1	-	-	1
ÇEÇENİSTAN			1		1					-					-					-	-	-	1	-	1
RUSYA FED.	-	-	3	-	3	-	2	4	-	6	-	2	-	-	2	-	-	-	-	-	-	4	7	-	11
MOĞOLİSTAN					-					-		1			1					-	-	1	-	-	1
KIRIM		1		1	2		5		1	6					-					-	-	6	-	2	8
AHİSKA					-			2	1	3					-					-	-	-	2	1	3
UYGUR					-		1			1					-			1		1	-	1	1	-	2
TÜRK TOPL.	-	1	-	1	2	-	6	2	2	10	-	1	-	-	1	-	-	1	-	1	-	8	3	3	14
SANCAK		21	1		22		55			55		1			1					-	-	77	1	-	78
MAKEDONYA			1		1					-					-					-	-	-	1	-	1
BULGARİSTAN					-			11		11					-					-	-	-	11	-	11
GAGAVUZ			8		8		3			3					-					-	-	3	8	-	11
BOSNA-HERSEK					-		1	5		6					-					-	-	1	5	-	6
BALKANLAR	-	21	10	-	31	-	59	16	-	75	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	81	26	-	107
TOPLAM	-	273	138	3	414	18	463	42	2	525	-	77	3	-	80	-	13	1	-	14	18	826	184	5	1.033

Türkiye'den Mezun Olup Yüksek Lisansa Yerleştirilen Öğrenciler

Kazakistan	28	Rusya Federasyonu	4	Toplam
Kırgızistan	13	Azerbaycan	61	117
Özbekistan	2	Balkanlar	9	

10.2 Öğretim Üyeleri

1991 yılından bu yana ülkemiz ile Türk Cumhuriyetleri arasında yoğun bir öğretim üyesi değişimi sürmektedir. Bu değişim ilk yıllarda sadece Türkiye'ye doğru görülüyorsa da, son yıllarda ülkemizden de gittikçe artan sayıda öğretim üyesi bu ülkelerde görev almaktadır. Halen Bağımsız Türk Cumhuriyetlerinde 66 T.C uyruklu bilim adamı görevlendirilmiş bulunmaktadır.

2547 Sayılı Yükseköğretim Kanununun 34. maddesine göre ülkemiz devlet ve vakıf üniversitelerinde sözleşmeli olarak 432 Türk Cumhuriyetleri uyruklu öğretim elemanı çalışmaktadır.

10.3 Yurt Dışında Kurulan Ortak Üniversiteler

10.3.1 Uluslararası Hoca Ahmet Yesevi Türk-Kazak Üniversitesi

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Hükümeti arasında, Kazakistan'ın Türkistan şehrinde *Uluslararası Hoca Ahmet Yesevi Türk-Kazak Üniversitesi* kurulmuştur. Adıgeçen Üniversitede 200'ü T.C. vatandaşı olmak üzere 16.000 öğrenci 4 kampüste eğitim görmektedir.

10.3.2 Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kırgız Cumhuriyeti Hükümeti arasında Kırgızistan'ın Başkenti Bişkek şehrinde *Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi* kurulmasına ilişkin anlaşma İzmir'de, Sayın Cumhurbaşkanımızın huzurunda 30.09.1995 tarihinde imzalanmıştır.

Anlaşmanın onaylanmasının uygun bulunduğu hakkındaki 4144 sayılı Kanun 23.06.1996 tarih ve 22675 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmış ve adıgeçen anlaşma 09.07.1996 tarih ve 96/8350 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile onaylanmıştır.

17.12.1995 tarihinde Bişkek'te imzalanıp Dışişleri Bakanlığı'nca 13.08.1996 tarihinde Bakanlar Kurulu'na sevk edilen ve 21.08.1996 tarihinde Bakanlar Kurulunda kabul edilen *Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Tüzüğü*'nün onaylanması, 22.09.1996 tarih ve 22765 sayılı Resmi Gazete'de, Mutabakat Zaptı'nın onaylanması ise 23.09.1996 tarih ve 22766 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Üniversite rektörlüğüne Kırgızistan Hükümetince Karabek MOLDOBAEV atanmıştır. Yükseköğretim Yürütme Kurulu'nun 27.08.1996 tarihli toplantısında Rektör Vekili olarak Prof. Dr. Arif ÇAĞLAR atanmıştır.

Mütevelli Heyet Başkanlığı için Başbakanlık eski Müsteşarı ve eski Bakan Ekrem Ceyhan, Heyet Üyelikleri için İçişleri Bakanlığı eski Müsteşarı Durmuş Yalçın, Milli Eğitim Bakanlığı Müsteşarı Bener Cordan ve Maliye Bakanlığı Müsteşarı Erdoğan Öner'in atanmaları Anlaşmanın 5. maddesi ve Tüzüğün 4. maddesi gereğince uygun görülmüş ve 18.09.1997 tarih ve 23144 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

1997-1998 ders yılında Üniversitenin öğretime açılması kararlaştırılmış, Kırgızistan'dan 100 ve Kırgızistan dışındaki ülkelerden 50 olmak üzere toplam 150 öğrenci alınmasının planlanması üzerine 11.08.1997 tarihinde Kırgızistan'da sınav yapılmıştır. Sınav sonucu, Edebiyat Fakültesi Türkoloji Bölümüne 30, Tarih Bölümüne 25, Teknik Eğitim Fakültesi Bilgisayar Bölümüne 20, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümüne 25 olmak üzere toplam 100 öğrencinin üniversiteye yerleştirilmesi uygun bulunmuştur.

Her iki ülke Dışişleri Bakanlıkları arasında Üniversiteye Tıp Fakültesi ve hastahanesi açılması hususu 24. 10.1997 tarihinde ek protokolle imzalanmıştır. Tıp Fakültesi Temel Bilimleri İnşaatı ile Üniversite Araştırma, Uygulama Hastahanesi inşaatı projelerinin 1998 yılı yatırım programına alınması için Devlet Planlama Teşkilatı'na yazılmıştır.

Ülkemizden eğitim görmek isteyen öğrenciler için ayrılan kontenjanlar Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi Başkanlığı'nca hazırlanan ek kontenjan kılavuzunda yer almış olmasına rağmen başvuruda bulunan öğrenci olmamıştır.

Üniversite, 1997-1998 yılı eğitim-öğretim yılına 20.11.1997 tarihinde başlamıştır. 100 öğrenci, üniversite binasının onarımı yapılmaya kadar, Üniversite Rektörlüğü'nce kiralanan başka bir binada eğitim görmektedir.

1998-1999 eğitim-öğretim yılı için Kırgızistan'dan 165, Türkiye'den 35, Azerbaycan'dan 10, Kazakistan'dan 15, Özbekistan'dan 15 ve Türkmenistan'dan 10 olmak üzere toplam 250 öğrenci alınması planlanmıştır.

10.3.3 Özel ve vakıf üniversiteleri, fakülteleri, bölümleri

Değişik ülkelerde, Türk müteşebbislerince ve çeşitli vakıflarca kurulan üniversite, fakülte ve bölümleri şunlardır:

- **Kazakistan:** Süleyman Demirel Üniversitesi, Abay Devlet Üniversitesi Türk Dili Bölümü (Almatı), Kızılarda Pedagoji Üniversitesi Türk Dili Bölümü
- **Azerbaycan:** Kafkas Üniversitesi, Türk Dünyası İşletme Fakültesi, İlahiyat Fakültesi
- **Türkmenistan:** Türkmen Türk Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi
- **Kırgızistan:** Aladağ (Alatoo) Üniversitesi (Bişkek), Oş İlahiyat Fakültesi, Oş Türk Dünyası İşletme Fakültesi Siyasal Bilgiler Fakültesi
- **Dağıstan:** Türkiye Diyanet Vakfı Derbent İlahiyat Fakültesi,

10.4 Türk Dünyası Rektörleri Daimi Konferansı

Türk dünyasını oluşturan devletlerdeki tüm üniversiteler ve dengi yükseköğretim kurumları arasında her türlü akademik ve bilimsel işbirliğini geliştirmek ve desteklemek; eğitim, öğretim ve bilimsel araştırmalarla ilgili olarak bilgi, tecrübe ve insangücü değişiminde bulunmak; yükseköğretim sistemleri ve yönetim sorunları üzerinde görüş alış verişinde bulunmak, uluslararası akademik dünyada Türk dünyası üniversitelerinin en iyi şekilde temsil edilmesini sağlamak amacıyla oluşturulan *Türk*

Dünyası Üniversite Rektörleri Daimi Konferansı (TUDREK) 9 Temmuz 1993 tarihinde kurulmuştur.

TUDREK, ilk Genel Kurul toplantısını 1993 yılında Ankara'da, ikinci toplantısını 1995 yılında Bişkek'te, 3. Toplantısını da 11-13 Kasım 1997'de İstanbul'da yapmıştır. Toplantıda alınan kararlar şunlardır:

- **Diploma Denklikleri:** Türk Dünyası Rektörler Komitesi tıp, hukuk, işletme, iktisat, mühendislik, ilahiyat, öğretmenlik, mimarlık, diş hekimliği ve eczacılık gibi mesleki alanlarda meslek icra edilmesi ile ilgili olarak diploma denkliği konusunda her ülkenin kendine özgü mevzuat ve şartlarına uygun şekilde iç düzenlemeler yapma hakkı olduğunu kabul eder.
- **Öğrenci Kabulü:** Üye ülkeler, tıp, hukuk, mühendislik, dişhekimliği, eczacılık, mimarlık, işletme, iktisat, öğretmenlik ve ilahiyat gibi alanların dışında kalan bütün alanlarda kendi üniversitelerinin alacağı öğrenci sayılarını branşları ve öğrenim ücretleri ile birlikte Türkiye Cumhuriyeti Yükseköğretim Kurulu'na bildirmesi halinde, Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi tarafından bu listeler adaylara duyurulacak ve yapılacak merkezi sınavla seçilen öğrenciler bu üniversitelere yerleştirilecektir.

10.5 İşbirliği Anlaşmaları

Araştırma geliştirme faaliyetleri çerçevesinde üniversitelerarası ve enstitülerarası işbirliğine gidilmesi, ortak projeler hazırlanması amacıyla Türk Üniversiteleri ile Diğer Türk Cumhuriyetleri Üniversiteleri arasında 20.02.1989 tarihinden itibaren 95 işbirliği protokolü yapılmıştır.

10.6 Diploma Denkliği

Türk Dünyası ile aramızdaki yakınlaşmayı sağlayacak diploma denkliği, derece ve belgelerin tanınması ve öğretim programları arasında uyum sağlanması amacıyla Türk Cumhuriyetleri içinde Azerbaycan pilot bölge seçilerek üniversitelerin müfredat programları, öğrenci, öğretim üyesi değişimi ve öğrencilerin sorunları konularında araştırma yapmak üzere 3 öğretim üyesinden oluşan bir heyet Azerbaycan'da incelemelerde bulunmuştur.

Buna ek olarak, benzer konuları incelemek üzere başka bir uzmanlar grubu Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde (KKTC) ve bir diğeri de Avrupa Birliği'nde görevlendirilmişlerdir. Türk Cumhuriyetlerinin hem kendi aralarında hem de Avrupa Topluluğu'na üye ülkeler arasındaki yükseköğretim sorunlarının çözümü için çalışmaları devam etmektedir. Ayrıca, Yükseköğretim Kurulu bünyesinde kurulan bir komisyon genel denklik ve akreditasyon ilkeleri üzerinde çalışmaktadır.

Yurt dışındaki yükseköğretim kurumlarından alınan önlisans, lisans ve yüksek lisans diplomalarının denklik işlemlerinde uyulacak usul ve esasları belirlemek amacıyla *Yurt Dışı Yükseköğretim Diplomaları Denklik Yönetmeliği* 14 Temmuz 1996 tarih ve 22696 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra oluşan Rusya Federasyonu, Türk Cumhuriyetleri ve diğer Bağımsız Devletler ile KKTC ve Balkan lkelerinde bulunan resmi ve özel üniversitelerde okuyan pek çok Türk ğrencinin diploma denklik işlemleri sürekli sorun yaratmakta olduğundan; konunun açıklığa kavuşturulması amacıyla yapılan incelemeler neticesinde Temel Fen Bilimleri, Tarih, Sanat Tarihi, Coğrafya, Sosyoloji, Klasik Arkeoloji, Türk Dili ve Edebiyatı, ağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları, İngiliz Dili ve Edebiyatı, Fransız Dili ve Edebiyatı, Alman Dili ve Edebiyatı, Amerikan Dili ve Edebiyatı, Latin Dili ve Edebiyatı, ağdaş Yunan Dili ve Edebiyatı, Hollanda Dili ve Edebiyatı, Leh Dili ve Edebiyatı, İtalyan Dili ve Edebiyatı, İşpanyol Dili ve Edebiyatı, Arap Dili ve Edebiyatı, Rus Dili ve Edebiyatı, Bulgar Dili ve Edebiyatı, Fars Dili ve Edebiyatı, Urdu Dili ve Edebiyatı, Japon Dili ve Edebiyatı, Kore Dili ve Edebiyatı ve Güzel Sanatlar dallarında alınan diplomaların eşdeğerliklerinin tanınmasının mümkün olduğu; diplomaların eşdeğerliği kabul edilen programların o ülkelerin resmi devlet üniversitelerinde bulunması, özel üniversitelerin diplomalarının değerlendirilmesinin ise ayrıca yapılması gerektiğine Yükseköğretim Yürütme Kurulunun 05.07.1996 tarihli toplantısında karar verilmiştir.

Lisansüstü eğitim yapacak yabancı uyruklu öğrenciler işlemlerini hızlandırmak amacıyla da Yükseköğretim Yürütme Kurulu'nun 29.11.1996 tarihli toplantısında, 1 Temmuz 1996 tarih ve 22683 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren *Lisansüstü ğretim Yönetmeliği*'nin 2. maddesinin aşağıdaki şekliyle yorumlanarak uygulanmasına karar verilmiştir:

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'nden veya kendi hkmetinden burs alanlarla, ikili anlaşmalarda hüküm bulunan hallerde veya kendi hesabına yüksek lisans veya doktora yapmak üzere müracaat eden yabancı uyruklu adaylar, ayrıca bir sınav yapılmaksızın lisans ve varsa lisansüstü notları değerlendirilerek ilgili Enstitü Yönetim Kurulu Kararı ile ğrenci olarak kabul edilebilirler. Gerekli görülen hallerde bunların dil ve bilgi seviyelerinin tespiti için sınav yapılabilir. Noksanları tespit edilenlere bu noksanları tamamlatılır.

Bölüm 11

Sorunlar ve Öneriler

11.1 Yükseköğretim Kanunu'nda Yapılması Önerilen Değişiklikler

Yükseköğretim kurumlarımızdaki kontenjanların talebin çok altında olması nedeniyle, yurtdışında öğrenim gören öğrencilerin sayısı giderek artmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı'nın kayıtlarına göre, 33.830 öğrenci yurtdışında yükseköğrenim görmektedir. Ancak, birçok öğrencinin kayıt yaptırmadığı göz önüne alındığında, bu sayının yaklaşık 50.000 dolayında olduğu tahmin edilmektedir. Öte yandan, vakıf üniversitelerinin Türk yükseköğretim sistemi içindeki payı halen % 2,4 civarında olup, bu payın görünür gelecekte % 10'lar düzeyine çıkarılması büyük bir başarı olarak kabul edilmelidir. Bu nedenle, Türk yükseköğretiminin geleceğini sadece yurtdışı ve vakıf yükseköğretim kurumlarında aramak gerçekçi bir yaklaşım değildir; ağırlık büyük ölçüde devlet üniversitelerimizin üzerinde olacaktır.

Bölüm 7'de de belirtildiği gibi, *yükseköğretimde sağlıklı bir rekabet ortamının oluşturulması zorunluluk haline gelmiştir*. Böyle bir ortamda, ülkemizdeki devlet ve vakıf üniversiteleri yalnız birbirleri ile değil, yurtdışındaki üniversitelerle de rekabet etme durumundadırlar. Yükseköğretim sistemimizde sağlıklı bir rekabet ortamının oluşturulabilmesi için iki ön koşul bulunmaktadır. Bunlar,

- Devlet üniversitelerimizin, yurtdışı ve vakıf yükseköğretim kurumlarının sahip olduğu idari ve mali yetkilere sahip olması,
- Yükseköğretim kurumlarımızın kalite düzeylerinin belirlenebilmesi için akademik değerlendirme mekanizmalarının kurulması ve toplumun bu konularda sürekli olarak bilgilendirilmesi.

Yükseköğretim sistemimizde bu tür bir yapıyı oluşturmak amacıyla 1996'da oldukça geniş bir katılımı hazırlanan yasa tasarısı önerisi ile getirilen yeniliklerin ana hatları aşağıda özetlenmiştir:

- Üniversitelerimizin sahip oldukları her türlü fiziki mekan, tesis, teçhizat, bilgi birikimi ve insangücünü kullanarak ek kaynak yaratmalarının önündeki tüm engeller kaldırılmaktadır.
- Üniversitelerimiz, kaynaklarının gerçek anlamda sahibi kılınmakta, kendilerine tahsis edilen kamu kaynakları ile yarattıkları kaynakları ve öğrencilerden alınacak katkı paylarını birleştirerek faaliyetlerinin kapsam ve niteliğine uygun yıllık bütçelerini kendilerinin hazırlamalarına imkan tanınmaktadır.

- Üniversitelerimizin faaliyetlerinin kapsam ve niteliğinin gerektirdiği idari yapılanmayı kendilerinin kurmaları öngörülmekte, bu meyanda özel nitelikler gerektiren işlerin görülebilmesi için akademik unvan sahibi olmayan kişilerin rektör yardımcısı düzeyinde istihdam edilebilmelerine ve kadro karşılığı sözleşmeli idari personeli çalıştırmalarına imkan sağlanmaktadır.
- Üniversite yönetim kurullarına, öğretim elemanlarına bilim, araştırma-geliştirme, eğitim-öğretim, mal ve hizmet üretimine katkıları oranında ek ücret ödeme, kadro karşılığı veya giderleri üniversitenin kendi yarattığı kaynaklardan karşılanmak üzere sözleşmeli akademik personel istihdam etme yetkisi verilmektedir.
- Üniversitelerde dekan adaylarının, müdür ve bölüm başkanı gibi akademik yöneticilerin ne şekilde belirleneceği senatolarca çıkarılacak yönetmeliklere bırakılmaktadır.
- Üniversitelerdeki enstitü, yüksekokul, konservatuvar, meslek yüksekokulu ve araştırma uygulama merkezlerinin işleyişleri ile bölümlerin iç yapılarına ilişkin düzenlemelerin yapılması üniversitelere bırakılmaktadır.
- Toplumla üniversite arasında ilişki kurmak, kalitenin yükseltilmesine ilişkin akademik değerlendirmeler yaparak Yükseköğretim Kurulu ve Üniversitelerarası Kurul'ca alınacak kararlara ve çıkarılacak yönetmeliklere esas teşkil edecek görüş ve önerileri hazırlamak üzere, onu uluslararası düzeyde temayüz etmiş bilim adamı ve beşi üniversite mensubu olmayan, kendi mesleklerindeki başarıları ile toplumda saygınlık kazanmış kişiden oluşan *Akademik Değerlendirme Kurulu*'nun oluşturulması öngörülmektedir.
- Akademik unvan terfilerinin, Akademik Değerlendirme Kurulu'nun akademik unvanlı üyelerinin alanlara ve gelişmelere göre yapacakları öneriler üzerine Üniversitelerarası Kurul'un görüşü alınarak Yükseköğretim Kurulu'na çıkarılacak yönetmelikle belirlenecek evrensel norm ve kriterlere göre, liyakatı öne çıkaran açık, şeffaf ve geniş katılım içeren usul ve esaslarla tamamen üniversitelerce yapılması öngörülmektedir.
- Türk yükseköğretiminde çağın gerektirdiği kalite düzeyi ile genç nüfusumuzun yarattığı toplumsal talebin, diğer bir deyişle, nicelik ve niteliğin bağdaştırılmasının önündeki en büyük darboğaz, kısıtlı mali kaynakların yanında, nitelikli öğretim üyesi açığıdır. Yurtdışında öğretim elemanı ve araştırmacı yetiştirilmesi için harcanan toplam miktar, üniversitelerimizde araştırmaya harcanan toplam miktarla karşılaştırılabilir boyuttadır. Bu nedenle, yurtdışında öğretim elemanı ve araştırmacı yetiştirilmesi programının genişletilerek yürütülmesi, yurtiçinde oluşmuş olan bilimsel potansiyelin de bu amaçla seferber edilmesi, kısıtlı kaynakların en etkin biçimde kullanılabilmesi ve kurumlar arası işbirliği ve koordinasyonun sağlanabilmesi için Milli Eğitim Bakanlığı, Yükseköğretim Kurulu, Devlet Planlama Teşkilatı, Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu ve Türkiye Bilimler Akademisi temsilcileri ile kendi alanlarında temayüz etmiş, eleman yetiştirme konusunda bilgi ve deneyim sahibi bilim adamlarından oluşan *Öğretim Elemanı ve Üst Düzey Araştırmacı Yetiştirme Kurulu* kurulması öngörülmektedir.

- Yükseköğretim, biri kişisel, diğeri ise toplumsal fayda sağlayan, yarı kamusal bir hizmettir. Bu hizmetin bedelinin kamu kaynakları yanında, kısmen de hizmetten yararlananlarca karşılanması, kamu maliyesinin temel ilkesidir. Ancak, sosyal adalet ve fırsat eşitliğinin gereği olarak muhtaç olanların korunması da çağdaş devletin temel görevlerindedir. Bu nedenlerle, öğrencilerin ödeyeceği katkı paylarının belirlenmesinde Yükseköğretim Kurulu'nca belirlenen cari maliyetlerin yarısını geçmemek koşuluyla, üniversite yönetim kurulları yetkili kılınmakta ve Yüksek öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu'nca (YURTKUR) verilen katkı payları kredisi ile belirlenen katkı payları arasındaki farkın üniversite işletme hesabından geri dönüşlü ve düşük faizli kredi ve karşılıklı veya karşılıksız burs olarak verilmesi öngörülmektedir.
- Her üniversitede kayıtlı öğrencilerin tabii üye olduğu *Öğrenci Birliği* kurulması, birlik başkanı ile yardımcısının, öğretim elemanlarının özlük hakları ve unvan terfileri dışında, oy hakkı ile senatoya ve görüşleri alınmak ve bilgi verilmek üzere katkı paylarının belirleneceği üniversite yönetim kurulu toplantılarına katılmaları öngörülmektedir.
- Kar amacı gütmeyen vakıflara, üniversite kurmanın yanında, bir üniversiteye bağlı olmaksızın, meslek yüksekokulu, yüksekokul, sadece yüksek lisans yaptırmak üzere enstitü ve bunların birden fazlasını içeren Vakıf Yükseköğretim Okulu kurma imkanı sağlanmaktadır.
- Öngörülmüş olan böylesine merkezîyetçilikten uzak bir yükseköğretim sistemi içinde Yükseköğretim Kurulu'nun işlevleri, esas olarak yükseköğretime tahsis edilen kamu kaynaklarını, üniversitelerin önerecekleri yıllık faaliyet programlarına dayalı olarak ve geliştirilecek kriter ve göstergelere göre, açık ve şeffaf sistemlerle üniversiteler arasında dağıtmak ve kaliteyi öne çıkaran akademik değerlendirme yapılmasını sağlamak konularında yoğunlaştırılmaktadır.

Görüldüğü gibi, hazırlanmış olan yasa tasarısı önerisi belirli bir sistematik içermekte ve kendi içinde bir mantık bütünlüğüne dayanmaktadır. Bu nedenle, öneride yer alan bazı hususlarda tek başına yasal düzenlemelere gidilmesi halinde, istenen sonuçları almak mümkün olmayacak, tersine her bakımdan çok daha olumsuz durumlarla karşılaşılacaktır.

53. Hükümet zamanında, Başbakanlığa 20.05.1996 tarihinde sunulan kanun taslağının tasarısı olarak TBMM'ne sevkî için, Başbakanlık tarafından ilgili kurum ve kuruluşların görüşleri alınmış olmasına rağmen, kanun tasarısı haline getirilerek TBMM'ne intikali bugüne kadar mümkün olmamıştır.

Yükseköğretimimizin çağın gereklerine uygun bir yapıya kavuşturulabilmesi için hazırlanan yasa taslağının biran evvel kanunlaşmasında büyük yarar görülmektedir.

54. Hükümetin kurulmasından sonra Sayın Başbakan, rektörlerle yaptığı toplantıda üniversitelerimizin karşı karşıya bulunduğu sorunların aşılabilmesi için gerekli görülen mevzuat değişikliklerinin hazırlanarak Milli Eğitim Bakanlığı'na sunulması talimatını vermişlerdir.

11.2 Bütçe Kanunu'nda Yapılması Önerilen Değişiklikler

Son yıllarda yükseköğretimde sağlanan olumlu gelişmelere rağmen, sistemin daha iyi ve verimli çalışmasını engelleyen bazı önemli sorunlar bulunmaktadır. Bu sorunları ana başlıklar halinde şöyle sıralamak mümkündür:

- Üniversite, fakülte, yüksekokul ve öğrenci sayıları her yıl sürekli olarak artmasına karşın, yükseköğretime ayrılan ödeneklerde devamlı azalma görülmektedir. Örneğin, 1993 yılında GSMH'nın % 0.83'ü, bütçenin ise % 4.1'i yükseköğretime ayrılırken, 1997 yılında GSMH'nın % 0.77'si, bütçenin ise % 3.1'i yükseköğretime ayrılabilmiştir.
- Üniversitelerin kendilerine verilen görevleri yapabilmesi için akademik ve idari kadroların artırılması gerekmektedir. Bu nedenle, üniversitelere gerek mali konuda gerekse kadro ve personel alımında esneklik getirilmesi; ayrıca, yükseköğretim üst kuruluşları ile yükseköğretim kurumlarının, sadece yeni açmış oldukları veya açacakları birimlere değil, tamamının personel ve mali konularda tasarruf tedbirleri dışına çıkarılmasının sağlanması gerekmektedir.
- Başta öğretim üye ve yardımcıları olmak üzere idari personelimizin maaşları, içinde bulunduğumuz hızlı enflasyon ortamında satınalma gücünü büyük ölçüde yitirmiş durumdadır. Bu bakımdan, akademik ve idari personelin maddi sıkıntılarını bir ölçüde hafifletmek için acil tedbirlerin alınması zorunludur.

Bu sorunların giderilmesi amacıyla Kurulumuzun 1998 Mali Yılı Bütçe Kanunu'nda yer almasını önerdiği konular şunlardır:

- Üniversite ve Yüksek Teknoloji Enstitüsü rektörlerinin, Üniversite ve Yüksek Teknoloji Enstitüsündeki döner sermaye işletmelerinin birinden, katkılarına bakılmaksızın 2547 Yükseköğretim Kanununun 58. maddesindeki esaslara göre pay almalarının sağlanması,
- Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi'nde görevli personele (işçiler hariç), 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 58. maddesinde belirtilen esaslar çerçevesinde ödeme yapılması ve bu ödemelerin Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi Fonundan karşılanması,
- 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 58. maddesine göre Döner Sermaye gelirlerinden en az % 30'unun ayrılarak, ayrılan kısmın o kuruluş veya birimin araç-gereç, araştırma ve diğer ihtiyaçlarının yanında bakım-onarım ve yatırım ihtiyaçları ile genel esaslara tabi sözleşmeli personel istihdamı için de kullanılabilmesi,
- Üniversite döner sermayelerinde kesinti yapılmasını düzenleyen hükümlerin bütçe metinlerinden çıkartılması,
- Sağlık hizmetleri dahil üniversitelerdeki döner sermayeler vasıtasıyla verilen her türlü hizmetin bedelinin ilgili üniversitenin yönetim kurulunca tespit edilmesi,

- 2547 Sayılı Kanun'un 7. maddesinin (c) fıkrasına göre üniversitelerin açmış oldukları yaz okullarına katılan öğrencilerden bu öğrenim için, 2547 sayılı Kanun'un 46. maddesi uyarınca, ilgili fakülte ve program adına göre miktar ve şekli Üniversite Yönetim Kurulu tarafından belirlenecek yaz okulu öğretim ücreti alınması ve bu hususun bütçe kanununda aşağıda belirtilen şekilde yer alması:

“Yaz okulu öğretim ücreti peşin olarak alınır ve Üniversite ve Yüksek Teknoloji Enstitüsü adına Milli Bankalardan birinde açılacak hesaba yatırılır. Bu miktarlar rektörlükçe en geç 15 gün içinde Bütçe Dairesi Başkanlığı hesabına bir yandan gelir, diğer yandan özel ödenek kaydolunmak üzere aktarılır. Aktarılan bu miktarlar Maliye Bakanlığı'nca özel ödenek kaydedilir.

Kaydolunan ödeneklerin % 70'ine kadar kısmı, yaz okullarında ders vermeye görevlendirilen öğretim elemanlarına; unvanlarına, verdikleri dersin kredisi ve saati ile derse kaydolan öğrenci sayısı dikkate alınmak suretiyle ve yaz okulu programı uygulamaya konulmadan önce Yükseköğretim Kurulu uygun görüşü alınarak Üniversite Yönetim Kurulu tarafından saptanacak ders ve sınav ücreti olarak ödenir. Kalan kısmı ise üniversitenin cari ihtiyaçlarında kullanılır. Ancak, ders ve sınav ücreti olarak bu şekilde yapılacak ödemelerin toplam miktarı, yaz okulu öğrencilerinden alınan toplam ücretin % 70'ini geçemez ve kurum bütçesinden ayrıca ek ders ve sınav ücreti ödenmez.

Bu ödeneklerin harcanmayan kısmı, ertesi yılın bütçesine devren gelir ve ödenek kaydedilir.

Bu hükümlerin uygulamasına ilişkin esas ve usuller Yükseköğretim Kurulu'nca tesbit edilir.”

- 1997 Mali Yılı Bütçe Kanunu 45/a maddesinde “... Ancak, hakimlik ve savcılık mesleklerinde bulunanlar ile bu meslekte sayılan görevlerde olanlar, yükseköğretim kurumları öğretim üyeleri ...” şeklindeki hükmünün, “Yükseköğretim kurumlarında akademik kadrolara yapılacak atamalar” olarak değiştirilmesi,
- Aşağıdaki hükmün bütçe kanununda yer alması:

“2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 56. maddesine göre üniversite adına tapuda kayıtlı taşınmaz mallar ile hazine adına kayıtlı olup, üniversiteye tahsisli taşınmaz malların eğitim ve sosyal amaçlı kiralanması veya üçüncü şahıslarca işletilmesi suretiyle elde edilecek gelirlerin en az % 70'i (personel giderleri hariç), o üniversitenin her çeşit yatırım ve cari harcamalarında kullanılmak üzere özel ödenek kaydedilir. Bu ödenek ilgili üniversitenin gerekçeli teklifi üzerine Maliye Bakanlığı % 70'in üzerine çıkarılabilir.

Bu hesabın sarfı muhasebesi ve denetimi Döner Sermaye mevzuatına tabidir. Özel ödeneğin harcanmayan kısmı ertesi yılın hesabına devren gelir ve ödenek kaydolunur. İşlemler üniversitece görevlendirilecek sayman tarafından yürütülür.

Maliye Bakanlığı bu konuda gerekli düzenlemeleri yapmaya yetkilidir.”

- Yurtdışında öğretim elemanı yetiştirme uygulamasına devam edilmesi ve bu amaçla yeterli kaynağın kesintiye uğramadan sağlanması,
- Faaliyete geçirilemeyen fakülte ve yüksekokulların faaliyete geçirilmesi için gerekli kaynak temini; yeterli kaynak ve nitelikli personel sağlanmadan yeni yükseköğretim kurumları açılmaması,
- KİT'ler dahil muhtelif kamu kuruluşlarına ait olup, üniversiteler tarafından kullanılması uygun görülen gayrimenkullerin bedelsiz olarak üniversitelere devrinin sağlanması için Yüksek Planlama Kurulu'nca gerekli kararın alınması,
- Öğretim üyelerimizin kendilerini alanlarında yenilemek ve/veya yeni uygulamaları izlemek üzere yurtdışına gönderilmelerinin sağlanması amacıyla, ödenek yokluğu nedeniyle bugüne kadar hiç işletilmeyen 2547 sayılı kanunun 39. maddesinin işletilmesi,
- Maliye ve Hazine'nin koyduğu kısıtlamalar sonucunda üniversitelere ayrılan ödeneklerin kullanılmaması nedeniyle, üniversitelere tahsis edilen ödeneğin kullanılmasına esneklik getirilmesi,
- Bütçe teklif ve tasarılarının TBMM Plan ve Bütçe Komisyonu'nda görüşülmesi esnasında Komisyon üyelerinin muhtelif üniversite bütçelerine eklenmek üzere verdikleri ödenek önergelerindeki miktarların, Yükseköğretim Kurulu bütçesinin transfer tertibine konularak üniversite ihtiyaçları doğrultusunda yıl içinde Yükseköğretim Kurulu'nca dağıtılmasının sağlanması,
- Yeşil kart uygulaması nedeniyle muhtelif kamu kuruluşlarından alacağı doğan üniversitelerin bu alacaklarının, yine muhtelif kamu kuruluşlarına olan borçlarına mahsup edilmesi,
- Katkı kredisi talebinde bulunan öğrencilerin bu taleplerinin yerine getirilmesine kadar geçen zaman içerisindeki nakit ihtiyacını karşılamak amacıyla Kredi ve Yurtlar Kurumu bütçesinden belli bir miktarın bu öğrencilerin ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla üniversite bütçelerine avans olarak aktarılmasının sağlanması,
- Yap-İşlet-Devret veya Yap-İşlet mevzuatında değişiklik yapılarak üniversitelerin de bu uygulamadan yararlandırılmasının sağlanması,
- 1050 Sayılı Muhasebe-i Umumiye Kanunu'nun 31. ve 35. maddelerinin değiştirilerek yükseköğretim üst kuruluşları ile yükseköğretim kurumlarının bütçelerinin bölümlerinin Personel, Diğer Cari, Yatırım ve Transfer tertibi şeklinde düzenlenmesi ve Türkiye Büyük Millet Meclisinde bütçenin Personel, Diğer Cari, Yatırım ve Transfer bölümleri itibariyle görüşülmesinin sağlanması,
- 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 56. maddesinin e, f, g maddelerinin aşağıdaki şekilde değiştirilerek;

Yükseköğretim üst kuruluşları, Üniversite, Yüksek Teknoloji Enstitüsü ile fakülte, enstitü, yüksekokul, konservatuvar, meslek yüksekokulları ve bunlara bağlı kuruluşlar ile birimler tarafından yapılan bilimsel, teknik inceleme ve araştırma ile yayımların gerektirdiği her türlü giderler ile bunların inşaat makina ve teçhizat ile ilgili yapım ve alımları ve bunların bakım ve onarımlarında 1050 Sayılı Muhasebe-i Umumiye Kanunu'nun hükümleri ile 2886 Sayılı Devlet İhale Kanunu'nun hükümlerinin uygulanmaması için gerekli yasal düzenlemenin yapılması,

- Bir üniversite bütçesindeki ödenekleri diğer bir üniversite bütçesine aktarmaya, ilgili rektörün görüşü doğrultusunda Yükseköğretim Kurulu'na aktarma yetkisi verilmesi,
- Milli Eğitim Fonundan yükseköğretime pay ayrılması.

11.2.1 1998 Mali Yılı 4318 sayılı Katma Bütçe Kanunu'nda yer alan öneriler

MADDE 9:

f) 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun 58. maddesine göre, üniversite veya yüksek teknoloji enstitülerinde; ilgili yönetim kurulunun önerisi ve Yükseköğretim Kurulu'nun onayı ile sadece bir döner sermaye işletmesi kurulabilir. Üniversite veya yüksek teknoloji enstitüleri ile bunlara bağlı birimlerde mevcut döner sermaye işletmeleri, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 6 ay içinde birleştirilerek tek döner sermaye işletmesi haline dönüştürülür.

2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 58. maddesinin 375 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile değişik dördüncü fıkrası uyarınca döner sermaye gelirlerinin en az % 30'u olarak kuruluş veya birimin araç, gereç, araştırma ve diğer ihtiyaçlarına harcanmak üzere ayrılan miktar, bu ihtiyaçların yanısıra her türlü bakım ve onarım için harcanabilir.

denilmek suretiyle üniversite veya yüksek teknoloji enstitüsünde bir döner sermaye işletmesi kurulması öngörülmüştür.

g) 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 55. maddesine göre yükseköğretim kurumları adına tapuda kayıtlı taşınmazların kiralanması ve işletilmesi suretiyle elde edilecek gelirlerin tamamını, Hazine adına kayıtlı olup, yükseköğretim kurumlarına tahsis edilmiş taşınmaz malların üzerinde herhangi bir inşaat yapılmamak ve irtifak hakkı tesisine konu edilmemek şartıyla, eğitim ve sağlık amaçlı kiralanması ve işletilmesi suretiyle elde edilecek gelirlerin de en az % 70'ini, ilgili yükseköğretim kurumunun her çeşit cari (personel hariç) ve yatırım harcamalarında kullanılmak üzere bir yandan özel gelir, diğer yandan mevcut veya yeni açılacak tertibe özel ödenek kaydetmeye Maliye Bakanı yetkilidir. Yatırım harcamaları, 1998 Yılı Programının Uygulanması, Koordinasyonu ve İzlenmesine Dair karar hükümlerine göre ilişkilendirilir. Bu ödeneklerin yılı içinde harcanmayan kısmı ertesi yılın bütçesine devren gelir ve ödenek kaydolunur.

hükmünün yer alması suretiyle üniversitenin taşınmaz mallarının kiralanması veya işletilmesine imkan verilmiştir.

h) *Üniversite veya yüksek teknoloji enstitüsü rektörleri, üniversite veya yüksek teknoloji enstitülerindeki döner sermaye işletmelerinin birinden katkılarına bakılmaksızın 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun 58 inci maddesindeki esaslara göre pay alırlar.*

hükmünün bütçe kanununda yer alması suretiyle, rektörlerin döner sermayeden aldıkları paylardaki farklı ve adaletsiz uygulama giderilmiştir.

MADDE 10:

“Maliye Bakanı; Yükseköğretim Kurulu'nun belirleyeceği en fazla 15 üniversitenin her birinin bütçelerinde yeralan ödenekleri (1), (2) ve (3) ödenek türü itibarıyla, gerektiğinde bir program altında toplamaya ve kullandırmaya; bu konu ile ilgili esas ve usulleri tespit etmeye, sınırlamalar getirmeye yetkilidir.” hükmü bütçe kanununda yer almış olmasına rağmen, *Maliye Bakanlığı'nca bu konuda Yükseköğretim Kurulu'nun görüşü alınmadan yapılmış olan düzenleme, torba bütçe uygulamasına bağlanan ümitleri maalesef boş çıkarmıştır.*

11.2.2 1998 Mali Yılı 4316 sayılı Genel Bütçe Kanunu'nun “K” Cetvelinde yer alan öneriler

I-E)

1- 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 7. maddesinin (c) fıkrasına göre Üniversiteler veya Yüksek Teknoloji Enstitülerinin açmış oldukları yaz okullarına katılacak öğrencilerden; toplam 280 ders saatine mukabil olmak ve anılan Kanunun 46. maddesi uyarınca ilgili fakülte ve program adına göre belirlenen yıllık öğrenci katkı payının iki katını aşmamak üzere Maliye Bakanlığı'nca belirlenecek miktarda yaz okulu öğretim ücreti alınır. Ancak bu miktarın tespitinde, 5.8.1997 tarih ve 97/9743 sayılı Bakanlar Kurulu Kararının 13. ve 15. madde hükümleri dikkate alınmaz. İkinci öğretime kayıtlı öğrencilerden alınacak azami yaz okulu öğretim ücreti, fakülte ve program adına göre normal örgün öğretimde kayıtlı öğrenciler için belirlenen yaz okulu öğretim ücretinin iki katını geçemez. Üniversite veya Yüksek Teknoloji Enstitüsü Yönetim Kurulu; Maliye Bakanlığı'nca fakülte ve program adına göre belirlenen miktardan daha az yaz okulu öğretim ücreti alınmasına, başarılı veya gelir düzeyi düşük öğrencilerden ise bu ücretin alınmamasına veya belirlenen miktardan daha az öğretim ücreti alınmasına karar verebilir.

Bakanlıklar ve Kamu Kuruluşları adına mecburi hizmet karşılığı öğrenim gören öğrenciler, Türk Cumhuriyetleri ile Türk ve Akraba Toplulukları öğrencilerinden Devlet (Milli Eğitim Bakanlığı) burslusu olarak yükseköğrenim gören öğrenciler ile gerek normal örgün öğretimde gerekse ikinci öğretimde lisansüstü eğitim yapan araştırma görevlilerinden yaz öğretimi için ücret alınmaz.

2- Yaz okulu öğretim ücretleri öğrenciler tarafından peşin olarak Üniversite veya Yüksek Teknoloji Enstitüsü adına kamu bankalarından birinde açtırılacak hesaba yatırılır. Bu miktarlar Rektörlükçe en geç 15 gün içinde ilgili Bütçe Dairesi Başkanlığının hesabına yatırılır. Yatırılan miktar Maliye Bakanlığı'nca ilgili bütçenin mevcut veya yeniden açılacak tertiplerine bir yandan gelir diğer taraftan özel ödenek olarak kaydedilir. Kaydolunan özel ödeneğin en fazla % 70'i yaz okullarında ders vermekle görevlendirilen öğretim elemanlarına ders ve sınav ücreti olarak ödenebilir, kalan kısmı ise Üniversitenin veya Yüksek Teknoloji Enstitüsünün cari ihtiyaçlarında kullanılır. Özel ödeneğin harcanmayan kısmı, Üniversite veya Yüksek Teknoloji Enstitüsünün cari ihtiyaçlarında kullanılmak üzere ertesi yılın bütçesine devren gelir ve ödenek kaydedilir.

3- 2914 sayılı Yükseköğretim Personel Kanununun 11. maddesi hükümleri dikkate alınarak yaz okullarında ders vermekle görevlendirilen ve bu görevi fiilen yerine getiren öğretim elemanlarına; unvanlarına, verdikleri dersin kredi ve saati ile ders kaydolunan öğrenci sayısına göre Üniversite ve Yüksek Teknoloji Enstitüsü Yönetim Kurulu tarafından belirlenecek miktarda ders ve sınav ücreti ödenir.

Özel ödeneğin yeterli olmadığı gerekçe gösterilerek öğretim elemanlarına; Kurum bütçesi, döner sermaye, araştırma fonu, vakıf, dernek ve sair kaynaklardan ayrıca ders ve sınav ücreti veya herhangi bir ödeme yapılamaz.

4- Bu hükümlere göre işlem yapılabilmesi için; yaz okulu açılması, alınacak öğretim ücretleri ile ödenecek ders ve sınav ücretlerine ilişkin Üniversite veya Yüksek Teknoloji Enstitüsü Yönetim Kurulu Kararları hakkında Yükseköğretim Kurulu'ndan uygun görüş alınması zorunludur. Söz konusu yönetim kurulu kararları ile verilen uygun görüşün birer örneği Maliye Bakanlığı'na gönderilir.

5- Üniversite veya Yüksek Teknoloji Enstitülerince, öğrencilerden para tahsil etmeksizin genel hükümlere göre yaz okulu açılması halinde bu hükümler uygulanmaz.

6- Yukarıdaki hükümlerin uygulanmasına ilişkin esas ve usuller, "Yükseköğretim Kurulunun görüşü alınarak Maliye Bakanlığı'nca tespit edilir." hükmü yer almış ve Başkanlığımız tarafından Maliye Bakanlığı'na 7.1.1998 tarih ve 0137 sayılı yazımız ile yıllık öğrenci katkı payının iki katı ücret alınması teklif edilmiş olmasına rağmen, Maliye Bakanlığı'ndan bu konudaki çalışmaların devam etmekte olduğu yolunda cevap alınmıştır.

III-B) Aylık maktu fazla çalışma ücreti

1- "Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi'nde (ÖSYM) görevli personele (işçiler hariç), Maliye Bakanlığı'nın uygun görüşü üzerine ÖSYM Başkanı tarafından personelin kurum çalışmalarına katkısı, sorumluluğu, kadro unvanı ve derecesi gibi kriterlere göre belirlenecek miktarda aylık maktu fazla mesai ücreti ÖSYM fonundan ödenir." hükmü yer almış ve Maliye Bakanlığı'na bu konuda teklif götürülmüş olmasına rağmen henüz cevap alınmamıştır.

11.2.3 Düzenleme yapılmayan hususlar

- 1- Boş öğretim elemanları kadrolarının açıktan atama yapılmak maksadıyla kullanılabilmesi için, Maliye Bakanlığı'ndan izin alınması şeklinde getirilen kısıtlamanın kaldırılmasına dair teklifimiz 1998 Mali Yılı Bütçe Kanunu'nda yer almamıştır.
- 2- KİT'ler dahil muhtelif kamu kuruluşlarına ait olup üniversiteler tarafından kullanılması uygun görülen gayrimenkullerin bedelsiz olarak devri konusunda Yüksek Planlama Kurulu Kararı alınmamıştır.
- 3- 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 39. maddesi gereğince yurtdışına gönderilecek öğretim elemanları ile ilgili Bakanlar Kurulu Kararı çıkartılmamıştır.
- 4- Milli Eğitim Fonundan yükseköğretime pay ayrılması hususunda bir gelişme sağlanamamıştır.

11.3 Diğer Konular

- Başbakanlığın 1998/7 sayılı genelgesi ile demirbaş ödeklerine, temsil ve tören ağırlama ödeneklerine, yatırım ödeneklerine kısıtlamalar getirilmesi, üniversitelerde yeni sıkıntıların yaşanmasına neden olmuş; ancak, Başbakanlık bu kısıtlamalardan 1998 yılı yatırım programında yer alan büyük onarım, makina-teçhizat ve tamamlama projelerinin ihalesini kapsam dışına çıkarmıştır.
- Üniversitelerin sürekli yayın alımlarında bulunan ödeneklerin tamamının serbest bırakılması konusunun çözümlenmesi gerekmektedir.
- Geliştirme güçlüğü ödeneği ile ilgili 13.3.1995 tarih ve 22226 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 95/6509 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile 15.1.1995-15.1.2000 tarihleri arasında geçerli olmak üzere ödenecek geliştirme güçlüğü ödeneği oranlarının 1997 yılında değiştirilmesi mümkün olamamıştır. Ancak, Maliye Bakanlığı'nca müşterek hazırlanan ve 2914 sayılı kanunun 14. maddesinde değişiklik öngören kanun tasarısı Türkiye Büyük Millet Meclisi Plan ve Bütçe Komisyonu'ndan Şubat ayında geçmiştir. Bu hususun yasalaşması halinde geliştirme ödeneğinin daha adil ve dengeli bir şekilde dağıtılmasına imkan sağlanmış olacaktır.
- Üniversitelerimizin öğrencilerden aldıkları katkı payları, döner sermaye işletmeleri, araştırma fonları ve diğer kaynak ve faaliyetlerden elde edilen gelirler ile Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Fonu'ndan elde edilen gelirlerden kısa ve uzun vadeli amaçlar doğrultusunda hemen harcanamayan paraların Ziraat Bankası'na yatırılması 1998 Mali Yılı Bütçe Kanununda yer almıştır. 1998 Mali Yılı Bütçe Kanunu gereğince Ziraat Bankası'na yatırılması gereken paraların, hem öğrenciye yönelik hizmetlerin, hem de üniversite giriş sınavının daha düşük ücretle yapılabilmesi için nemalandırılmasında zorunluluk bulunmaktadır.

Bu nedenle, üniversitelerimiz ile Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi'nce bankaya yatırılan paralara yıllık % 50 oranında faiz uygulanması için Ziraat

Bankası Genel Müdürlüğü'ne teklif edilmiş, ancak bu konuda olumsuz cevap alınmıştır. ***Bu uygulamaya önümüzdeki yıllarda da devam edilmesi durumunda, üniversitelerin ek kaynak yaratmaları için hiçbir teşvik unsuru kalmayacaktır.***

